



EN MASSA JORD

Ett gestaltungs-förslag av en temporär plats i Helsingborg

Johanna Verbaan



Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Examensarbete i landskapsarkitektur, 30 hp
Landskapsarkitektprogrammet
Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU
Alnarp 2012

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- & jordbruksvetenskap
Område Landskapsarkitektur

Författare: Johanna Verbaan

Titel: En massa jord. Ett gestaltungsförslag av en temporär plats i Helsingborg
Loads of soil. A design proposal of a temporary public place in Helsingborg

Handledare: Caroline Dahl, SLU, Landskapsarkitektur

Bitr. handledare: Martin Arfalk, Landskapsarkitekt

Huvudexaminator: Anders Larsson, SLU, Landskapsarkitektur

Biträdande examiner: Gunilla Lindholm, SLU, Landskapsarkitektur

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A2E

Kurstitel: Examensarbete i landskapsarkitektur / Master Project in Landscape Architecture

Kurskod: EX0545

Program: Landskapsarkitekturprogrammet

Ämne: Landskapsarkitektur

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsmånad och -år: mars 2012

Omslagsbild: Johanna Verbaan

Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Elektronisk publicering: [Http://stud.epsilon.slu.se](http://stud.epsilon.slu.se)

Nyckelord: Landskapsarkitektur, stadsplanering, temporär arkitektur, masshantering, H+, platsbildning

Samtliga fotografier och illustrationer är gjorda av Johanna Verbaan där inget annat anges.
Underlag som flygfoton och dwg-filer har erhållits av Helsingborgs stad.

FÖRORD

Detta arbete är ett examensarbete för master-examen/yrkesexamen på Landskapsarkitektprogrammet på Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp.

Jag har under arbetets gång fått goda råd och vägledning från flera olika hålla. Jag vill framförallt tacka mina två handledare, Caroline Dahl och Martin Arfalk. Ett stort tack riktas också till Kristoffer Nilsson på H+ kontoret i Helsingborg.

SAMMANFATTNING

Temporära/tillfälliga platser eller aktiviteter används idag som ett verktyg i ett flertal större stadsbyggnadsprojekt. Idén är att dessa skapar liv och rörelse i stadsbyggnadsområden som ännu inte blivit en del av stadens nätverk och platser. I Helsingborg planeras ett större stadsbyggnadsprojekt vid namn H+. Projektområdet är beläget i södra centrala Helsingborg, på mark med både verksam och nedlagd industri - och hamnverksamhet. Projektet startade med tävlingen *Imagine Helsingborg* 2008. Sedan dess har planer och strategiska dokument utvecklats och en strategi handlar om att just levandegöra området med temporära platser och aktiviteter, samtidigt som mer permanenta strukturer växer fram. Detta arbete är ett förslag på hur en temporär plats skulle kunna fungera och verka med H+ områdets specifika förutsättningar, både vad det gäller planer och den aktuella situationen idag, som utgångspunkt.

Det *temporära* är ett brett begrepp. *Temporära platser* är nästan lika brett. Fenomenet har fått stor uppmärksamhet under de senaste åren och olika roller, intentioner och exempel diskuteras i detta arbete. Det temporära i detta projekt handlar om en förgänglig plats, som finns och verkar under en bestämt tid, men som syftar till att lämna efterverkningar i platsens kontext. Helsingborg har i H+ arbetat fram en rad strategiska publika platser, aktuella för det temporära. Den valda platsen i detta arbete är del av dessa strategiska platser samtidigt som den kompletterar dem och den övriga staden men en ny form av plats.

Idéer på vad platsen skulle kunna vara har under arbetets gång processats och vridits. Ett mål har varit att utnyttja det begränsade tidsperspektivet som gör denna typ av plats unik i jämförelse med andra platser i staden. Konceptet handlar om att kombinera idén med den temporära publika platsen med ett annat syfte. H+ är ett stadsbyggnadsprojekt med flera parallella processer och delprojekt. Ett av delprojekten är utbyggnaden av Södertunneln vilken innebär att västkustbanan grävs ner längs med en 1,3 km lång sträcka söder om Knutpunkten. Södertunneln är en förutsättning för hela H+ projektet och det är också det som påbörjas först. Konceptet handlar om att lagra den jord som grävs upp under tre år samtidigt som platsen blir ett temporärt jordlandskap, att beträda och vara på. Jorden bygger upp hela platsen och gestaltungsprocessen har mycket handlat om hur man med jorden som resurs kan skapa en spännande plats att vara på.

ABSTRACT

Temporary or intermediate places and activities are today used as a tool in several extensive urban developments. The idea is that this type of places supports urban life in areas which not yet has become a part of the public city network. The city of Helsingborg, situated in south west Sweden, is at the moment planning an extensive urban renewal project called H+, in the south part of the city. The project area is a former industry and harbour area. The project was initiated with a master plan competition called *Imagine Helsingborg* in 2008. Strategic plans and documents has since then been developed and one of the tools in the realisation process deals with temporary places and activities. These are planned to operate prior and meanwhile permanent structures are being built. This project is a proposal of what such a place could be in the specific context of H+. The starting point for the project has been both the visionary plans of H+ and the status and activity of the project area today.

Temporary is a wide concept. Temporary places is almost as wide. The phenomenon has received a great deal of attention during the last few years. Different roles, intentions and examples are discussed in this work. Temporary is in this project about the creation of a destructible place, that exists during a defined period of time. The proposal has a limited life span but aims to give positive aftermath in its context. Helsingborg city has proposed several strategic public locations to be warmed up by temporary installations or activities. The chosen plot for this project is a part of those locations but also

aims to complement them and the rest of the city with a new form of program.

Ideas of what the proposal could be has been processed and turned during the project. One aim has been to use the limited time perspective which makes this type of place unique compared to other places in the city. The concept is about combining the idea of a temporary public place and an other purpose in the city. H+ is a complex project and contains several parallel processes and projects. One project is called Södertunneln and is about digging down 1,3 km railway south of the central station, Knutpunkten. Södertunneln is a prerequisite for H+ as a whole and it is also the project which starts of the H+.

The concept for the proposal is about storing soil from the tunnel but also using the soil as a resource for a temporary earth landscape. The rules for storing soil allows it to last for maximum three years before it is reused in an other spot in the city.

INNEHÅLL

Förord	3
Sammanfattning	4
Abstract	5

1. INLEDNING

Introduktion	10
Frågeställning	11
Syfte och mål	11
Avgränsning	12
Tillvägagångssätt och läsanvisning	12

2. STADEN OCH DESS FÖRUTSÄTTNINGAR

Helsingborg och dess kontext	16
Visionen om det framtida Helsingborg	18
Bakgrund och huvudintentioner	18
Utveckling över tid	20
Planeringsprocess och strategier	22
Verktyg och utmaningar i det temporära	23
Föreslagna stragiska platser i visionen	24
Föreslagna levandegörande program	26

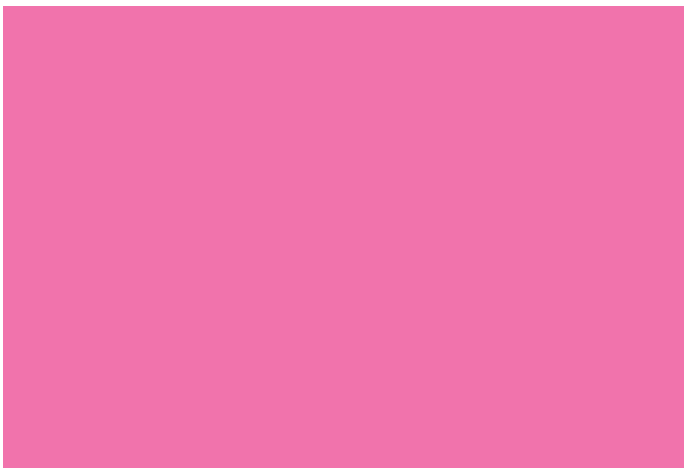
3. OM TEMPORÄR PLATSBILDNING

Definitioner och användande	30
Tidsperspektivet	30
Att utnyttja tidsperspektivet	30
Olika perspektiv och intention	31
Att vara space pionjär	31
Att lämna fritt platsutrymme	31
Förutsättningar och potential	32
Med den specifika platsen i åtanke	32
Att förmedla potentialen	32
Om det oväntade och gemenskap	33
Om att utnyttja staden	33
Att aktivt delta eller betrakta	33
Att utnyttja stadens rum för lek	33

4. DEN SPECIFIKA PLATSEN OCH DESS KONTEXT

Val av plats	36
Process	36
Analys	38
Den valda platsen	40
Platsen och den närområde	42
Kontext och läge	42
Platsens egenskaper	43
Kopplingar och avgränsningar	44
Karaktär och verksamhet	46
Platsen i visionen	47
Bilden av delområdet idag	47
Tillgänglighet och målpunkter	48
Historisk tillbakablick	50

Platsens mark	50
Platsens mått och skala	52
5. PROGRAMMET OCH DESS KONTEXT	
Olika platsprogram i södra Helsingborg	56
Några olika platser	56
Ställningstagande i förhållande till program	58
Räcker det att frigöra platsen?	58
Platsen som ett objekt	58
Process, idéer till program	60
6. KONCEPT OCH FÖRSLAG	
Strategi	66
Konceptet	66
Ramar och riktlinjer	67
Berättelse	68
Process och idéer till platsens form	70
Hur kan jorden formas?	70
Hur kan jorden kännas och upplevas?	71
Potentiella händelser som kan ta plats?	72
Att förvara jorden lättillgängligt	73
Bärande idéer för gestaltningsförslag	74
Platsens- Att upptäckas och upptäcka	74
Gestaltningsförslaget	76
Axonometri	76
Sprängskiss	78
Mängden jord	79
Konstruktion	80
Illustrationsplan	82
Olika platser som uppstår	84
Vy från entrén in mot platsen	87
Platsen sedd från avstånd	88
Vy från tornet ut mot havet	90
Tidslinjen	92
Reflektion	94
Att utveckla konceptet	94
Platsens efterverkan	96
Att våga testa	96
Det temporära, något typiskt för vår tid	97
Källor	98



1. INLEDNING

Platser i staden som förlorat sin ursprungliga funktion, befinner sig i ett "fritt tillstånd" som lockar många människor att sätta sin egen prägel på platsen. Då det ekonomiska värdet på denna typ av område oftast inte är så högt från början, finns möjlighet till billiga lokaler att hyra och vistas i. Ett myller av variation och brokighet uppstår och ett socialt liv med möjlighet till många olika sorters möten är effekten av detta. Spontana platser och aktiviteter bidrar till händelser som lockar människor utifrån att delta. Kommuner och städer har insett värdet i denna typ av platsbildning och fler och fler städer arbetar numera för att kunna erbjuda sådana kreativa arenor i den offentliga miljön.

Helsingborg i sydvästra Sverige har under de senaste åren startat en stadsutveckling av södra Helsingborgs centrala delar. Arbetet inleddes 2008 med tävlingen *Imagine Helsingborg* som syftade till att få fram en huvudstruktur över hela projektområdet. Med denna tävling och det vinnande förslaget *The Tolerant City* formades en startpunkt för H+, som projektet kom att kallas. Med det vinnande förslaget i ryggen har staden fortsatt det omfattande projektet genom en rad utredningar av delområden och aspekter, som tillsammans med planer på omfattande omstruktureringar av infrastruktur invid och i området, ger projektet ett tidsperspektiv på ca 25 år för förverkligande. H+ kontoret har under arbetets gång dokumenterat och definierat strategier för projektet som helhet. En delstrategi som fastlagts i projektet är aktivering i och invid området genom småprojekt eller händelser som främjar områdets stadsliv och ett aktivt användande. Man tänker sig att temporära platser eller aktiviteter kan fortlöpa parallellt med att byggnationen för mer permanenta strukturer påbörjas. Detta projekt handlar om ett förslag på en sådan temporär plats.

Det temporära är ett brett begrepp. Temporära platser är lika brett, utan närmre förtydligande. Från tillräckligt långt avstånd är kanske allt temporärt. Platser i staden förändras ständigt genom skiftande händelser och aktiviteter. Ett torg blir marknad under ett par timmar. En park blir en plats för ett event under dag. I det här arbetet handlar det temporära dock om det planerade temporära. En plats i staden, menad att verka och vara under en begränsad tid, för att sedan ersättas av något nytt.

Temporär: Att något endast gäller för en begränsad tid eller inte är bestående (Nationalencyklopedin, "temporär").

Efemär: Flyktig, kortlivad (Nationalencyklopedin, "efemär").

Provisoriskt, "under tiden": Något som börjar som kortlivat men som sedan kan övergå i något mer långsiktigt. Något som kanske från början ses som ett substitut för något efterträdande. Det provisoriska behöver inte besitta alla kvaliteter som krävs i framtiden men kan komma att bli ett medel att använda vid det aktuella tillfället (Temel, 2006).

"Temporary...it is on the one hand short lived like the ephemeral, but unlike the latter it can certainly exist for a longer period than was initially intended. It is possible to extend its life. In that respects it shares qualities with the provisional, but the temporary also has its qualities and should not be viewed as merely a substitute for the fully adequate" (Temel, 2006, sid. 55).

FRÅGESTÄLLNING

Hur kan en temporär/förgånglig/tillfällig plats eller aktivitet se ut och fungera? Platsen för projektet är H + området i Helsingborg.

SYFTE OCH MÅL

Att undersöka temporär platsbildning/aktivitet som fenomen i sig självt och som en strategi inom stadsplanering

Att undersöka hur en tillfällig plats/aktivitet skulle kunna fungera och verka utefter Helsingborgs och H+ specifika förutsättningar

Att producera ett konkret gestaltungsförslag på en temporär plats i H+ området i Helsingborg

Detta projektet har fokuserats på projektgränsen för H+ området. Studerade närliggande områden har avgränsats till södra Helsingborg då H+ projektet syftar till att integrera stadsdelar söder och öster om området.

Studier har fokuserat på både praktiska exempel och teori kring ämnet temporära platser i staden. Målet har varit att reda ut olika roller och intentioner i denna typ av platsbildning. Fokus har främst varit på sociala aspekter, då det är det sociala livet i staden som denna typ av plats syftar till att främja.

Projektet har delvis handlat om att forma uppgiften och hitta den specifika platsen för gestaltningsförslaget som från början hade hela H+ området som utgångspunkt. Idégenerering har varit en del av processen och resultatet är ett förslag. Fördjupning av alternativa idéer har inte genomförts utan fokus har varit att ta fram ett förslag för att nå en detalj- och materialnivå. Förslagets ritningar är principkonstruktioner som om vid ett förverkligande skulle behöva fördjupas ytterligare i konstruktionsritningar.

Arbetets process har varit sökande. Varje kapitel innehåller orangea rutor där reflektioner och tankar beskrivs. I projektets inledande fas hade jag hela H+ och dess närområde som utgångspunkt. För att hitta plats och program till gestaltningsförslaget skedde arbetsprocessen i följande ordning:

1. Undersöka H+ och stadens planer för det temporära genom dialog och studier av planer och program.

Kontakt med staden Helsingborg togs i ett tidigt skede för att skapa en bild av planerna för hur den levandegörande processen såg ut. Projektområdet besöktes också aktivt flera gånger i syfte att upptäcka platser, rörelsemönster och verksamheter som finns idag.

2. Fördjupning i litteratur och projekt som relaterar till temporär platsbildning i staden.

Generell litteratur om ämnet som fenomen har studerats. Praktiska exempel och forskningsprojekt har fungerat som underlag för reflektioner och ställningstaganden kring hur platsen kan fungera och vara.

3. Hitta platsen

Stadens föreslagna strategiska publika platser i visionen har studerats och satts i relation till projektområdets fysiska och sociala förutsättningar idag. Analyser utifrån reflektioner från studerade projekt och litteratur har genomförts och lett fram till den valda platsen.

4. Formulera ett program och koncept för platsen

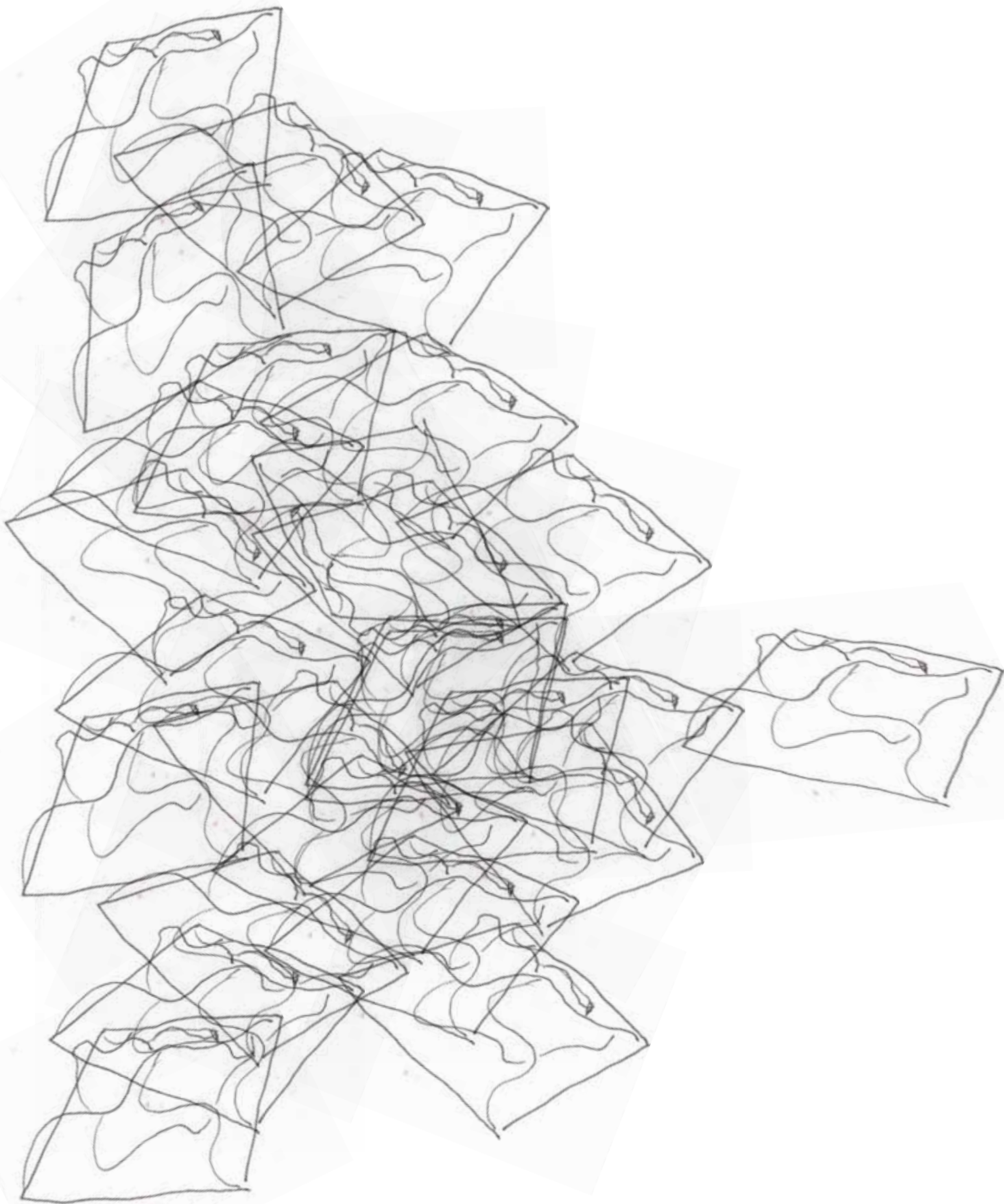
Platsens specifika förutsättningar har undersökts för att hitta ett program. Platsen har zoomats ut och relaterats till närliggande platser med olika program i syfte att jämföra platsers förutsättningar för liv och rörelse.

5. Expertråd

Formuleringen av konceptet har lett till vidare informationssökning inom framförallt masshantering och konstruktion. Fördjupningen har skett genom både samtal och litteraturstudier.

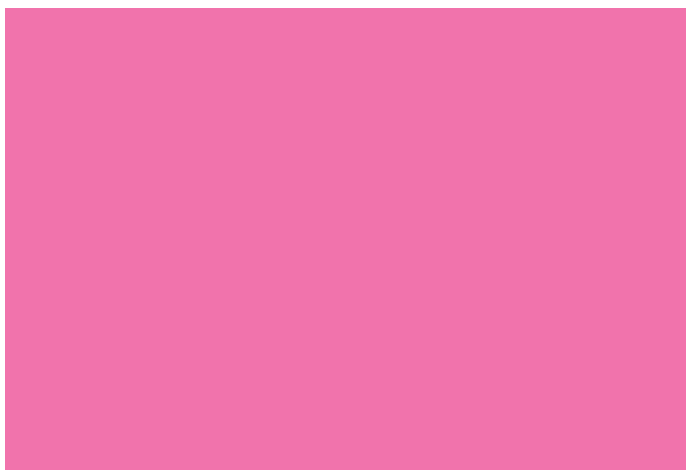
6. Gestaltningsförslag

Förslaget är ett resultat av idéer som processats fram under projektets gång. Idéer har inletts som handskisser men sedan undersökts i 3D-modeller för att få en djupare förståelse för rum och platser.



Projektet har efterhand smalnats av med framtagna ramar och riktlinjer och slutar i ett konkret förslag





2. STADEN OCH DESS FÖRUTSÄTTNINGAR

HELSINGBORG OCH DESS KONTEXT

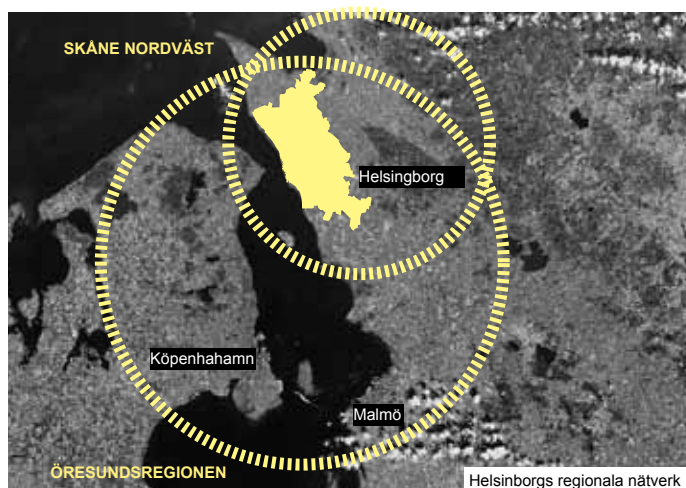
Längs med Skånes västra kust, där sundet mellan Danmark och Sverige är som smalast, ligger Helsingborg. Staden är en del av regionala nätverk som Öresundsregionen och Skåne Nordväst och är efter Malmö den största staden i Skåne. Det strategiska läget vid vattnet och närheten till Danmark och övriga Europa gör Helsingborg till en infrastrukturell nod i den regionala kontexten.

Enligt Helsingborgs Översiktsplan från 2010 handlar det som stad om att, som en del av regionala nätverk, stärka och utveckla en roll, både i närregionen men också i Öresundsregionen och Skåne. Utmaningar ligger i att stödja och komplettera varandra inom arbets- och bostadsmarknad, utbildning, turism, kultur, infrastruktur och näringsliv. I dag är näringslivet i Helsingborg, förutom logistik och hamnverksamhet, främst fokuserat på IT, livsmedel och läkemedel (Helsingborgs stad, 2010).

Även om det i regionalt perspektiv är viktigt att samverka, råder en ständig konkurrens mellan städer i regionen. Helsingborg växer som stad men får samtidigt en allt äldre befolkning och en huvudutmaning är att attrahera en yngre befolkning. Under de närmsta tio åren beräknas andelen invånare mellan 65-74 år att öka med ca 30% (Helsingborgs stad, 2010). Konkurrensen om den yngre befolkningen är hård och Köpenhamn, Malmö och Lund lockar i dagsläget iväg Helsingborgs unga vuxna. Om man exempelvis jämför med Malmö så ser man en tydlig skillnad i åldersfördelning där Malmö har en mycket högre andel yngre i åldern 20-35 år (Statistiska centralbyrån, 2011).

Det var under mitten av 1800-talet som Helsingborg började växa som stad, man fick då en järnväg och staden omvandlades från agrar köpstad till industristad. Staden blev en kommunikationsbaserad handelsstad och är det än idag (Broberg, 2003). Helsingborg är kopplad till två Europavägar, västkustbanan, Skånebanan och färjetrafik till framförallt Helsingör. Det är logistik som är en av grundstenarna och förutsättningarna i Helsingborgs näringsliv och Helsingborgs hamn AB är Sveriges näst största containerhamn (Helsingborgs stad, 2010).

År 2010 bodde ca 128 360 invånare i Helsingborg. Visionen om det framtida Helsingborg är i översiktsplanen satt till år 2035 och då beräknas invånarantalet ha ökat till ca 160 000. För att nå en bredare målgrupp, och då framförallt en yngre målgrupp, strävar Helsingborg idag mot en omvandling från industristad till kunskapsstad. Som en del av den utvecklingen vill man satsa på att utveckla Helsingborgs Campus, som är en del av Lunds universitet. För att kunna husera befolkningsökningen i visionen behöver staden bygga ca 18000 nya bostäder. Viktiga ledord i visionen är: mötesplatser, boendemiljöer och logistik. Riktlinjer för den framtida utvecklingen är att bygga tätt, utveckla flerkärnigheten i staden och öka kontakten med vattnet (Helsingborgs stad, 2010).



År 2010 befolkning: 128 360

Åldersfördelning:

0-19 år 23 %

20-64 år 59 %

65+ år 18%

25% utländsk bakgrund

Pendling:

21 000 pendlar in

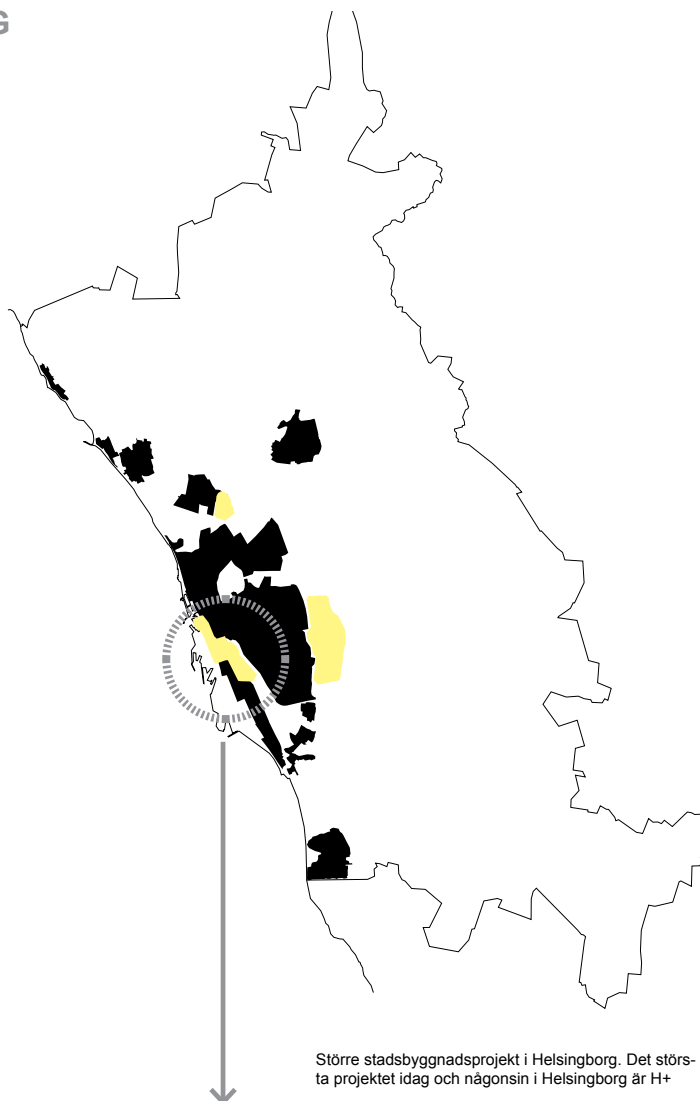
14 500 pendlar ut



Bakgrund och huvudintentioner

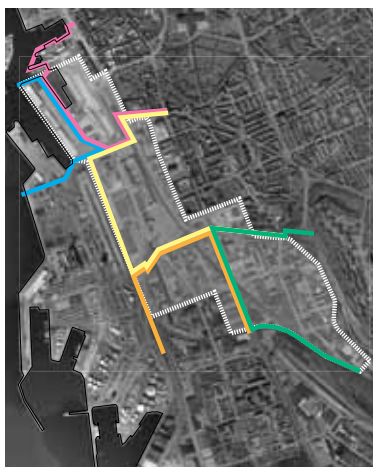
Man har i översiktsplanen definierat tre viktiga stadsförnyelseprojekt i staden, varav det största är beläget i stadsdelen Söder, väster och söder om Malmöleden, som idag utgör en tydlig gräns för stadens utbredning i dessa vädersträck. Det aktuella området är idag i huvudsak industri- mark och detta projekt blir i sig ett tydligt bevis på ambitionen att gå från industri till kunskaps- stad. Området har redan genomgått en viss förnyelse och idag är bland annat just Helsing- borgs Campus aktiva i Tretorns gamla gummi- fabrik. Stadsutvecklingsprojektet i detta område har fått namnet H+ (Helsingborgs stad, 2010).

H+ är Helsingborgs största stadsbyggnads- projekt i modern tid. Området inkluderar ca en miljon före detta industriområde och visionen är lagd till 2035. Med start 2011-2012 ska området börja byggas. Strukturplanen för H+området tog sin form genom tävlingen "Imagine Helsingborg" 2008. *Schönherr Landskab* vann med förslaget *the Tolerant city* och efter detta har planerna fortsatt genom utvecklingsarbete av specifika aspekter. I efterhand har riktlinjer fastlagts och en av huvudidéerna är ett blågrönt stråk som kopplar samman inlandsvattnet vid Jordbodalen med hamnen i Öresund. Andra huvudintentioner är goda transportmöjligheter så som ett tätt cykel- och fotgängar- nätverk och tillägg som spårvagn vid strategiska platser. Man önskar också att skapa en blandad stad med en mosaik av olika funktioner och verksamheter (Helsingborgs stad, 2011).

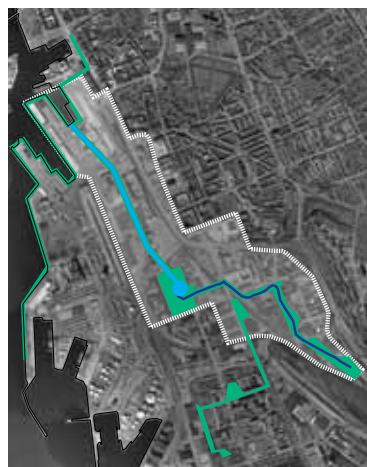


Större stadsbyggnadsprojekt i Helsingborg. Det största projektet idag och någonsin i Helsingborg är H+

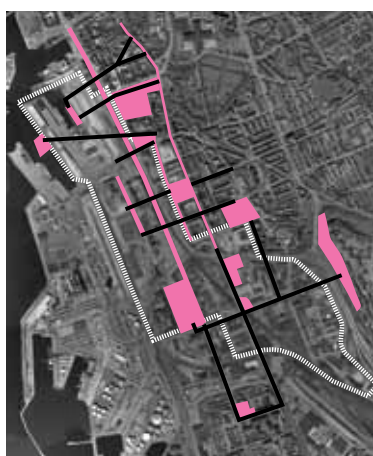




Delområden i H+



Nya grön-blå stråk



Strategiska platser och stråk



Framtida cykel- och gångstråk

"H+ är ett stadsutvecklingsprojekt som syftar till att utveckla Helsingborg till ett kreativt center i Öresundsregionen." (H+ manualen, 2011, sid. 25)

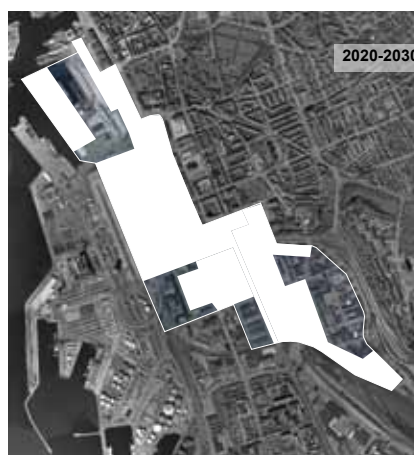
I projektet har man definierat ledstjärnor som grund för den övergripande utvecklingen; *H+ är lättillgängligt och nära, H+ är en mosaik, H+ är bra för hälsa och miljö, H+ är experimentellt, H+ är gränsöverskridande samverkan* (Helsingborgs stad, 2011).

För Helsingborg innebär områden som fallit i träda i staden en möjlighet att utöka den blandade staden och därmed öka konkurrenskraften i regionen.

Utveckling över tid

Projektområdet har idag en hög komplexitet av fastighetsägarförhållanden, idag aktiva verksamheter och infrastrukturella förhållanden som är avgörande för hur området kan utvecklas över tid. Projektet är uppdelat i etapper som tar sin utgångspunkt i den befintliga situationen och en rad nyckelprojekt som krävs för att möjliggöra en förlängning av staden ut mot vattnet. Sådana nyckelprojekt är utgrävningen av Södertunneln, ombyggnad av Knutpunkten, utformning av den framtida järnvägsgatan som ersätter dagens Malmöleden och omdragningen av E4:an och dess anslutning till Helsingborgs hamn (Helsingborgs stad, 2011 a).

Det som ligger närmst i tiden är utgrävningen av Södertunneln som man har delat in i tre delar; *etapp Mitt* byggs med start 2012, *etapp Norr* och *etapp Söder* byggs med start 2014 och tunneln beräknas vara färdig 2018. Tunneln sträcker sig från Knutpunkten i norr till Helsingborgs godsbanegård i söder och den totala sträckan för utgrävningen är ca 1,3 km (Trafikverket, 2011).



Projektets övergripande utbyggnadsplan



Västkustbanan och Malmöleden idag



Knutpunkten och Uppmarschområdet idag



Sjögatan, framtida Hamnleden, idag



Helsingborg har stora visioner för utvecklingen av södra Helsingborg. Tidsperspektivet på 25 år innebär en suggestiv utbyggnad där delområden både behöver kunna stå för sig själva, fungera som en helhet och som en del av den befintliga staden.

Planeringsprocess och strategier

Som en reaktion på den traditionella masterplanen har alternativa planeringsmetoder i framförallt Europa och USA börjat användas i planeringssammanhang. Det handlar om en mer processororienterad planeringsmetod där resan mot målet blir lika viktig som själva målet. Brukarmedverkan, samarbete mellan kommunala och privata aktörer är konkreta verktyg i en mer processororienterad planering (Haydn & Temel, 2006). H+ kontoret har som strategi i planeringsprocessen att arbeta med en publikt öppen planeringsprocess. Som ett komplement till den fördjupade översiktsplanen har man skapat H+ manualen, ett ramverk för den fortsatta stadsutvecklingen i området. Manualen riktar sig till medborgare, investorer, byggherrar och planerare. H+ kontoret beskriver sig själva som en del av *Open source planning* och har som ambition att i processen skapa en plattform för dialog. Forumet för detta är framförallt utställningslokalen och cafét SHIP, där även kontoret är stationerat.

Som en del av den processororienterade planeringsmetoden, vill man i H+ aktivt arbeta med det temporära som en del av utvecklingen av områden i staden. (Helsingborgs stad, 2011) Man tänker sig att göra tvärt emot vad man gjorde i Örestad. Istället för att börja med byggnader vill man starta med människorna genom tillfälliga aktiviteter eller installationer vid strategiska platser.

Masterplaner, vars visioner ligger långt fram i tiden tack vare extensiva områden eller utdragna förhandlingar, öppnar upp för temporär användning av projektområdet under utbyggnadstiden. I kontrast till masterplaner, tillåter temporär användning en "trial- and error" angeppsmetod. De erbjuder en möjlighet att lära genom initiala steg, och om nödvändigt, gå tillbaka lite och ändra fortsatt riktning (Haydn och Temel, 2006). Det temporära användandet av ett område kan vara vägledande för vad som komma skall.

"Initiating and supporting temporary uses is a part of a new, alternative practice of urban planning that creates potential space by means of experimental demands. The new urban planning no longer views space exclusively in terms of its physical boundaries but also recognises intelligent space, which by means of the indifference of its internal organisation stimulates and reveals opportunities for using the city" (Haydn, 2006, sid. 73).



Utställningen och cafét på SHIP

H+ har intentionen att vara experimentellt. Genom det temporära kan olika platser och aktiviteter testas och värderas inför mer permanenta lösningar.

Verktyg och utmaningar i det temporära

I H+ vill man arbeta med det temporära parallellt med att området byggs ut med mer permanenta strukturer. Intentionen med det temporära är att anläggningsprojekt (permanent strukturer), tillfälliga projekt i den fysiska miljön och händelser, aktiviteter och events sker i samverkan allt eftersom området byggs ut. I en kulturanalys för vad det levandegöra ska innehålla har man definierat sex teman som är viktiga för H+: *Universitet, näringsliv, bostäder, energi, konst, kultur, lek, sport och grönska*. Av dessa teman är de fyra sistnämnda de som kan appliceras på temporära initiativ.

"För att fylla H+ med innehåll och kvaliteter så kommer H+ projektet att aktivt arbeta med aktiviteter och program som levandegör området och bidrar till att uppfylla visionen kring H+ som center för samverkan, gemenskap och mångfald. Det innebär att H+ projektet och staden ska initiera projekt och stödja och underlätta initiativ från aktörer inom stadsförvaltningen, externa intressenter, medborgare och organisationer" (Helsingborgs stad, 2011, s.182)

Syftet med den levandegörande strategin är att skapa integration mellan människor och ett attraktivt och skiftande stadsliv i ett tidigt skede. Man är rädd att området bli avskilt och ensidigt. Att människor drar människor är ett allmänt fenomen och hur man planerar ett myllrande stadsliv är en klurig uppgift. H+ har fokus på sociala värden och projektet säger sig vara en plattform för sociala innovationer. De sociala förutsättningarna planeras att kartläggas i en kulturanalys av vilka verksamheter och aktiviteter som finns i och omkring området idag. Detta i syfte att ta tillvara på befintliga kvaliteter (Helsingborgs stad, 2011).

"I H+ innebär social innovation att vi skapar nya idéer och lösningar som möter sociala behov och skapar nya sociala utmaningar. Det är ett sätt att hantera de sociala problem som vi står inför för att i bred mening kunna leverera välfärd till samhällets alla grupper. Social innovation i H+ är ett sätt att skapa inkluderande processer, innovationer med socialt syfte och stödja socialt entreprenörskap" (H+manualen, 2011, sid. 183).

Det är en utmaning att planera ett fenomen som har sitt ursprung i det spontana. Intentionen med det temporära i H+ syftar till att främja det sociala livet på en plats som till viss del tidigare inte varit en del av stadens offentliga nätverk. Intentionen i projektet är att i stor utsträckning arbeta med stadens invånare i utformningen av platser och aktiviteter. För att platser ska bli livfulla krävs en dialog med människor, föreningar eller företag som har behov eller önskar driva något för en begränsad tid. Dialogen mellan fastighetsägare och användare är också något kommunen måste stötta. Man kan också tänka sig att en del platser fungerar som platser att upptäcka, som lockar ett beteende eller behov.

Föreslagna strategiska platser i visionen

Initiativen till de levandegörande processerna är idag kopplade till en rad strategiska platser, viktiga som mötesplatser i visionen. Platserna ligger både i och kring det aktuella projektområdet. Ett mål är att stärka de befintliga stadsdelsområdena Planteringen, Närlunda och Söder city som angränsar till projektområdet (Helsingborgs stad, 2011). Närlunda, som skärmas av från projektområdet genom den två-filiga Malmöleden, byggdes som miljonprogram på 70-talet och består till stor del av extensiva grönområden som en del av Jordbodalen. Planteringen, söder om H+, består till stor del av blandad bebyggelsetypologier från olika tidsepoker. Området har ett mindre centrum och ett större grönområde med tallplanering (Helsingborgs stad, 2010).

Initiativ är planerade att framförallt kopplas till:

Större grepp så som det blå-gröna stråket

De delområden som planeras att byggas i de första etapperna.

Befintliga områden men kvaliteter och socialt liv idag.

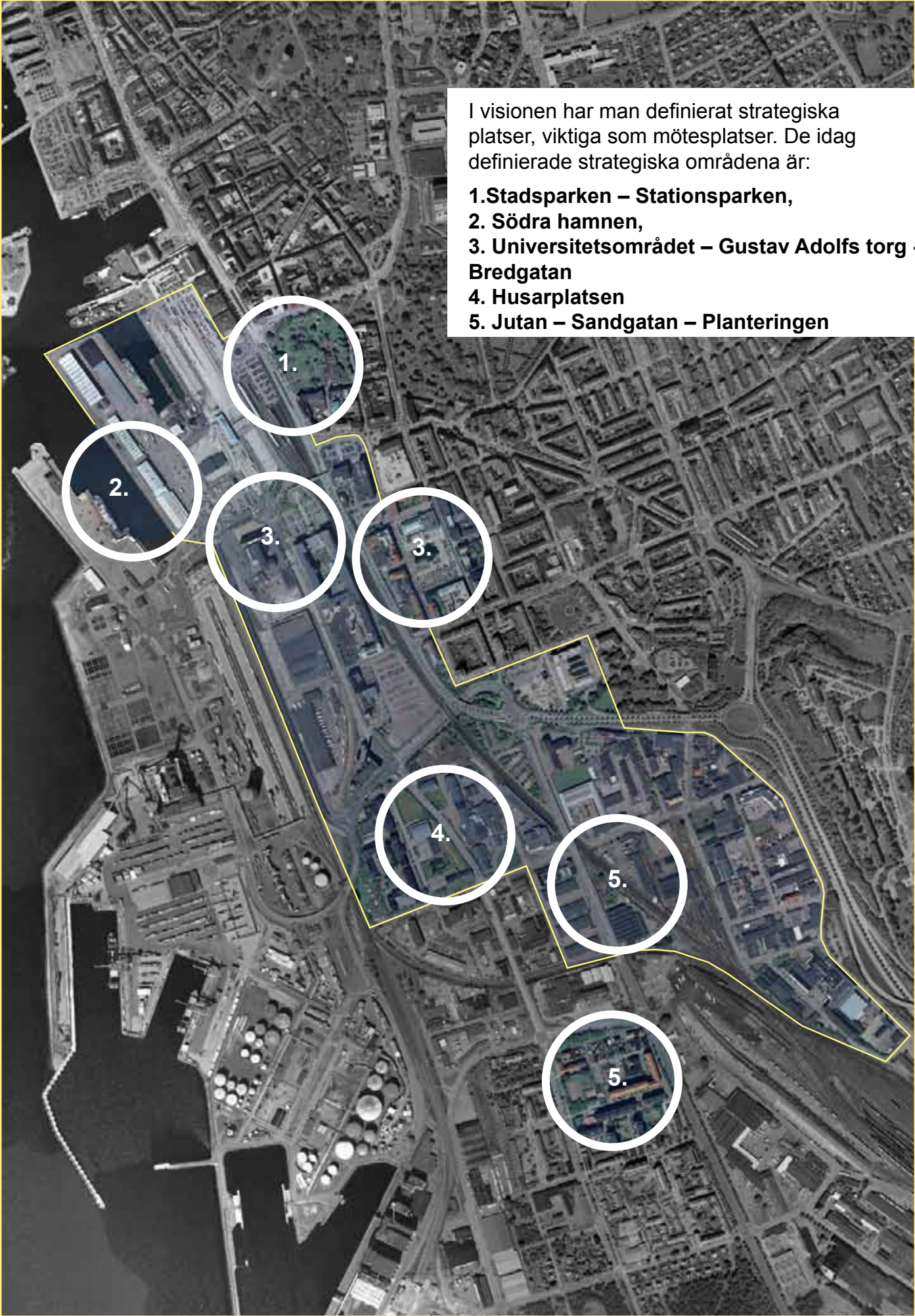
Fokusplatser inom den närmsta tiden är Bredgatanområdet, Stationsparken, Jutan och Ocenpiren (Nilsson, 2011).

De temporära platsernas livslängd är planerade att variera och kan också komma att bli en mer permanent lösning. Då är initiativ snarare stärkande än temporära.

Fokus ligger framförallt på att påbörja en platsbildning av större offentliga platser eller målpunkter.



Stadsdelar i södra Helsingborg



I visionen har man definierat strategiska platser, viktiga som mötesplatser. De idag definierade strategiska områdena är:

- 1. Stadsparken – Stationsparken,**
- 2. Södra hamnen,**
- 3. Universitetsområdet – Gustav Adolfs torg - Bredgatan**
- 4. Husarplatsen**
- 5. Jutan – Sandgatan – Planteringen**

Föreslagna levandegörande program

Vad har man gjort?

I början av maj arrangerades seminariet *Smack Bang in i samhället* i H+ området. Seminariet handlade om konst och kultur och dess betydelse och relation i stadsbyggnads- och samhällsutveckling. Syftet med seminariet var att visa hur konst och kultur genom aktioner, händelser och konstverk kan vara delaktiga i att skapa en öppen dialog, intresse och acceptans för samhällsutveckling. Seminariet var placerat i direkt relation till den situation och kontext där ett framtida konstprojekt i H+ planeras vara verksam. I en tät dialog beslutades att använda 4000 svarta plastlastpallar som byggmaterial till ett auditorium. (Helsingborgs stad, 2011, b)

Utställnings-, café- och kontorslokalen Ship på Bredgatan, i anslutning till Campus Helsingborg, är en temporär mötesplats som invigdes för ett par år sedan. Här finns delar av H+ kontoret och ett mindre kontorshotell. Närheten till Campus gör att platsen frekvent används av studenter.

(Nilsson & Sergerlund, 2011)

Vad planerar man för?

"Sju fantastiska berättelser" handlar om konstverk i det publika rummet. Sju olika konstnärer får använda utrymmet i H+ och dess omgivning för publik konst. Detta ska ske under 1,5 år med start i september 2011.

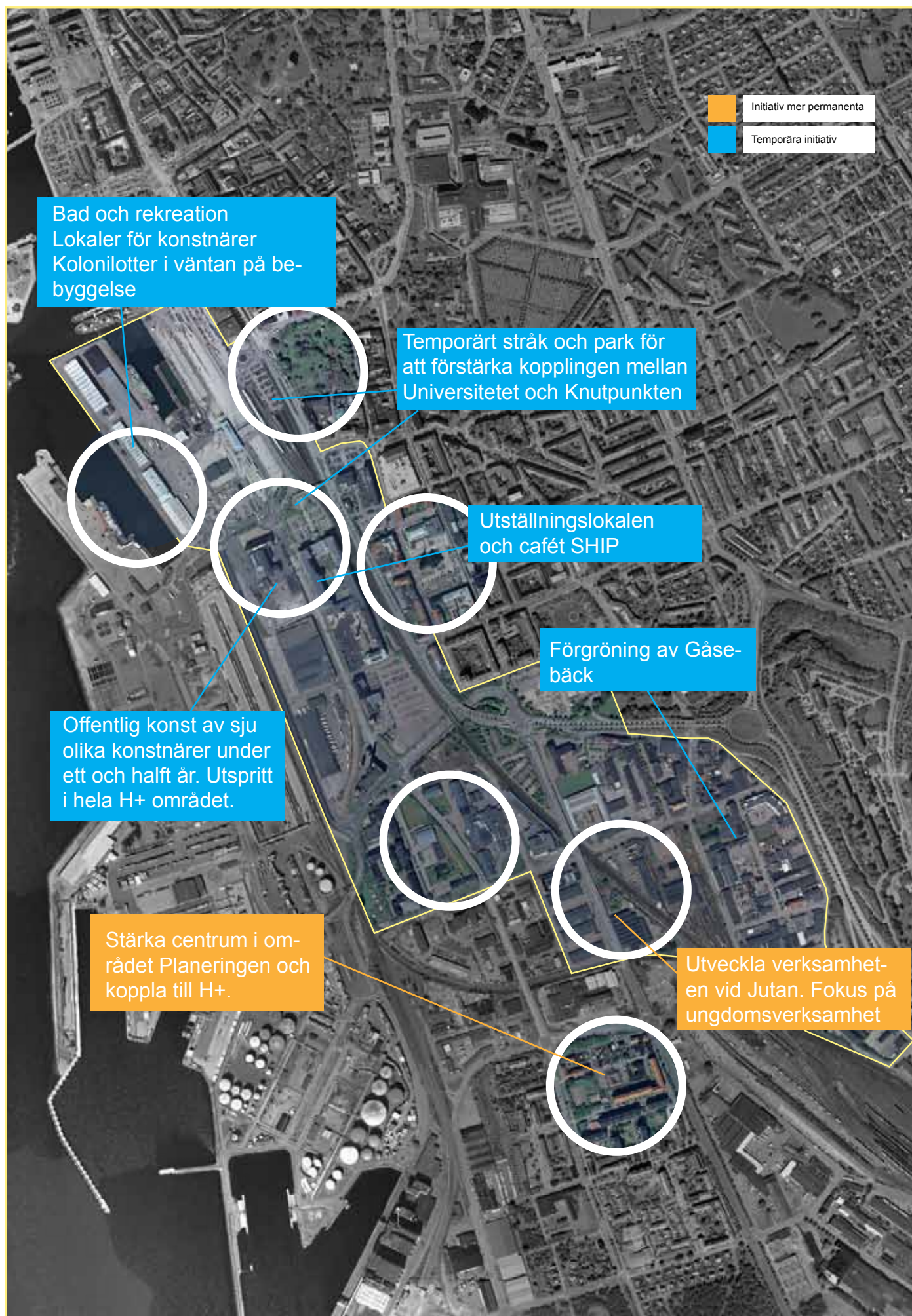
Bad vid Oceanpiren, ett publikt bad som en målpunkt vid Oceanpiren. I kombination med detta planerar man att hysa in verksamma konstnärer i ett av de befintliga magasinerna på piren. En annan idé är att anlägga kolonilotter som tidig förgröning av området.

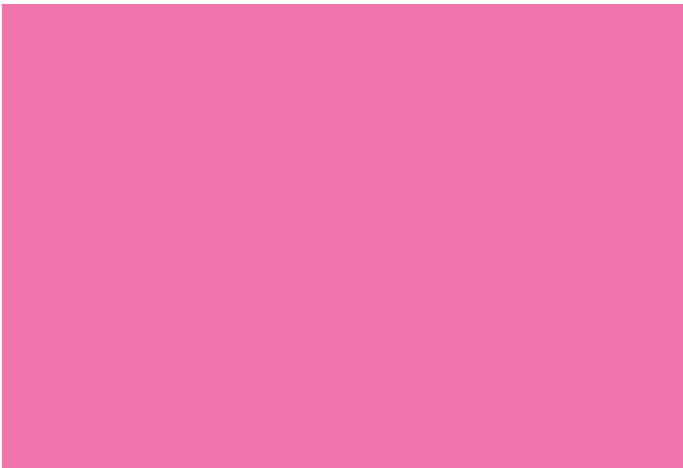
Ett temporärt stråk med platsbildning och aktiviteter på vägen planeras att anläggas mellan Campus och Knutpunkten. Billiga lösningar som att måla på marken, tillfällig vegetation och sittmöjlighet är exempel på stråkets innehåll. Detta planeras att ske när Bredgatan får ett busstopp 2012.

Planteringscentrum planeras att stärkas och utvecklas i dialog med invånare och befintliga verksamheter. Syftet är att integrera Planteringen med H+ och övriga Söder.

I ett tidigt skede planerar man att påbörja en förgröning av Gåsebäck som är del av det framtida blå-gröna stråket.

(Nilsson & Sergerlund, 2011)





3. OM TEMPORÄR PLATSBILDNING

Tidsperspektivet

Ämnet temporära eller tillfälliga platser/aktiviteter berör ett brett spektrum av intressenter och är mångsidig i sin natur. Man skulle kunna kalla det för ett fenomen, som allt mer har vuxit fram under de senaste 10 åren, men som i verkligheten alltid har funnits. Om man betraktar fenomenet på tillräckligt långt avstånd, skulle man kunna säga att allt är temporärt. Städer, platser och landskap genomgår en ständig förändring, där vissa processer sker utifrån det mänskliga användandet och andra genom landskapets naturliga processer (Daubner, 2011). I detta projekt handlar det temporära dock om det planerade temporära. Det vill säga, något som planeras för att vara och verka under en begränsad tid.

Att utnyttja tidsperspektivet

Florian Hayden och Robert Temel har i *Temporary urban spaces: Concepts and theories for the use of city spaces* sammanställt texter och projekt som berör ämnet temporära platser i staden. En inledning till boken var konferensen *"Tempo..rar: Temporäre Nutzungen im Stadsraum"* 2003 i Wien. Ett citat från konferensen angående temporärt användande lyder:

"Temporary uses are those that planned from the outset to be impermanent. We understand the idea of temporality to be determined not, as its literal meaning would suggest, by the duration of use: temporary uses are those that seek to derive unique qualities from the idea of temporality. That is why they differ from lasting uses, not because they have fewer resources available or because they want to preper their location for something other that will last longer" (Haydn & Temel, 2006, sid.17).

Även om temporär användning av platser och ytor i städer är något som kanske alltid har existerat, så är det nu under de senaste tio åren som det har uppmärksamrats. Det europeiska och interdisciplinära forskningsprojektet *Urban Catalysts* är ett bevis på detta. Under åren 2001-2003 arbetade projektet med fem europeiska städer; Berlin, Amsterdam, Neapel, Wien och Helsingfors med syfte att undersöka vilken potential temporär användning av utrymmen i staden har för stadsutvecklingen och vad som krävs för att främja dessa. I projektet tolkade man temporär användning som provisorisk användning. De syftar till ett medvetet tidigare och efterkommande, ett tidigare tillstånd och en föreställd framtid. De beskriver temporär som "tillgång – orienterad" och provisorisk användning som "efterfrågan – orienterad". Enligt forskningsprojektet kan provisorisk användning planeras, vilket inte temporär användning kan (Haydn & Temel, 2006).

En plats menad för en bestämd tid innebär att utnyttja just tidsbegränsningen som en tillgång i utformningen av platsen.

Om man ska tolka forskningsprojektets analys så är en planerad temporär plats snarare en provisorisk plats, en plats som är menad att verka för en kort tid för att sedan övergå eller omvandlas till något annat. Något som sker i väntan på mer permanenta strukturer i staden.

Olika perspektiv och intention

Under åren 2004-2005 fortsatte forskningsprojektet i form av en fördjupad studie av temporär platsbildning i Berlin I boken *"Urban pioneers: Temporary use and urban development in Berlin"* beskrivs intryck och slutsatser, både utifrån fenomenets fysiska uttryck i form av aktivitet och användande, men också hur man utifrån ett planeringsperspektiv aktivt kan arbeta med tillfälliga projekt. Berlin är en stad med stora ytor av vakant mark, ett fenomen som många städer i västvärlden har upplevt och upplever idag. Strukturella förändringar i ekonomin, industrier som läggs ner eller flyttar ut skapar friytor utan specifik funktion (Overmeyer, 2007).

"Temporary use has already become a magical term: on the one hand, for those many creative minds who, in a world ruled by the profit maxim, are trying nevertheless, to create space that reflect and nurture their vision of the future, and, on the other, for the urban planners to whom it represents a chance for urban development, albeit one to which they must first grow accustomed – for planners tend not to have to deal with matters of a temporary nature" (Junge-Reyer i Urban pioneers, sid 17)

H+ är inte ensamt om att utifrån ett planeringsperspektiv arbeta med det temporära som strategi för utbyggnaden av ett större stadsbyggnadsprojekt. Många städer är rädda för det obefolkade och kanske kan det temporära fungera som ett medel mot detta. I Århus kommun har man, i ett nytt stadsbyggnadsprojekt vid hamnen, också föreslagit det temporära som ett första steg mot stadsutvecklingen i området. Det temporära användandet kan enligt Århus utnyttjas vid olika tidpunkter i stadsbyggnadsprocesser. Antingen i efterhand, så som har skett i Örestad, eller som en inledande fas där utvecklingen sker med en inledande process av det temporära och då genom att utnyttja befintliga lokaler och platser i ett specifikt området (Århus kommun, 2008). *"Fra at have været et decideret undergrundsfænomen, ofte på kant med gældende normer og jura, er midlertidige aktiviteter i dag et udbredt fænomen og langsomt på vej til at blive et anerkendt værktøj i den kommunale planlægning"* (Århus kommun, 2008, sid. 4).

Precis som Junge-Reyer skriver finns det olika sidor av det temporära användandet. Å ena sidan finns det dem som utgör de själveste "space pionjärerna", de som tar mark i anspråk, approprierar mark och skapar något utefter en egen önskan och drivkraft. Å andra sidan handlar det om att utifrån ett planeringsperspektiv skapa förutsättningar för att temporära aktiviteter och platser ska kunna ta plats.

Att vara space pionjär

Intressenter inom ämnet temporär användning sträcker sig från konstprojekt till kulturella och kommersiella events. Temporära installationer som en del av en subversiv verksamhet är en annat uttryck (Haydn & Temel, 2006). I Berlin är blandningen av aktiviteter och typer av platser stor. Temporära platser för kultur, sport, landskap, eller social verksamhet är exempel. Enligt forskningsprojektet är nyckelfaktorer för etablering fri och tillgänglig plats till ett överkomligt pris. Att vara en space pioneer är inte något de specifika utövarna kallar sig själva, det är en etikett som kommer ovanifrån. Människor som tar plats i anspråk i staden för att skapa något eget är inget ovanligt. Ett företag som startar upp en verksamhet för ett specifikt syfte är ett normalt beteende för en entreprenör. Det är de speciella premisserna för tid och ekonomi som skapar det temporära. Kanske är inte intentionen att skapa något tillfälligt men en konsekvens av de sköra förutsättningarna (Overmeyer, 2007). Forskningen har också visat att det främst är unga och nyinflyttade som främst driver temporära platser och aktiviteter (Haydn & Temel, 2006).

Att lämna fritt platsutrymme

"It is the planning approach as such that is challenged. This more 'complex' vision reclaimed revolves, in general terms, around the need for uncontrolled, non-commodified places that are socially sustainable and capable of integrating a mix of socio-cultural, economic and political activities. It is a claim for 'free zones'" (Groth & Corijn, 2006, sid. 15).

Att lämna fritt platsutrymme i staden är enligt Jacqueline Groth och Erik Corijn (2006) en strategi som kan generera och stötta en alternativa aktiviteter och platser i staden. I artikeln *Setting Reclaiming Urbanity: Indeterminate Spaces, Informal Actors and Urban Agenda* har författarna studerat platser skapade av informella aktörer i tre städer; Helsingfors, Bryssel och Berlin. Dessa tre städer faller under kategorin *"shrinking cities"* som en konsekvens utav deindustriisering. Hållutrymmen i staden har givit plats åt informella aktörer som approprierar platser för olika syften. Groth och Corijn menar på att denna typ av platser har potential att ge rättvisa åt den sociala och kulturella komplexitet som råder i våra städer idag.

En av Jane Jacobs huvudtankar var att befolkade platser skapar säkra platser. Om man ska tolka detta så bör man som planerare undvika att tomma och övergivna platser uppstår i staden. Kanske handlar det om att lämna fritt platsutrymme vid strategiska platser. Det handlar kanske också om att kunna läsa och stötta ett behov när det uppstår.

Med den specifika platsen i åtanke

Ofta är kanske bilden av den temporära platsen starkt sammanlänkad av bilden av ett myller av människor som utgör grunden och drivkraften till platsen. Det handlar om att driva något som blir en del av stadsbilden. De informella aktörerna och deras individuella drivkraft är inget man i sig kan planera. Lokala strukturella förhållanden, demografi, ekonomi, och kultur är avgörande för aktiviteter och verksamheter som uppstår i en stad. I Los Angeles har det i ett distrikt skapats en specifik stadsbild med myllrande garageloppisar i anknytning till den privata bostaden. Distriktet bebos framförallt av latinamerikanska familjer. Hemmafruar i dessa familjer har satt tillfälliga garageloppisar i system och anpassat framsidan av den privata tomten till försäljningen. Marken är asfalterad och tomten är inhägnad med staket som underlättar upphängning och reklam. Det myllrande stadslivet i detta område hade aldrig kunnat planeras, den bygger på de specifika förutsättningarna i kultur, ekonomi och sociala samband. Det temporära används för att fylla ett syfte (Chase, Crawford & Kaliski, 1999).

Ett antagande är att myllrande platser är vad alla städer vill ha. Större städer har en befolkningskapacitet med olika typer av människor, som i sig innebär en attraktion för de som bor och lever där. Spännande möten och platser kan uppstå spontant. En stor del av de temporära platser som studerats i Berlin är publika i sin karaktär (Overmeyer, 2007). Helsingborg är en stor stad mätt med svenska mått. Det är den åttonde största staden i Sverige (statistiska centralbyrån, 2011). Statistik visar ändå att staden har svårt att behålla en dynamisk åldersfördelning och befolkningen blir allt äldre, då en stor del av den yngre generationen flyttar ut efter grundskolan.

Hur påverkas det temporära användandet om drivkraften inte är den samma som i en stad som Berlin? Stadsarkitekten i Århus, Gøsta Knudsen nämner betydelsen av att förankra fenomenet till det specifika området och dess förutsättningar; "Århus er ikke Berlin" (Århus kommun, 2008, sid.21) Samma sak gäller för Helsingborg, "Helsingborg är inte Berlin".

"Helsingborg är inte Berlin". Vilken form det temporära kan ta i Helsingborg beror på vilket behov som finns. I alla fall om man tänker sig att verksamheter och aktiviteter ska drivas av någon, för att fungera i sitt sammanhang.

Att förmedla potentialen

Med appropriering och människors spontana vilja att ta plats i staden som inspiration har det uppkommit en sjö webb-sidor och projekt som både handlar om att förmedla potentialen och möjligheten att skapa något eget i staden, men även faktiska platser som visar på stadsrumms möjlighet att bli något som kanske var förväntat från början. Organisationer, städer och företag har skapat koncept, ibland fysiskt i stadsrummet, men även virtuella plattformar av interaktiv karaktär som aktivt söker dem som har lust att ta plats och starta upp något.

Projektet *mapping forgotten spaces*, som drevs av *Space makers agency* tillsammans med *RIBA London* var en tävling som handlade om bortglömda platser i staden och dess potential för framtiden. Man skapade även en interaktiv web-sida där användare och deltagare kunde mappa tomma eller glömda platser i London.

"This is an ideas-based competition to highlight areas of left-over land in London and encourage innovative proposals for supporting local communities. Complementing the Mayor's Great Spaces initiative, Forgotten Spaces seeks out under used areas of the capital, the places that do not yet have a place in the minds and hearts of local communities, and explores their possibilities." (Space makers agency, 2011).

I San Francisco har staden startat projektet *"Adopt-a-street program"* som handlar om att stadens användare för en tid får appropriera en bit överbliven mark i staden, invid gator, parkeringsplatser eller dylikt, för att odla utefter eget intresse. Staden bistår med kunskap och redskap och brukaren bli förvaltare (San Francisco stad, 2011). Ett annat exempel på att kommunicera platsers potential är forumet *Templace* som är ett internetbaserat system som syftar till att stötta och möjliggöra temporär användning av vakanta platser i staden. *"Templace.com is an internet-based system that applies the unique potential of web-based databases to cities. The platform is designed as infrastructure that can support and enable the temporary use of vacant space. A series of forums (Pools) allows all parties interested or involved in temporary use to share relevant information resources. Furthermore temple.com will offer specific services for temporary users, site owners and other parties involved"* (Templace, 2011).

Genom att och förmedla fria ytor i staden kan platser som annars stått tomma bli fyllda med liv för en tid. Kommunen kan likt San Francisco låna ut mark till ett syfte som både innebär en möjlighet att skapa något och att bidra till en vackrare och mer variationsrik stad.

Om det oväntade och gemenskap

Genom det temporära kan man också för en kort stund addera något som kanske inte förväntas i ett visst område. Det temporära öppnar upp för det oväntade i kontrast till kontexten. En snabb insats i stadsmiljön kan eventuellt också få långverkande och vida effekter i övriga delar av staden. *Jaime Lerner*s begrepp *Urban acupuncture* innebär att genomföra en punktinsats i staden som ett komplement till den långsiktiga och långsamma planeringen. Lerner menar att genom både synliga och osynliga nätverk i staden, kan en sådan insats påverka andra delar av staden (Juul, 2011).

Ett exempel på kreatörer till en sådan kort punktinsats är det franska kollektivet *EXYZT*. Gruppen, som består av arkitekter och konstnärer, har under de senaste åren skapat ett flertal temporära projekt med syfte att främja intervention, improvisation, möten, utbyte och stärka gemenskapen i ett området. Under sommaren 2008 anlades en temporär publik bastu mitt i centrala London. Projektet kallades *Southwark Lido* och platsen syftade att bli en plats: för möten, för det oväntade, att förvaras i det kollektiva minnet när den försvunnit. Platsen bidrog till den vardagliga vitaliteten i området men fungerade också som ett självförsörjande urbant läger. Med inspiration från konstnären *Agnes Denes* projekt "*Wheatfield - a confirmation*" från 1982 i *Manhattan Battery park* i New York, har *EXYZT* även skapat ett vetefält och en mölla vid en överbliven tomt i London. Projektet kallades "*The Dalston Mill*" och syftade till både producera, processa och baka vete från på en och samma plats (Exyzt, 2011).

Tankar om projekt som främjar gemenskap och engagemang är något som startade redan på 1960-talet. *Instant City* är ett koncept som grundades av *The Archigram group* under 1960-talet. Idén var att skapa en resande metropolis, en packeterad storstad, tillfälligt installerad i olika städer för att visa på storstadsdynamiken. Tanken var att främja möjligheten att uttrycka sig själv i en tid då fritid höll på att bli mer och mer viktig i tillvaron. Programmet för *Instant City* bestod av att arrangera en rad olika event som efterhand ökade i intensitet. Genom eventen skulle människor föras samman och när den mobila staden lämnade platsen skulle olika nätverk av inblandade bestå (Cook, 1999).

Likt *Instant city* vill man i *H+* ge staden tillfälliga injektioner av aktiviteter och platser för att främja nätverk och stadsliv. Öväntade platser som konstrueras till sin omgivning kan skapa identitet och gemenskap i ett splittrat område i staden. Platsen kan få positiva efterverkningar genom de möten som formats under platsens livstid. Det finns något brutalt och spännande i det förgängliga. Platsen finns och verkar nu men försvinner snart, så njut så länge det varar.

Att aktivt delta eller betrakta

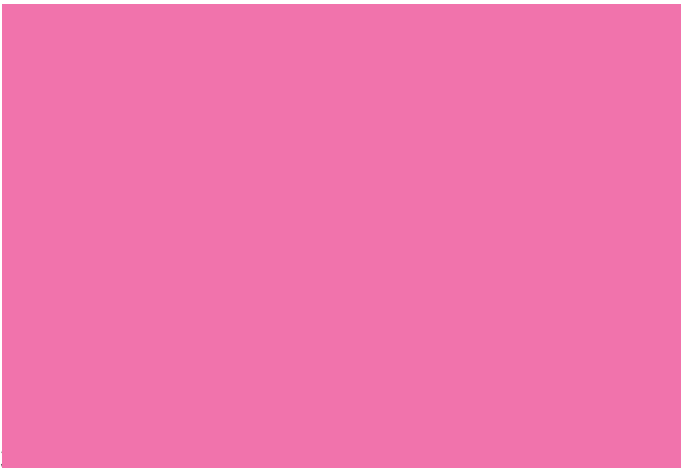
Det publika rummet är demokratiskt på så vis att det är öppet för alla. Programmet för olika platser har ändå ofta en vinkling mot en viss målgrupp. Lekplatser är oftast menat för barn även om det i ett större perspektiv medför en större målgrupp genom föräldrar och äldre som brukare i form av betraktare. Helle Juul, arkitekt och professor skriver just om detta fenomen som hon kallar *performativity* i publikationen *Public Space 2: The familiar into the strange* (2011). *Performativity* handlar om aktiviteter, event och processer som fokuserar på en användargrupp, men som genom aktiviteten kan locka fler grupper i staden. Hon nämner Stapelbäddsparken i Malmö som ett exempel på en sådan plats. Det specifika läget i staden spelar en avgörande roll för effekten.

"A performative planning of an urban space or area will consequently always be oriented toward a particular target group. Only seldom will it be able to make its appeal to everybody at once, seeing as it can be difficult to stage and mount a room that is going have a stimulating effect on everybody. A performative strategy related to urban space therefore calls for a prior analysis of the target group" (Juul, 2011, sid. 147).

Att utnyttja stadens rum för lek

Moviums utgåva Bulletin nr 1 2007 behandlar ämnet den lekande människan. Artikeln trycker på vikten en lekfull stadsmiljö som triggas vår fantasi i vardagen och om potentialen hos det temporära i denna aspekt. Med det temporära kan man testa nya aktiviteter och funktioner och samtidigt skapa något oväntat som tillsammans med mer permanenta strukturer kan skapa ett dynamiskt publikt rum. Moviums chef, Ole Reuter menar att stadens rum idag mer är finrum när det är allrum vi behöver. Rummen behöver uppdateras (Movium, 2007).

Att tänka fritt kring vad olika typer av målgrupper i staden behöver och önskar är lite klurigt då man lätt fastnar i invanda aktiviteter. När jag tänker på en plats för barn tänker jag automatiskt på lekplats, även om det är ett brett begrepp som kan formas på flera olika vis. Bilden av målgrupper blir lätt stereotyper utan en mer nyanserad bild av behovet hos dessa. Precis som Juul skriver krävs en djup analys av själva målgruppen och ett sådant arbete kräver en dialog med brukarna. Istället för att tänka program utefter målgrupp och brukare kan man kanske istället fundera på platser och händelser som kan ta plats. Utformningen av platser och rum blir då en viktig del i användandet. Kanske handlar det också om att skapa fria rum, som skapar nyfikenhet och som bjuder in till lek, även vuxna.



4. DEN SPECIFIKA PLATSEN OCH DESS KONTEXT

VAL AV PLATS

Process

Som tidigare konstaterats kan en temporär eller provisorisk plats innebära olika saker. Som utomstående kreatör kan jag föreslå en plats som möjliggör att händelser tar plats. Det kan vara något att betrakta. Det kan vara något att aktivt delta i. Det kan även vara något som varar i flera år eller något som bara vara en kort stund. Möjligheterna är oändliga.

På söder bor 17% 0-19 åringar. Ska man satsa på dem?

I Helsingborg finns ca 12 000 grundskoleelever. Vad har de för ställen att vistas på i staden?

Campus Helsingborg har ca 3000 studenter. Är det dessa människor som man bör satsa på?





Analys

Med Helsingborgs strategiska platser i bakhuvudet har jag utgått från en rad kriterier för val av plats

1. Enligt forskningsprojektet Urban Catalysts är fri och tillgänglig plats en förutsättning för att spontana och temporära platser ska uppstå. I H+ är situationen planerad vilket påverkar platsbildningen då det finns en strategi bakom. Jag har ändå utgått från en analys av fritt platsutrymme idag.
2. Jag har också studerat områdets rörelsemönster i staden genom en space syntax analys, genomförd av *SpaceScape* och Helsingborgs stad 2005 (*SpaceScape*, 2005).
3. Sociala målpunkter har också varit en av huvudutgångspunkterna för säkertställa att platsen inte blir för avskärmad i ett redan avskärmat område.

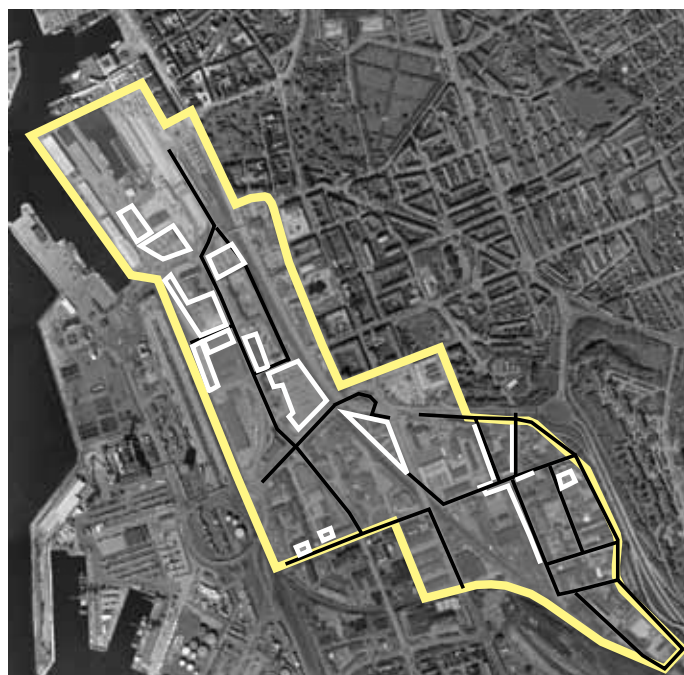
H+ har definierat en rad strategiska platser som för visionen är lämpliga som platser för temporära initiativ. Mitt förslag av plats och program blir en del och ett komplement till vad man hitintills tänkt om platser och program för det temporära.

Utgångspunkten är att platsen kan börja verka med start från idag. I stadens strategi vill man att initiativ ska kopplas till områden som idag besitter värdefulla kvaliteter, både strukturmässigt och socialt. Jag hävdar att denna aspekt är viktigare än de strategiska platserna i visionen då dessa fortfarande är osäkra



Ytor utan tydlig funktion

Det finns en del friytor som består av före detta järnvägsspår, rivningstomt med ruderat växtlighet och tomma lokaler med övergivna gårdar. Dessa friytor finns framförallt i områdets sydöstra del.



Semiflexibla ytor som uppställningsytor, gator och parkering

Semiflexibla ytor finns i stort sett överallt i området. Uppställningsytor och parkeringsplatser dominerar områdets karaktär.



Frekvent använda stråk idag (space syntax analys)

Analysen visar att frekvent använda genomfartsleder framförallt är Bredgatan och Oljehamnsleden men även Östra Sandgatan och Kvarnstensgatan.



Målpunkter idag

Idag råder en rad verksamheter i området, både stor- och småskaliga. Universitetet och Rönnowska skolan är idag de största sociala målpunkterna. Om man studerar området mer detaljerat finns det dock flera mindre sociala målpunkter i den sydöstra delen av projektområdet.

Den valda platsen

I den sydöstra delen av projektområdet finns en stor andel mindre målpunkter och friitor. Vid korsningen Östra Sandgatan och Kvarnstensgatan, som kopplar området till centrala söder, finns en plats utan tydlig funktion. Platsen är inhägnad med stängsel och beväxt med ruderat växtlighet.

Platsens fria form, närhet till mindre sociala målpunkter och goda koppling till övriga staden gör den tillgänglig och, enligt min mening, lämplig för ett temporärt initiativ.

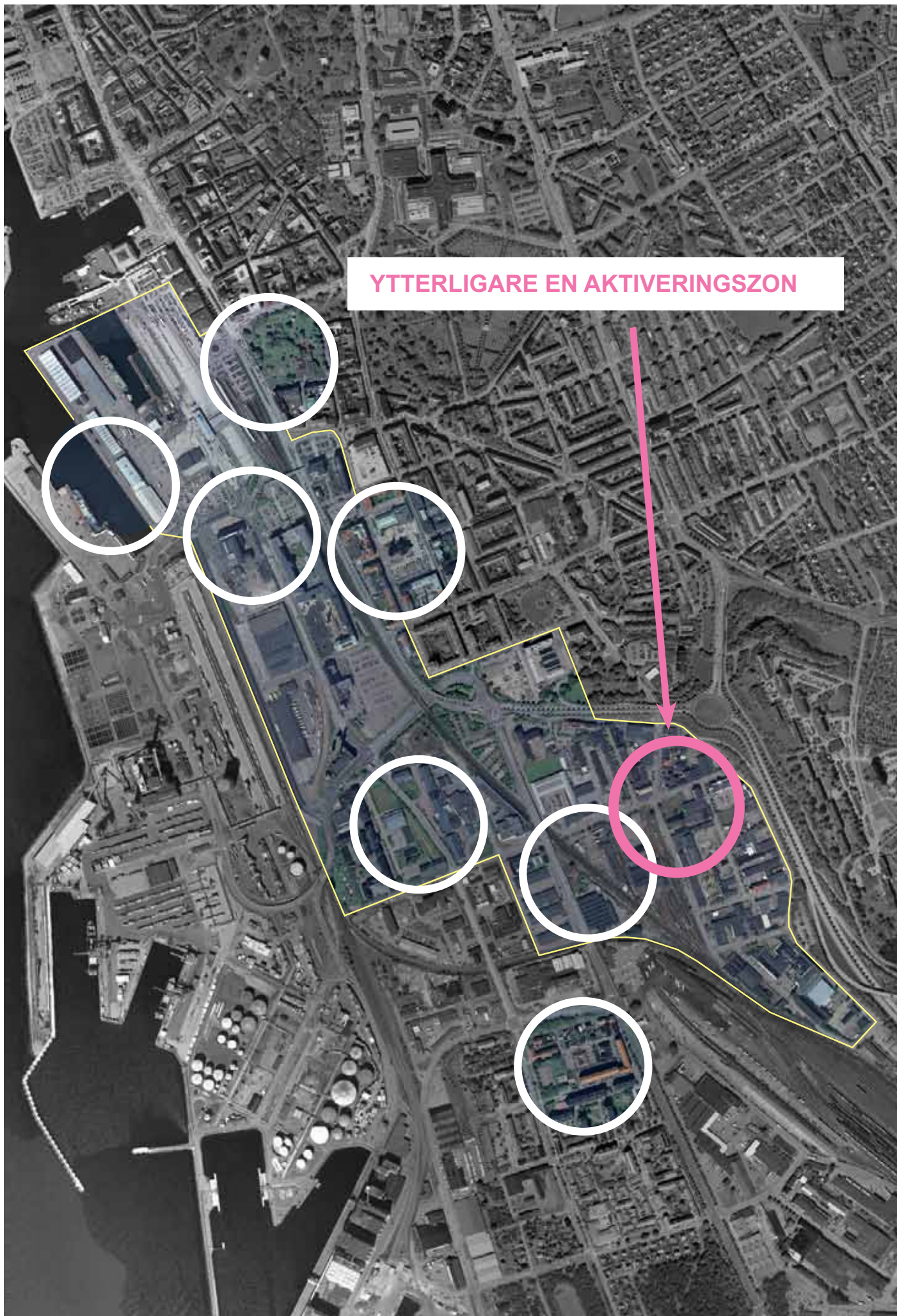
Platsen blir ett komplement till de övriga strategiska platserna i H+ visionen. Platsens program kompletterar stadens tidigare nämnda idéer.

Visionen för den sydöstra delen av projektområdet ligger långt fram i tiden. Samtidigt finns här redan befintlig bebyggelse där ett flertal lokaler står tomma. Genom ett aktivt initiativ i dagsläget, med syfte att få upp ögonen för området, kan delområdet få mogna långsamt. Befintliga lokaler och platser kan få nytt liv genom en god dialog med potentiella drivkrafter. Områdets karaktär är brokigt och småskaligt vilket öppnar upp för etablering av mindre verksamheter.



Platsen sedd från nordväst

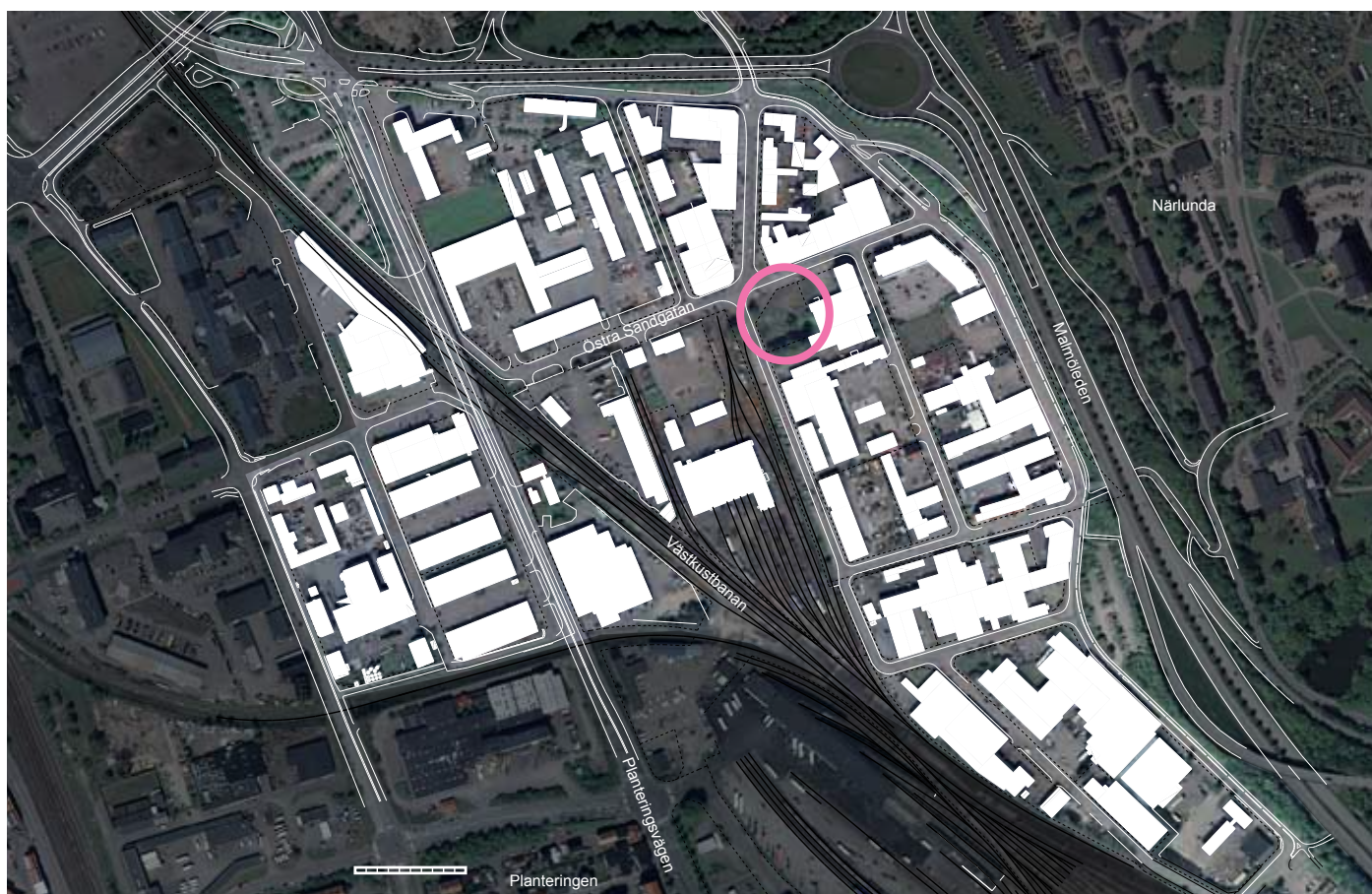
YTTERLIGARE EN AKTIVERINGSZON



PLATSEN OCH DESS NÄROMRÅDE

Kontext och läge

Platsen är belägen i en stadsdel som kallas Gåsebäck. Stadsdelen har en avståndsmässigt nära anknytning till centrala Söder och områdena Närlunda, Högaborg och Planeteringen men är tydligt avgränsat genom Malmöleden som skiljer Gåsebäck och platsen mot omgivningen norrut och österut. Västerut och söderut skär Västkustbanan och den överliggande Planeringsvägen genom Gåsebäcks västra delar vilka skapar en tydlig avgränsning även i dessa vädersträck. Gåsebäcks södra delar omges till stor del av bangården (Helsingborgs stad, 2006).



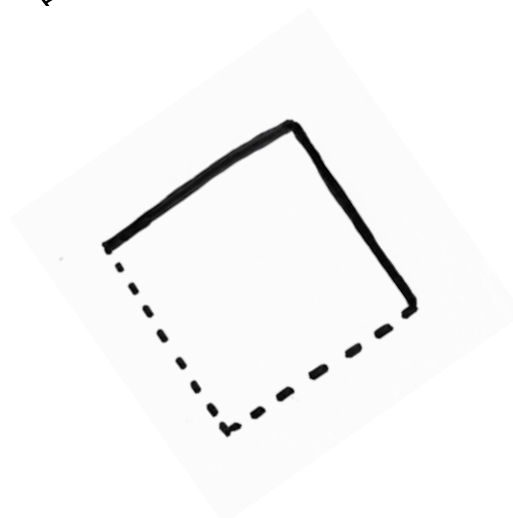
Platsens egenskaper



Platsen sedd från nord-väst

Platsen är belägen vid korsningen Östra Sandgatan och Kvarnstensgatan som kopplar området till Furutorpsplatsen på Söder. Staket inhägnar idag en stor del av ytan som söderut och västerut möter upp andra inhägnade fastigheter. Norrut och västerut har platsen potential att vara tillgänglig från gatan.

Ruderat växtlighet med gräs och trädskott av framförallt björk beklär idag den valda platsen. Precis söder om platsen står en rad med popplar som tillhör fastigheten söderut.

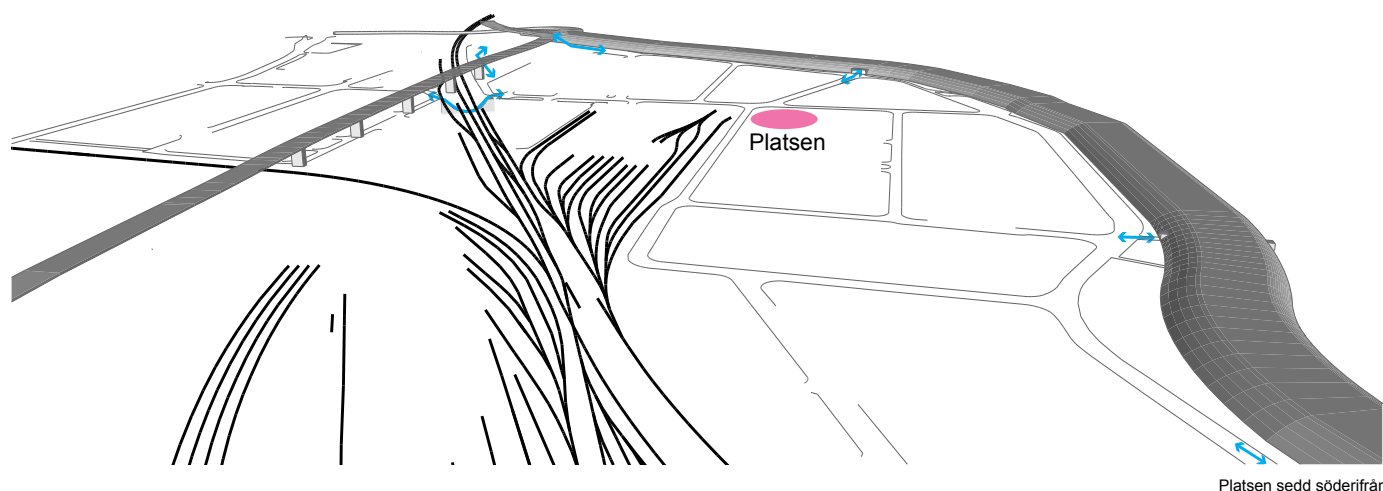


Platsen har potentiala entréer i norr och söderut.

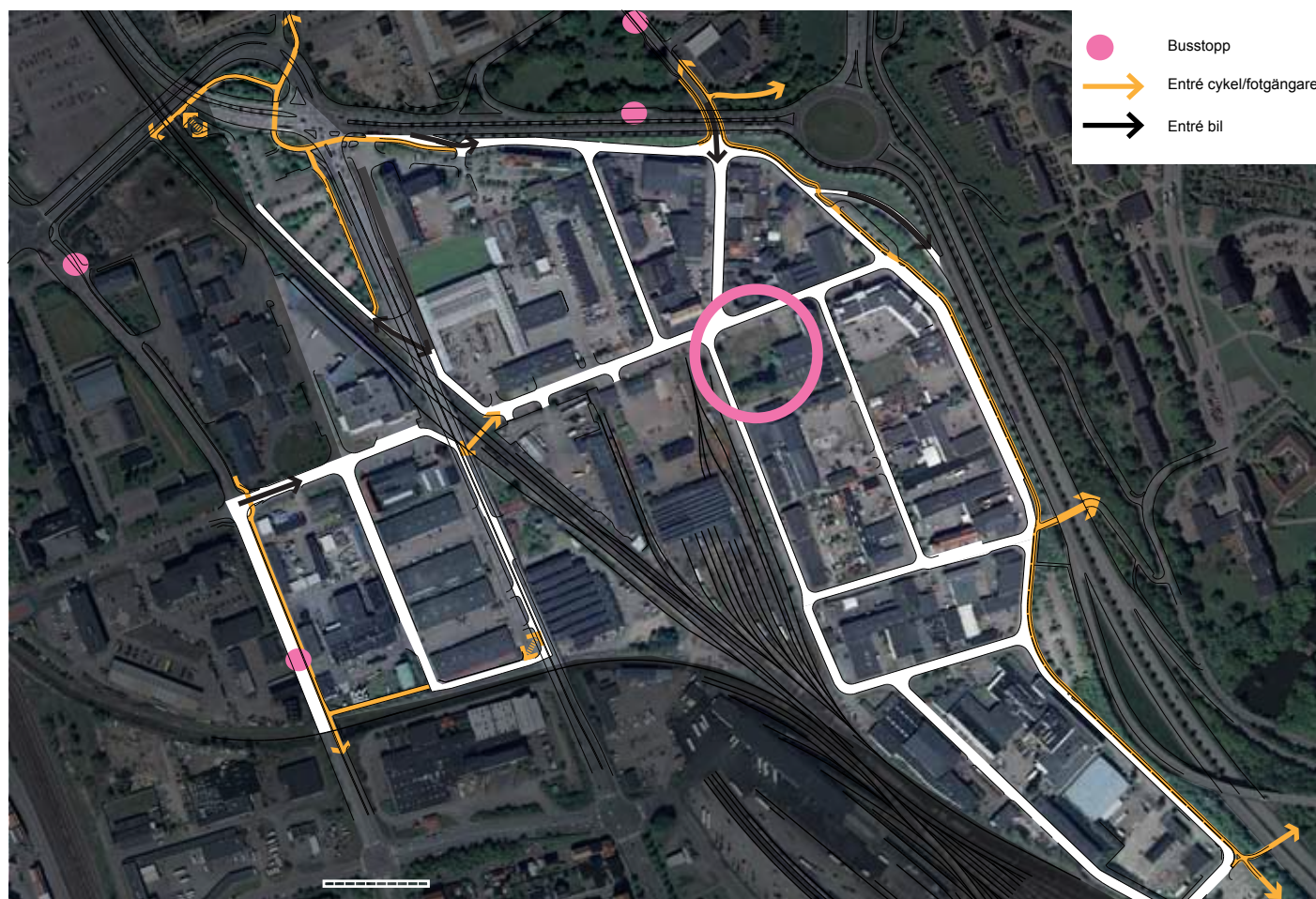


Platsen har en gång haft större almar som idag ligger nedfallna på området.

Kopplingar och avgränsningar



Platsen ligger i en grop av infrastruktur. Vallar möter upp Malmöleden och Planteringsvägen löper över området över en viadukt. Västkustbanan skär igenom området i nord-sydlig riktning. Alla gång/cykel entréer, förutom den i söder, sker genom tunnlar eller under viadukten under Planeringsvägen.





Kvarnstensgatan löper under Malmövägen in mot Furutorpsplatsen på söder. Denna entré är den mest frekvent använda entrén idag.



En tunnel under järnvägen kopplar idag samman platsen med områdets västliga delar där bland annat Jutan ligger.

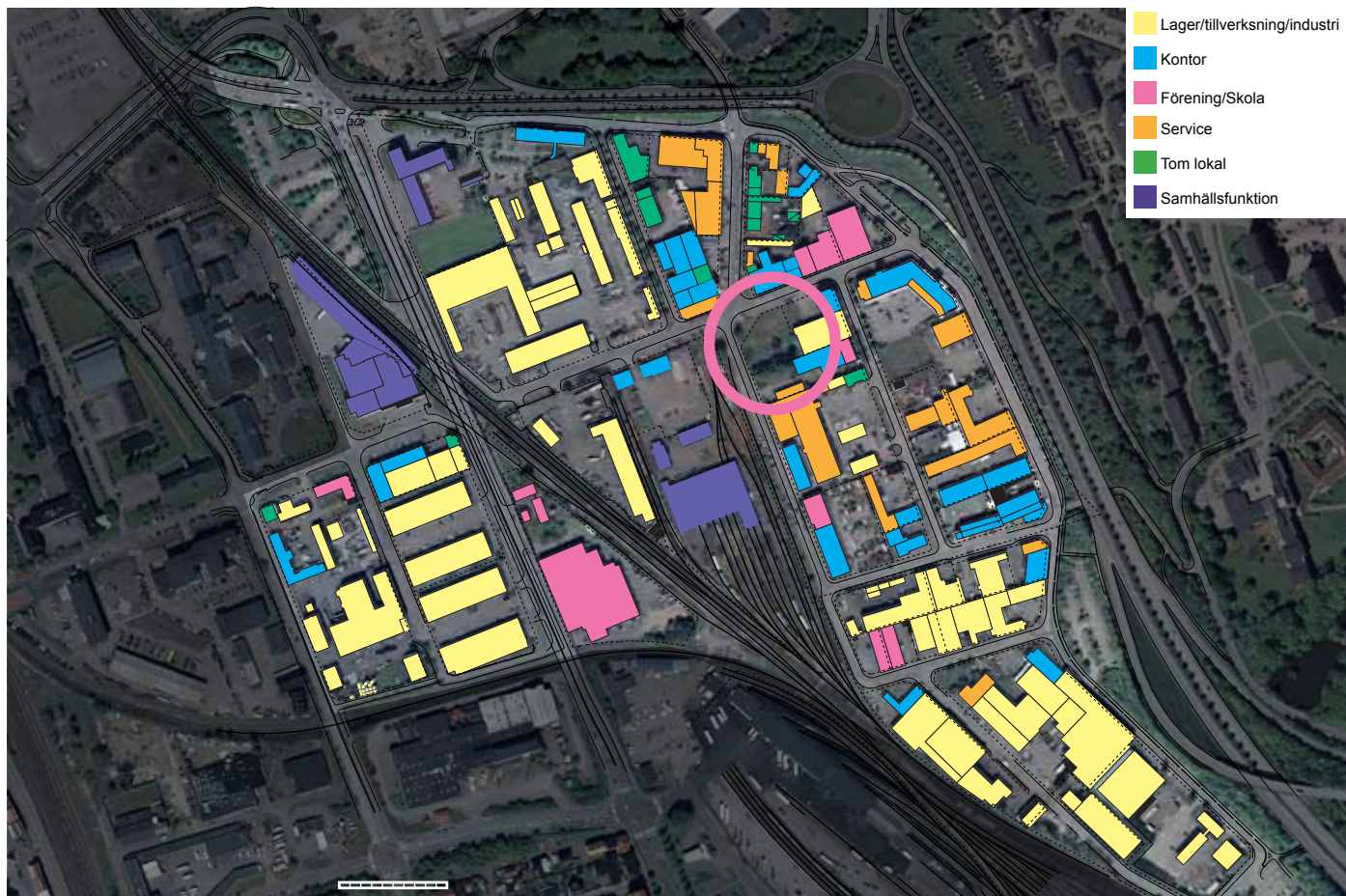
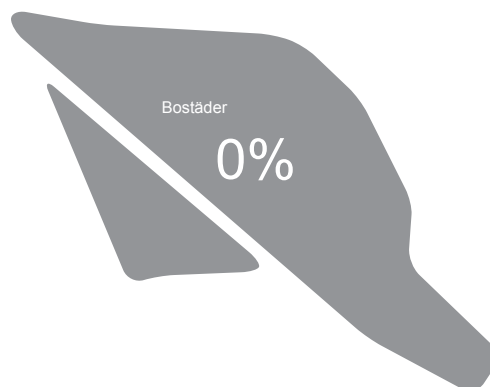
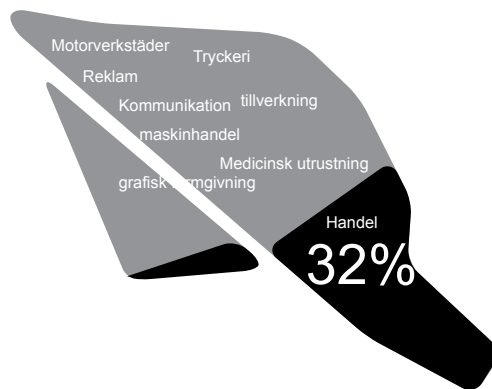


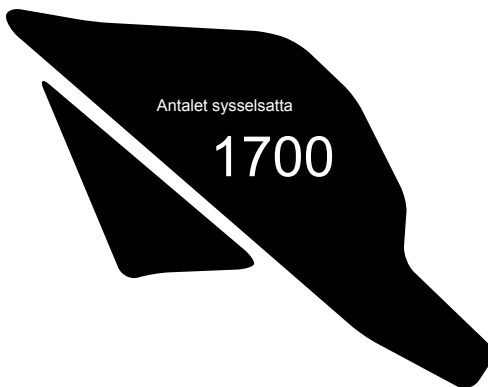
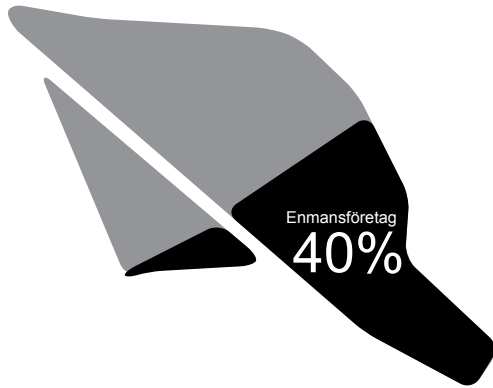
Östra Sandgatan fortsätter i riktning mot havet västerut. Siktlinjen mot Öresund är idag dock avbruten av viadukten och Planteringsvägen.

Karaktär och verksamhet

Platsen är belägen i ett renodlat och småskaligt industriområde. Enligt statistik bor dock 24 personer på området. Ca 1700 personer är sysselsatta inom en mångfald typ av företag och verksamheterna är till stor del småskaliga. Totalt finns ca 120 privata branscher varav ca 40 % är enmansföretag. De dominerande branscherna är dock motorverkstäder, maskinhandel, tillverkning av medicinsk utrustning, reklambyråer, och tryckerier (Helsingborgs stad, 2011,b). Ungefär 32% av företagen bedriver idag någon typ av handel vilket är den dominerande grenen i området (Helsingborgs stad, 2010, b).

Vid besök i området är det svårt att få en översikt av vilka som faktiskt bedriver verksamheter, då portar och entréer är anonyma och svårlästa. Det är också det som är en del av charmen, det lite mystiska och gömda i en rå och industriell miljö.





Bilden av delområdet idag

Platsen ligger i ett område som av många idag uppfattas som osäkert, speciellt på kvällstid då verksamheter stängt ner för dagen.

"Jag tror att de flesta helsingborgare tyvärr lever kvar i bilden av Gåseback på 1990-talet, med svarta bilverkstäder, svartklubbar och mc-gäng, säger Johan Sjöholm, ordförande i Gåsebacks fastighetsägargrupp som består av 30 fastighetsägare, och utgör närmare 85 procent av samtliga fastighetsägare på området." (Helsingborgs Dagblad, 2009)



Platsen i visionen

Utvecklingen av delområdet Gåseback ligger sent i visionen. Den specifika platsen planeras att exploateras ca 2030. Markanvändningskartan i den fördjupade översiktsplanen från 2011 kategoriserar området som blandad stad (Helsingborgs stad, 2011, a) .

Ordet kreativitet är i visionen tätt sammanknutet med Gåseback. Här tänker man sig en brokig miljö och kreativ miljö likt bilden nedan.

"Det blågröna stråket är karaktärskapande och binder genom sin sträckning samman områden i Gåseback med värdefull kulturmiljö. Södergatan avslutas vid Jutan med en park och ett flertal mindre institutioner utspridda i området. Tillsammans med småskalig tät bebyggelse ger dessa området en tät och kreativ karaktär" (Helsingborgs stad, 2011,b, sid. 46).



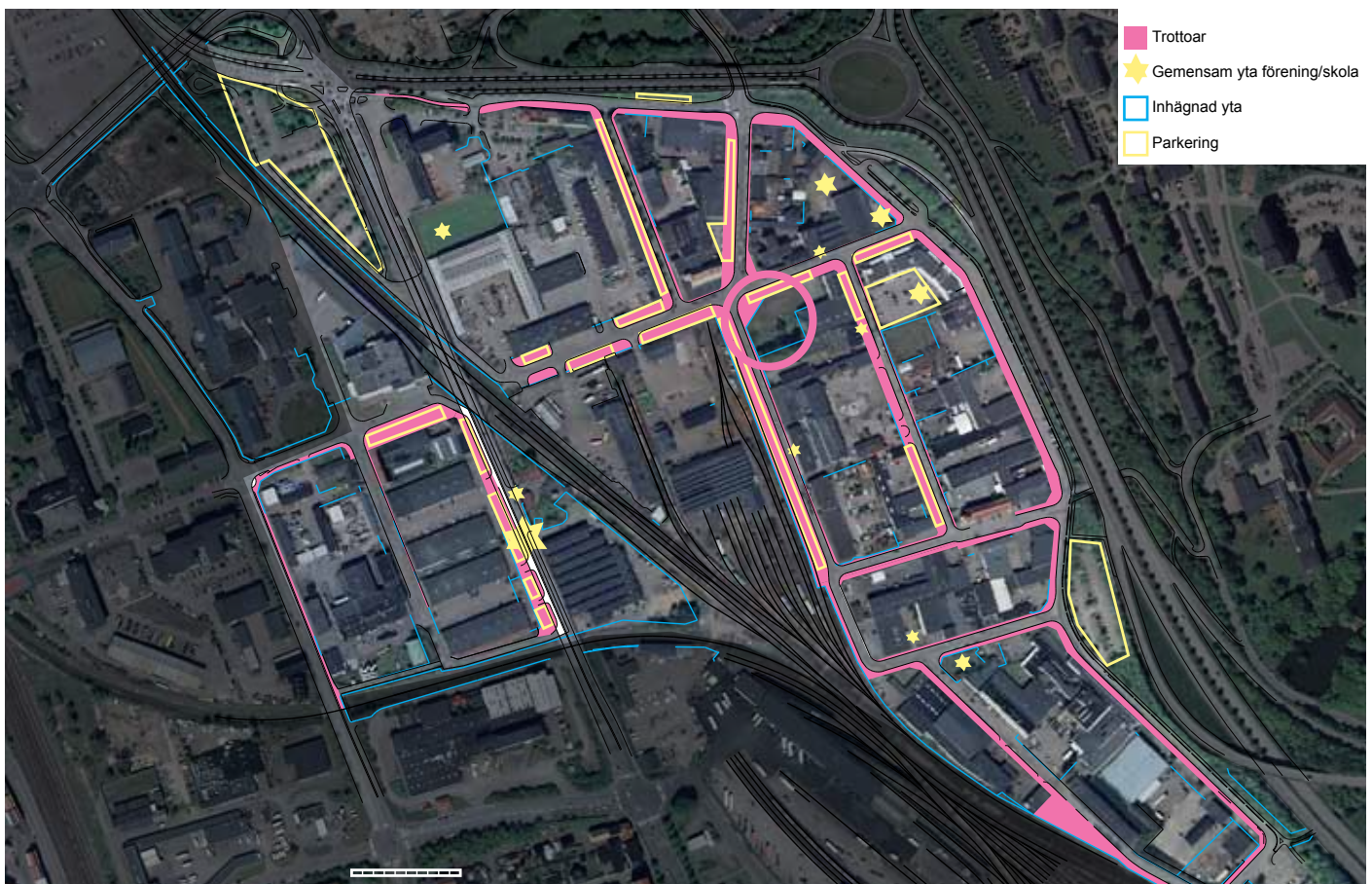
Bild som visar Schönherrns vision av Gåseback. Det är här människor sitter i puffar på gatan.
Källa: Schönherr Landskab / ADEPT

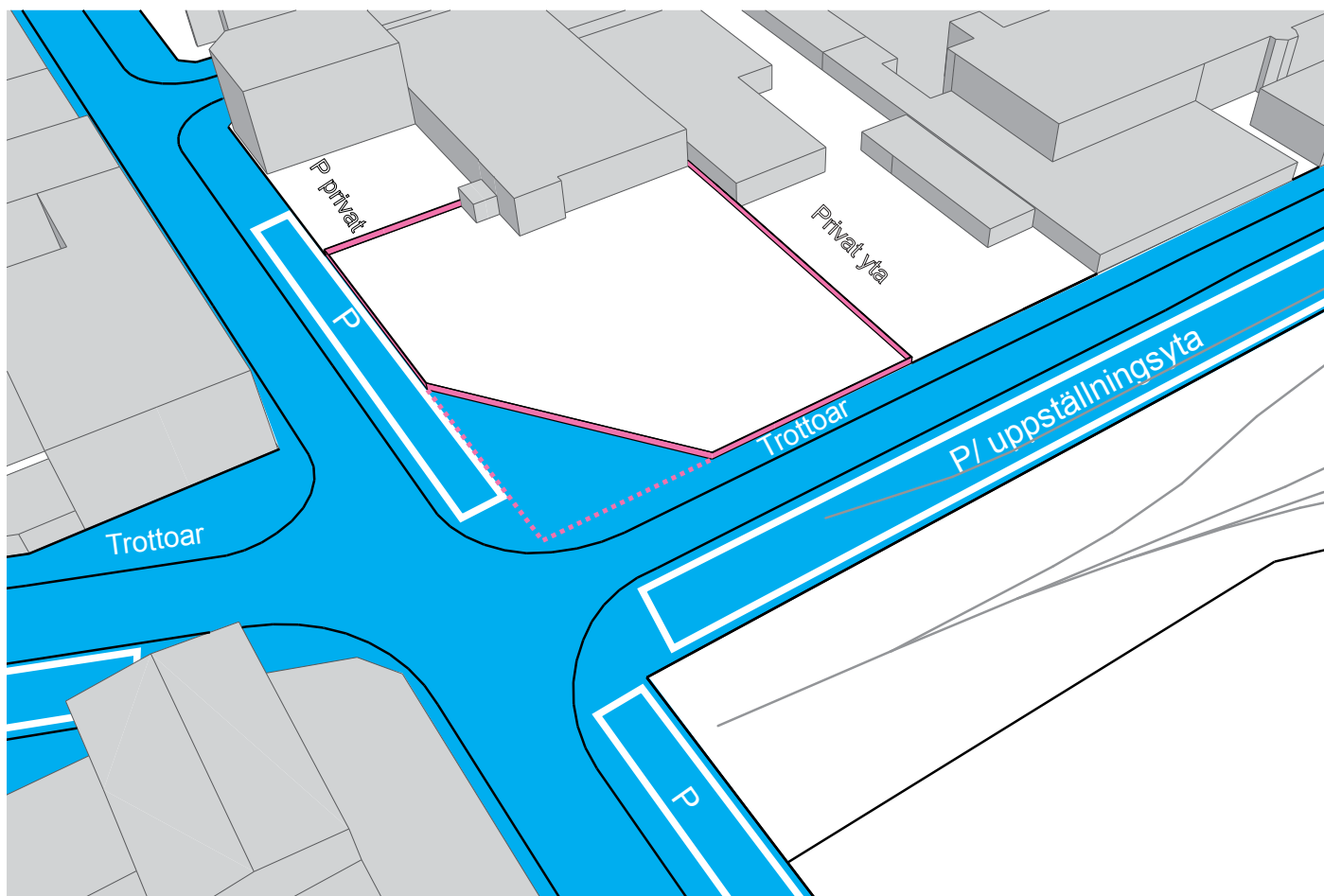
Tillgänglighet och målpunkter

Idag finns, förutom gator, trottoarer och parkeringsplatser, ingen publik mötesplats. Möten och samtal sker vid parkeringsplatser och på trottoarer. Området domineras av bilen även om ett flertalet gator har tillhörande trottoarer och en av huvudcykelstråken löper längs med området östra kant. Vid Kvarnstensgatan finns en bredare trottoar vilken beror på att det tidigare gick ett järnvägsspår längs med gatan.

Staket, likt det som omgärdar den valda platsen, avgränsar fastigheter mot gatan. Bakgårdar är gömda och, i framförallt den norra delen, småskaliga.

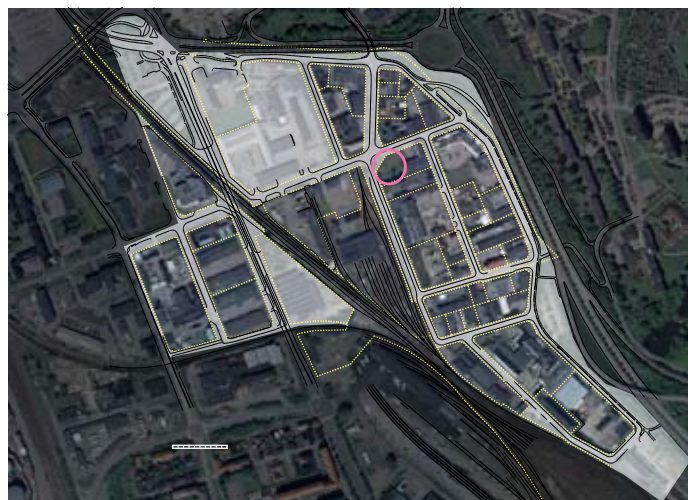
Platsen omgärdas av en rad mindre målpunkter. Helsingborgs praktiska gymnasium, Musikhuset och ett flertal mindre föreningar för sport och kultur finns nära platsen. Jutan med verksamhet inom sport och musik för barn och unga ligger ca 200 m sydväst om platsen. Ca 200 m söder om platsen ligger områdets lunchrestaurang där många av förvärvsarbetarna äter varje dag.





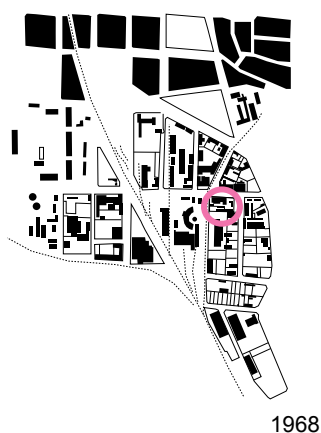
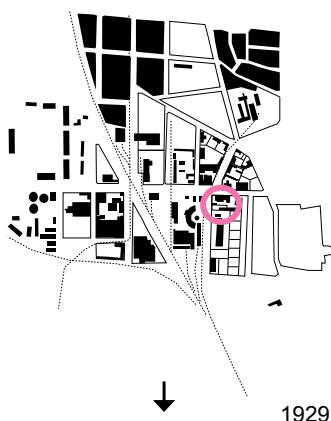
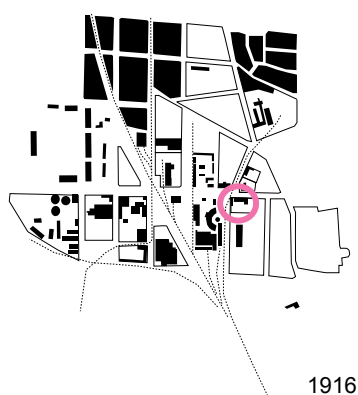
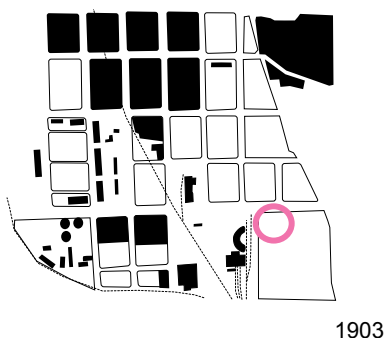
Kommunal och privat yta på och invid platsen.

Marken i området ägs idag av 32 olika fastighetsägare. Helsingborg stad äger, förutom alla gator, tre hela kvarter; Japan, Rudan och Italien (Helsingborgs stad, 2006). Den valda platsen ägs idag av en privat fastighetsägare. En dialog mellan den privata fastighetsägaren och kommunen måste inledas. Att marken endast kommer att användas temporärt kan eventuellt underlätta dialogen om antagandet är att fastighetsägare vill bygga något som kan generera pengar. Ett krasst argument är att den aktuella marken genom ett initiativ i ett längre perspektiv kan öka i värde.



Fastighetsägarstruktur i området.

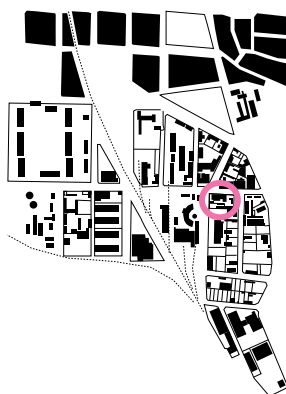
Historisk tillbakablick



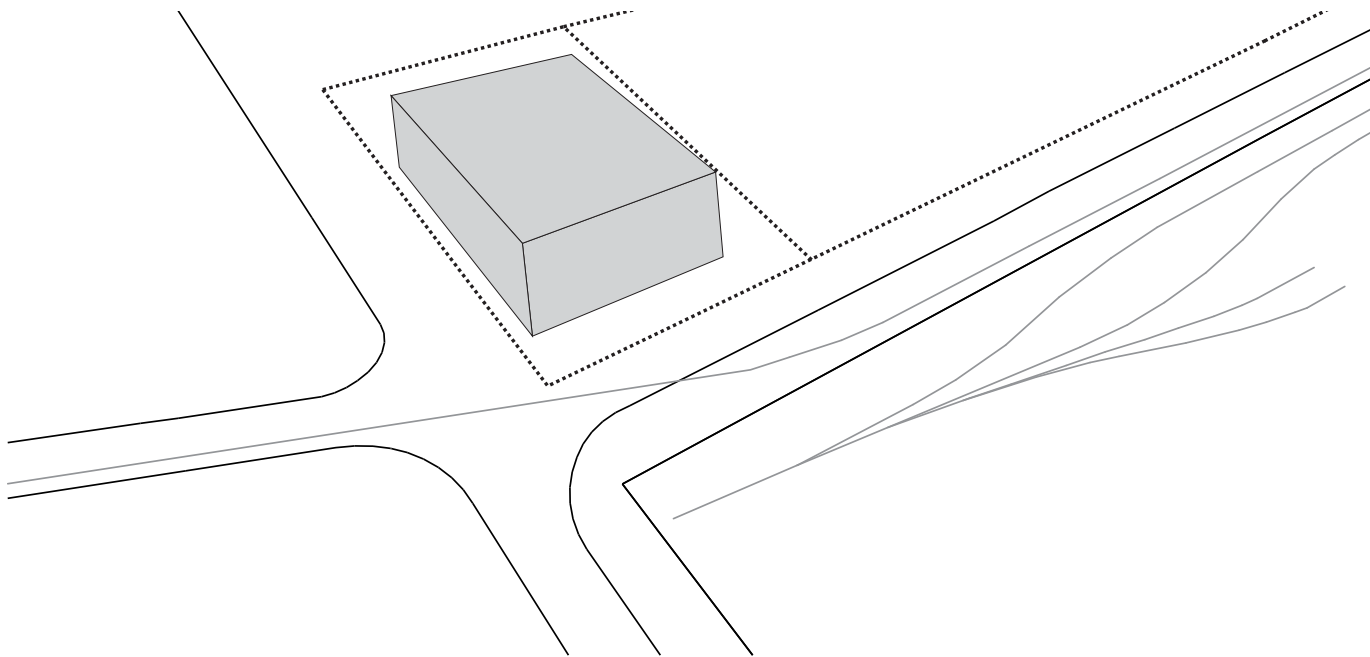
1968

Gåsebäcks utveckling startade med utbyggnaden av järnvägsbanan 1865 och de första verksamheterna i området var anknutna till denna (Helsingborgs stad, 2006). Området och platsen är beläget framför Landborgens resning i öst vilken utgjorde en naturlig avgränsning mot områden inåt land, än mer förstärkt av dagens Malmöleden. Området har en historia av beteslandskap, plats för brytning av kol och lera, men är idag en produkt av den industri som drog igång på framförallt 1930-talet och 40-talet. Den första industriella bebyggelsen på området var jutfabriken i kv Japan och Mellasförädlingsbolaget i kv Italien, som etablerade sig i slutet av 1800-talet. 1936 etablerades en stadsplan där Gåsebäck var märkt som område för industri och byggnader av annan affärsverksamhet (Helsingborgs dagblad, 2008). Under 1900-talet har området växt utifrån Västkusbanan och sedan förtätats från norr till söder. De södra delarna av Gåsebäck är mer storskaliga i sin struktur och har också byggts efter 1970-talet. En stor del av den äldre arkitekturen från slutet av 1800-talet till 1960-talet finns bevarad och har fått nytt liv genom andra funktioner.

Den valda platsen var en de första att bebyggas för industriellt syfte i området öster om järnvägen. 1916 var den specifika platsen bebyggd med fabriksverksamhet av okänt slag. Platsen blev under de efterlöpande decennierna förtätad och de omkringliggande tomterna bebyggdes. Efter 1980-talet har den ursprungliga byggnaden rivits och sedan dess stått tom i väntan på nyexploatering. Den ganska unga växtligheten på platsen vittnar om att det inte var allt för längesedan byggnaden revs.



1980



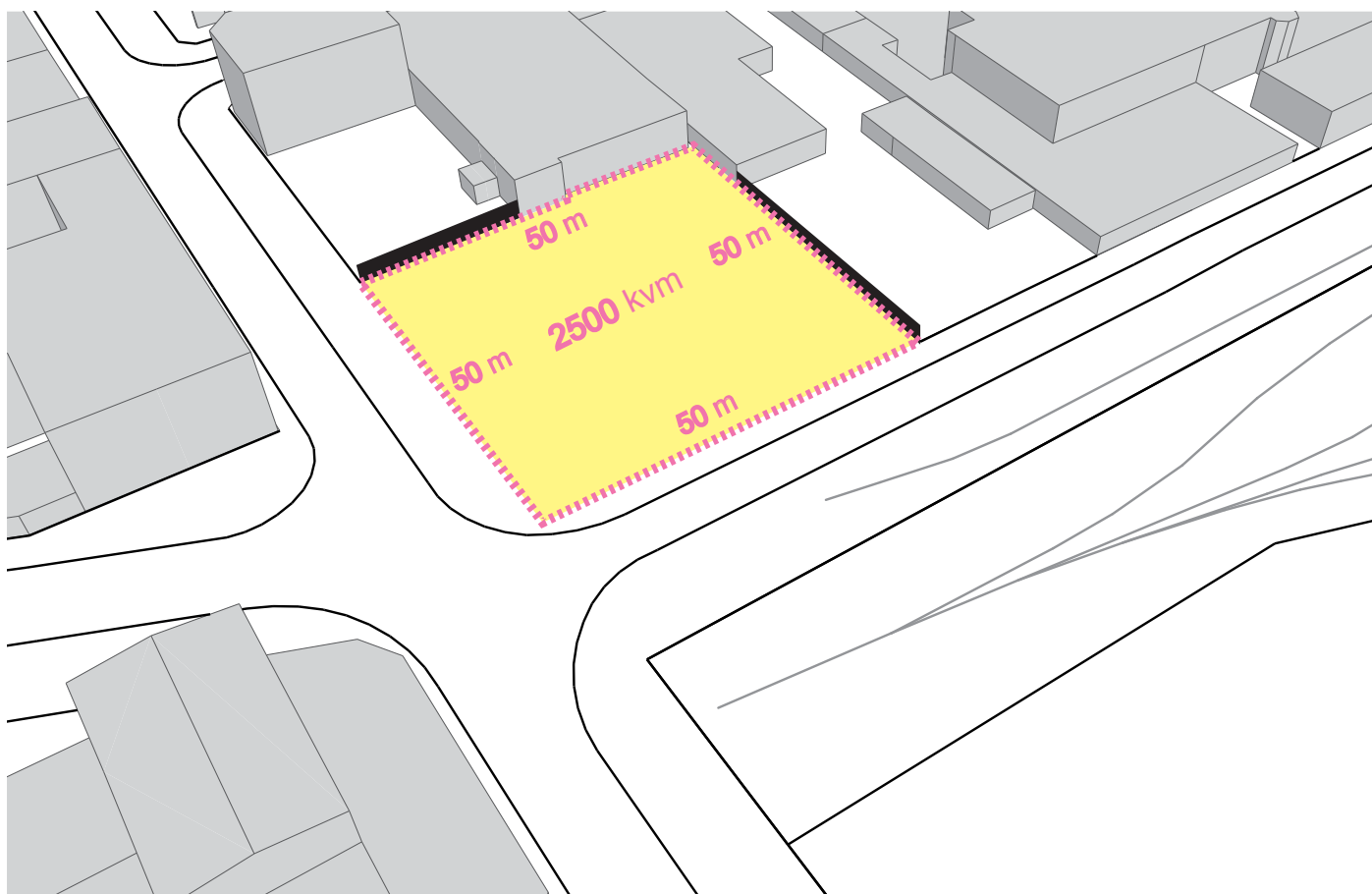
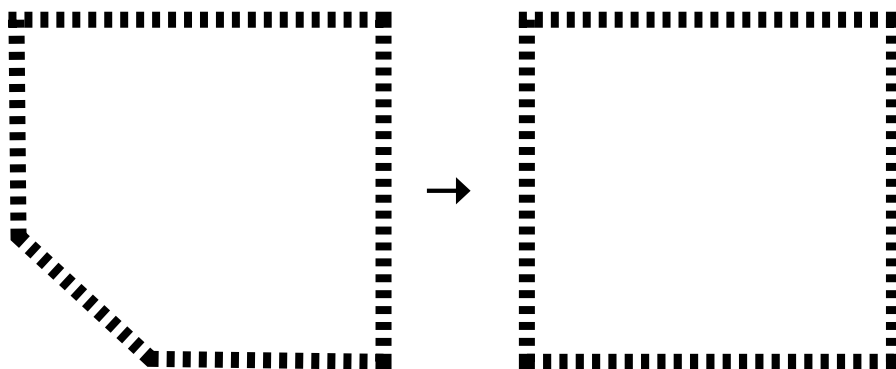
I början på 1900-talet var platsen en av de första att bebyggas. Det omkringliggande landskapet var förhållandevis öppet. Idag är situationen tvärt om. Platsen är ett hälutrymme i ett lätt bebyggelselandskap.

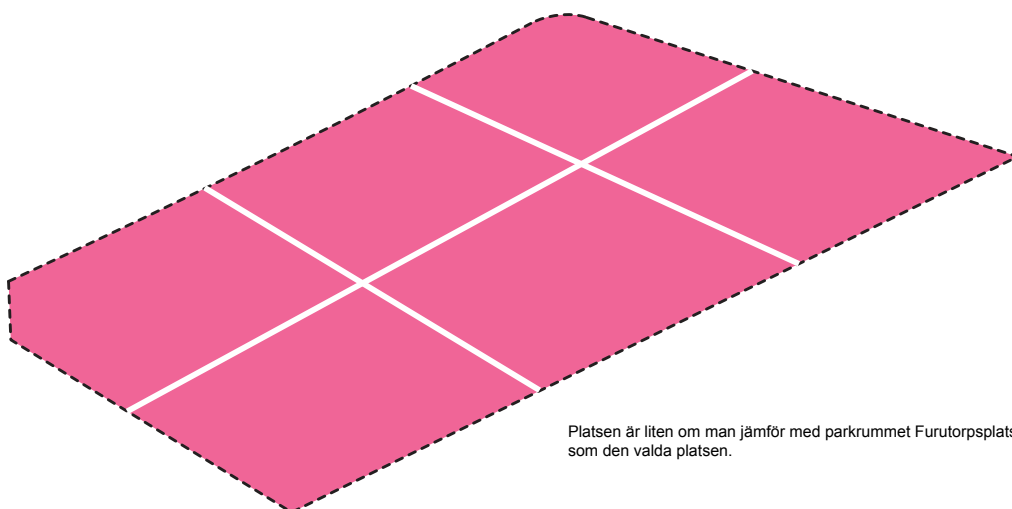
Platsen mark

Områdets nästan 100-åriga historia som verksamhetsområde tyder på att marken kan vara utsatt för föroreningar. Än så länge finns ingen data på föroreningar i området men på grund av att marken främst består av sandiga jordar, som underlättar en spridning av ämnen, har jag utgått från att den aktuella platsen innehåller en viss del föroreningar. Projektområdet för hela H+ innehåller platser som tidigare fungerat som deponier. Detta stärker antagandet om en viss markförorening. (Helsingborgs stad, 2006)

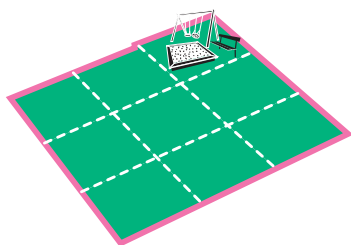
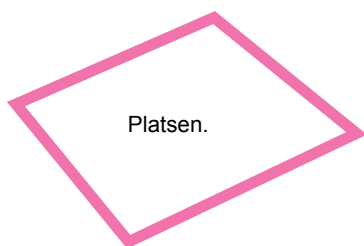
Platsens mått och skala

Platsens läge mot korsningen gör den tillgänglig från gatan. Österut och söderut avgränsas platsen mot privata fastigheterna och deras verksamhet. Det befintliga staketet går idag i linje med fastighetägarstrukturen. Platsens avgränsning förlängs i det nordvästliga hörnet och inkluderar kommunen mark i denna del. Platsen blir kvadratisk och får storlek på ca 2500 kvm.

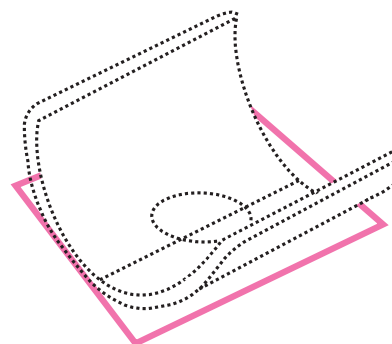
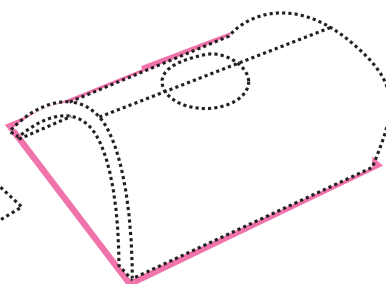
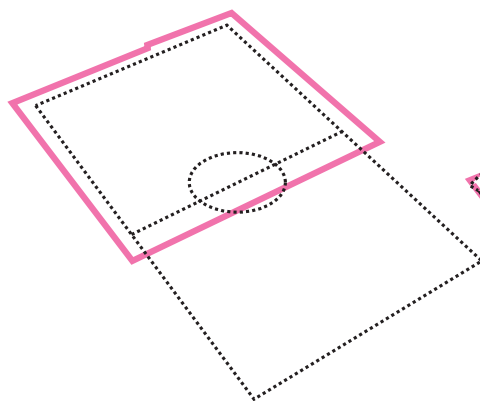




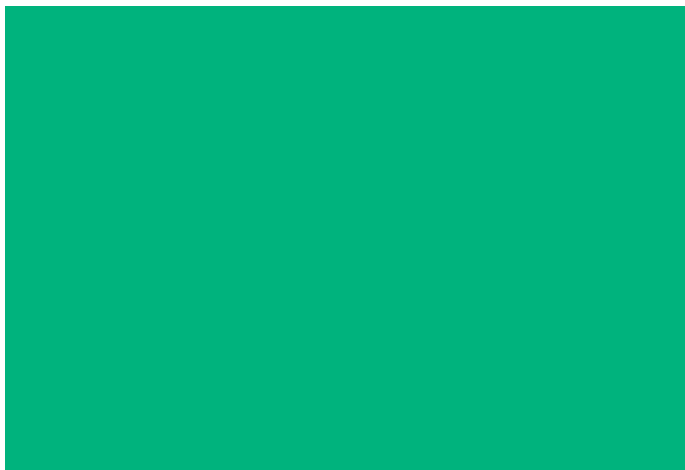
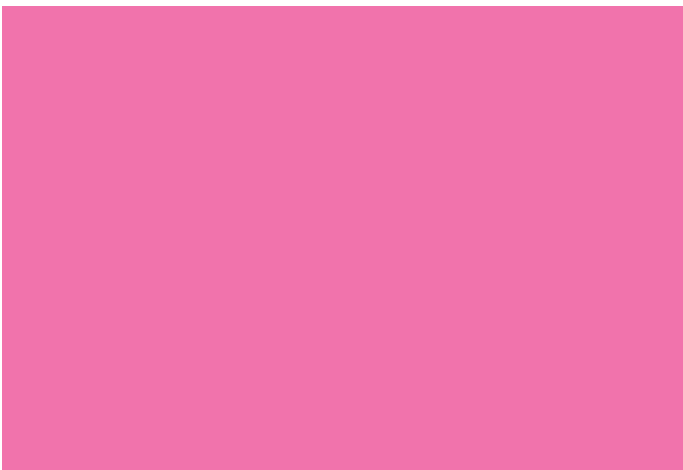
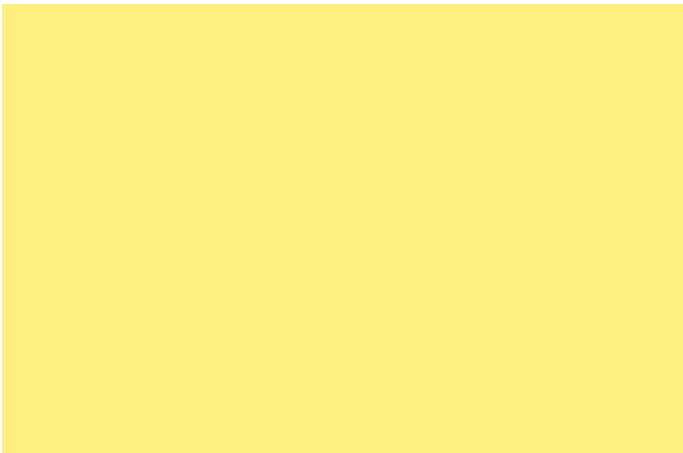
Platsen är liten om man jämför med parkrummet Furutorpsplatsen som är ca sex gånger så stor som den valda platsen.



Men platsen är stor om man jämför med måttet på en lokal lekplats i Helsingborg. Platsen rymmer ca nio mindre lekplatser.



En fotbollsplan får inte plats om man inte viker den på mitten.



5. PROGRAMMET OCH DESS KONTEXT

Platsens relation till publika platser i visionen har tidigare diskuterats. Platsen är vald och programmet blir ett komplement till övriga platser. En utgångspunkt är att platsen kan påbörjas med start från idag. Relationen till befintliga platser, då främst permanenta i den mån att de inte har en begränsad fysiskt livslängd som den som föreslås här, har i närliggande stadsdelar kartlagts och diskuterats. Platsen har intentionen att komplettera även det befintliga.

Några olika platser

Platsers behov skiljer sig beroende på kontext och situation. Tre platser i närhet till den valda platsen presenteras för att diskutera behov och målgrupp i förhållande till programmet.

Gustav Adolfs torg

Centrala söder är sammankopplat med centrum med gatorna Södergatan och Carl Krooksgatan som löper parallellt längs med Gustav Adolfs torg som är en av huvudmötesplatserna på Söder. Platsen har en hundraårig historia och är starkt förknippad med Söders identitet. Torgets drivkraft är idag handel och service. Platsen är även en nod i stadens busstrafiknätverk. På torget finns torghandel, Gustav Adolfs kyrka och en badhall. Torget fungerar också som en parkeringsyta. Den öppna torgytan avgränsas med tät bebyggelse, vägar, cykelvägar och trottoarer. Programmet för platsen är mångfasetterat och det finns en mindre lekplats och en mängd sittmöjligheter. Utformningen av denna typ av publika rum, som kanske kan jämföras med Gustav Adolf torg i Malmö, är mottaglig för många olika målgrupper i staden. En plats att både färdas över, längs med och stanna upp vid. Drivkraften är det kommersiella och ytan blir som ett andningshål för staden, flexibelt för olika sorters beteende och händelser. Plat-



sen är sig stabil och permanent men händelser och event varierar utefter behov.

Furutorpsplatsen

Furutorpsplatsen, också en del av stadsdelen söder, är klassad som park enligt översiktsplanen och innehåller en rad funktioner så som sitttor, lekplatser, rekreation och ett fritidscentrum för barn. Det kommersiella trycket är inte lika stort som på Gustav Adolfs torg men platsen kantras istället av en del sociala funktioner som församlingslokal och skola. Målgruppen för platsen är liksom Gustav Adolfs torg också bred även om tempot på platsen är lägre. Här kan man gå ut med hunden, sätta sig ner, leka eller bara färdas igenom.

Viskängen, Källängen och Högaborgsängen

Öster om söder ligger stadsdelarna; Eneborg, Högaborg och Wilson park. Här övergår staden från blandstad till främst bostadsområden. Platser i dessa områden är till stor del lokala och fyller ett behov för lek och rekreation för de boende i områdena. Här finns grönska, stråk, sittmöjligheter, lekplatser och sportytor. Målgruppen är blandad men i de flesta gröningar finns en lekplats med gungor, sandlåda och en mindre plan för bollspel så stor fokus är således på barn och tonåring.



Den valda platsen och dess närområde besitter inte det kommersiella tryck som en plats som Gustav Adolfs torg; en plats som med fördel lämnas öppen och flexibel för tillfälliga behov så som marknad och vistelse. Att låta platsen vara en rekreativ zon likt Källängen eller Furutorpsplatsen är en utmaning då platsen är förhållandevis liten och närområdet inte innehåller bostäder. Omkringliggande stadsdelar har idag en stor mängd mindre platser med denna typ av funktion. Den valda platsen skulle antagligen stå tom då den inte skulle bidra med något som inte redan finns.

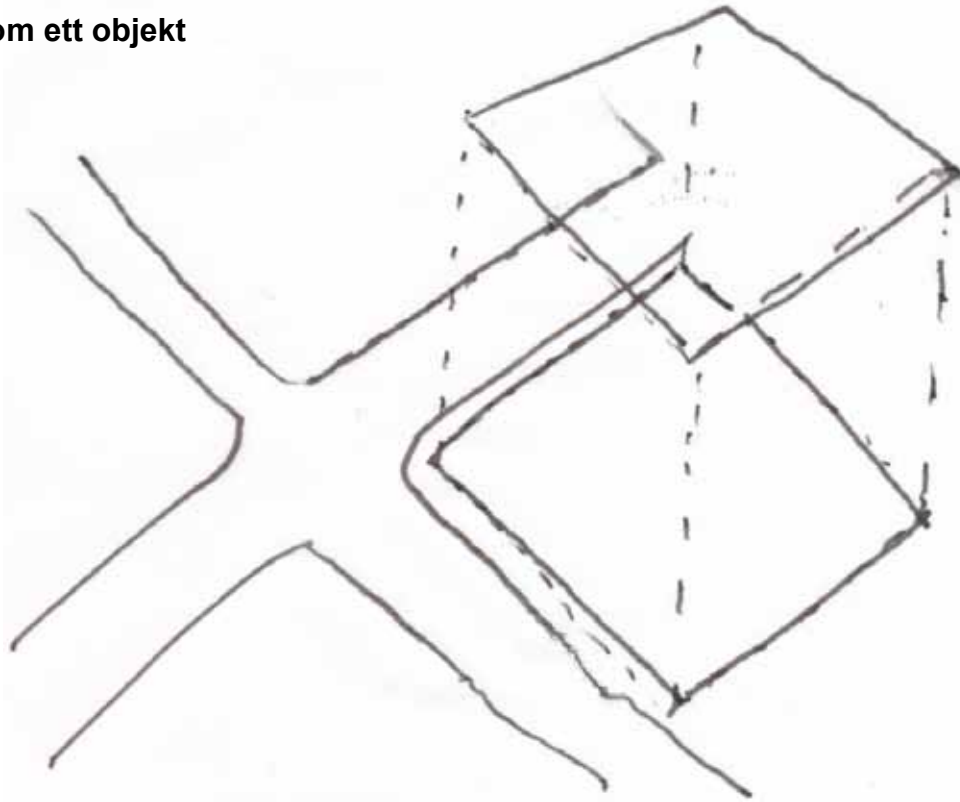
STÄLLNINGSTAGANDE I FÖRHÅLLANDE TILL PROGRAM

Räcker det med att frigöra platsen?



Platsens begränsande levnadstid innebär att den bör bidra med något extra, något som inte redan finns i staden eller till och med i regionen. Den måste ha en wow- effekt och en upptäckarglädje.

Platsen som ett objekt



För att tillåta sig själv att tänka fritt kring programmet lyfts platser ur sin kontext för en stund.

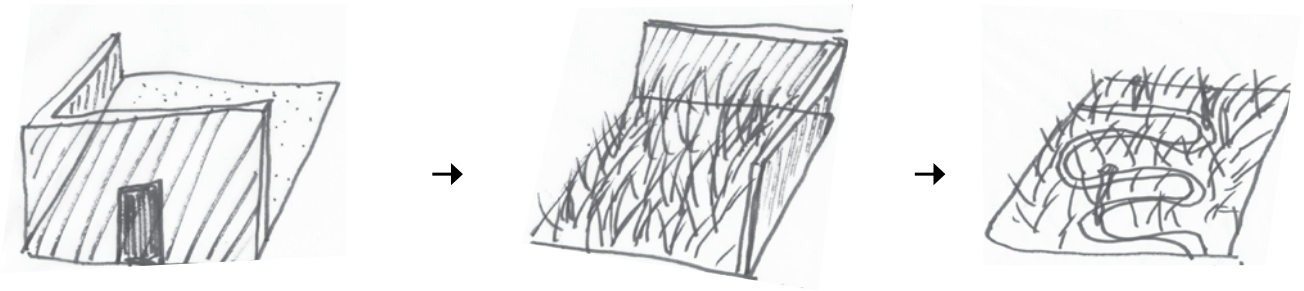


Platsen blir ett objekt som är attraktionen i sig självt.

PROCESS OCH IDÉER TILL PROGRAM.

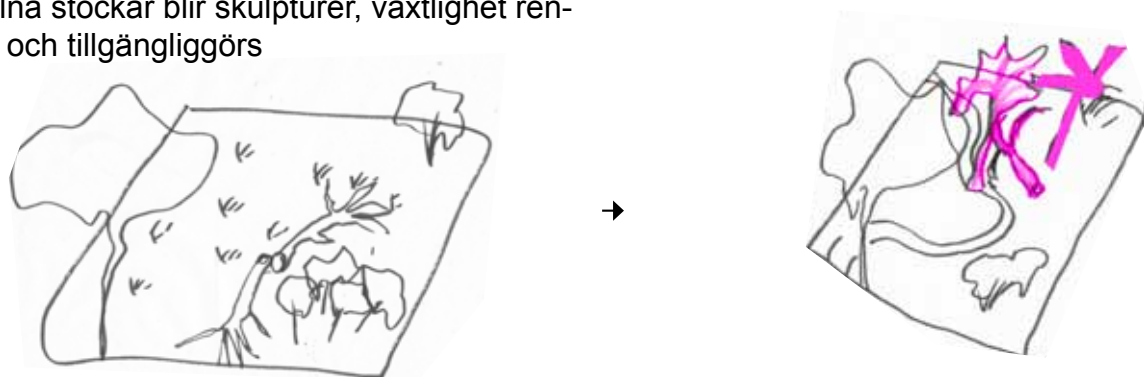
Platsen byggs upp steg för steg?

En steg för steg lösning som bygger upp en förväntan



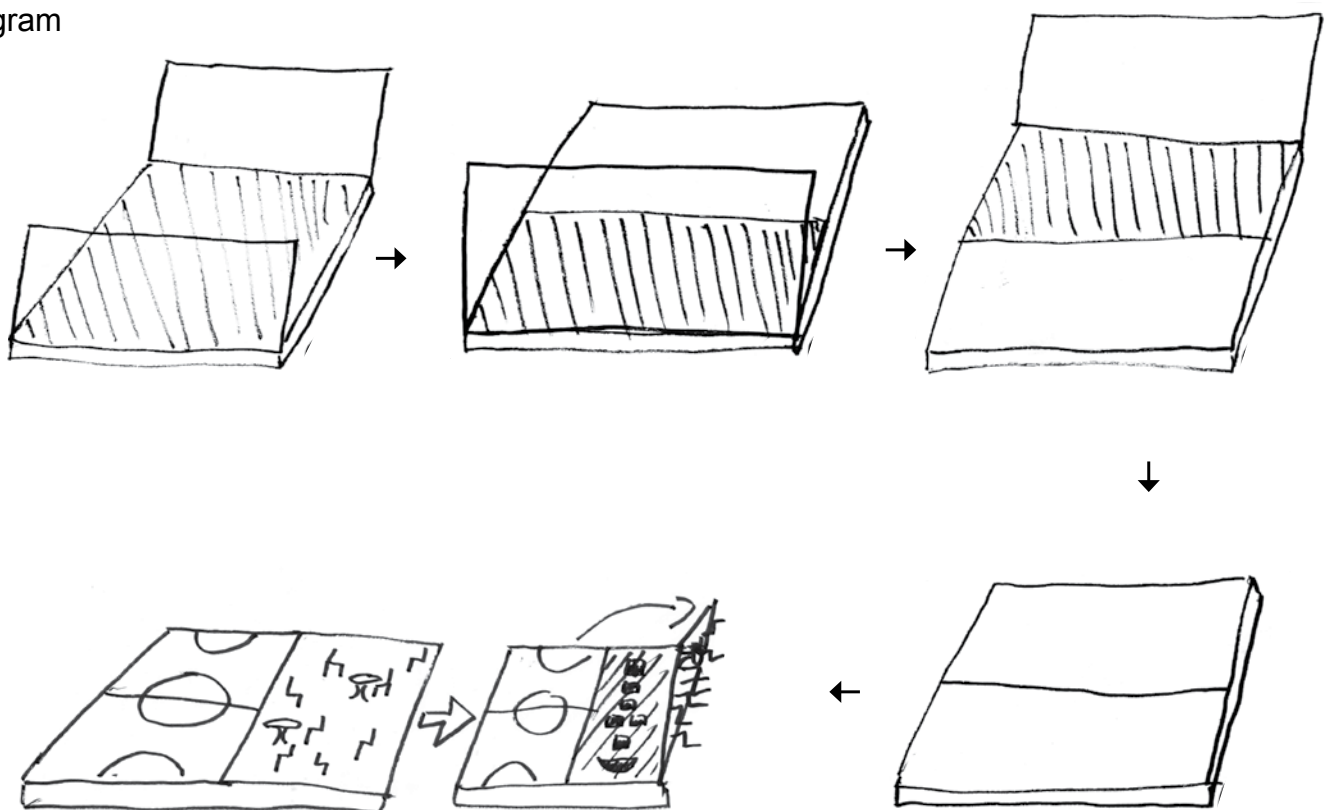
Platsen som återanvändning?

Använda det material som finns på platsen idag
nedfallna stockar blir skulpturer, växtlighet ren-
sas ut och tillgängliggörs



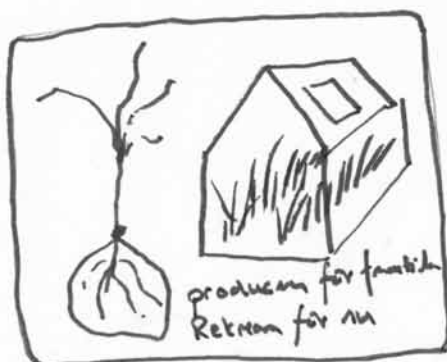
Platsen som en flexibel struktur med olika program?

Att arbeta med tidsprogram istället för platspro-
gram



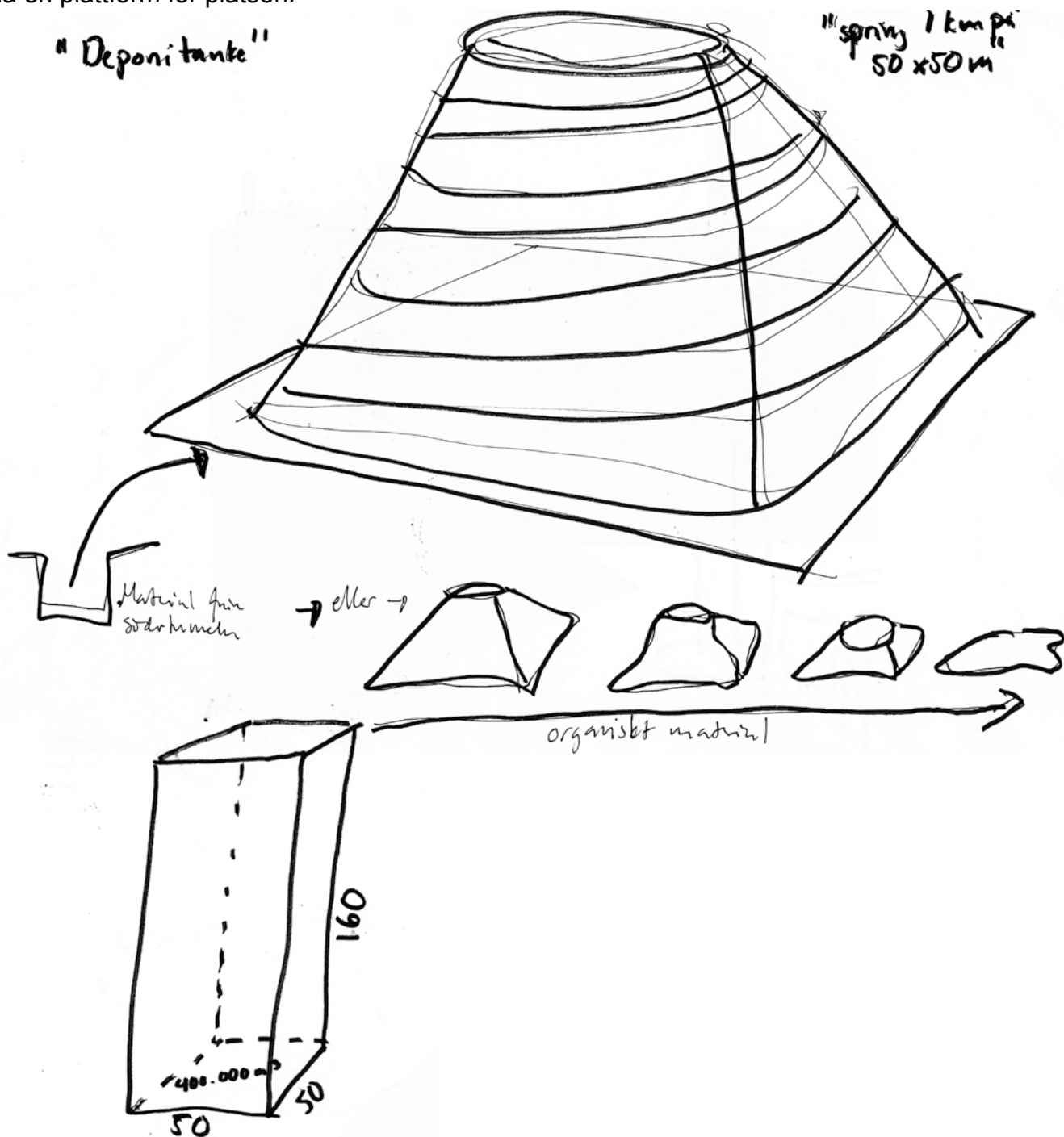
Platsen som ett tillfälligt grönt komplement till området?

Enligt H+ strategi ska Gåsebäck förgrönas i ett tidigt stadiet. Vilken form kan vegetationen ta för att inte bara bli ännu en gröning? Här är några exempel.

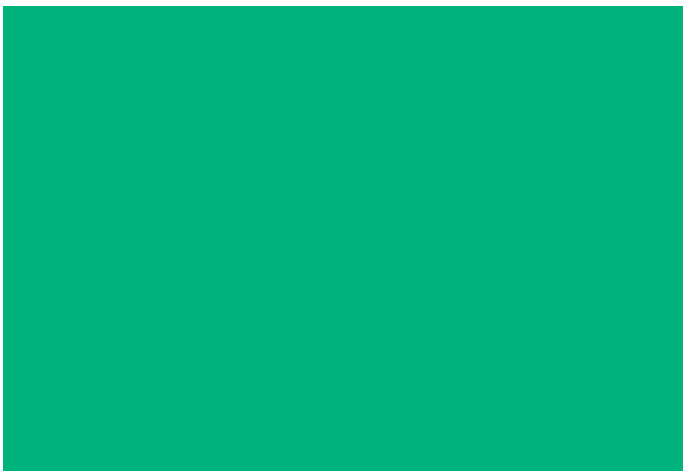
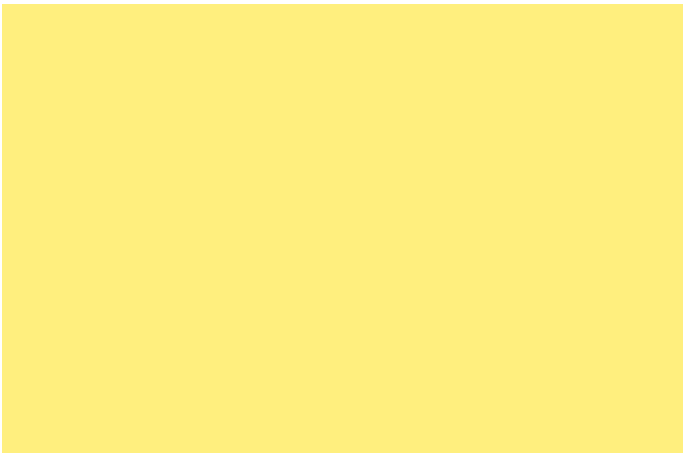


Platsen som förvaring?

Platsen som sådan har inte så mycket resurser att arbeta med. Om jorden är förorenad är växtmaterialet inte heller lämpligt att använda. Vad finns det för resurser i området runt omkring? Kanske kan platsen samarbeta med ett annat projekt i området? Det som ligger närmast och är igång redan nu är utgrävningen av södertunneln. Var tar all den jord man gräver upp vägen? Med jorden som bas skulle man kunna forma en plattform för platsen.



Den totala mängden jordmassor man gräver ut för att bygga södertunneln i Helsingborg är ca 400 000 m³ jord. Om man placerar det på platsen blir det en 160 m hög stapel.



6. KONCEPT OCH FÖRSLAG

STRATEGI

Konceptet

I Helsingborg kommer stora mängder jord att grävas upp för att lämna plats åt Södertunneln. Det finns planer på en överenskommelse med hamnen i Helsingborg som ännu är inget klart. Att kombinera denna resurs med den om temporära platser i H+ skapar ett intressant tillfälle där olika projekt inom området kan dra nytta av varandra. Platsen blir en temporär plats som nyttjar konceptet av mellanlagring som resurs och grundidé för utformning.

Platsen som föreslås måste kunna stå för sig själv, då den inte är kommersiell i sin karaktär, man kan se den som ett objekt, stark nog att komplettera övriga platser i staden och till och med i regionen.



Ramar och riktlinjer

Södertunneln

Parallellt med implementeringen av temporära platser i området kommer södertunneln att grävas ut i två etapper. Södertunnelprojektet kommer att börja byggas 2012 och beräknas vara klar 2018. I utgrävningsprocessen kommer en stor mängd jord att grävas upp. Mängden jord som grävs ut är ca 400 000 m³ jordmassor. Av dessa är ca 25% förorenade (Trafikverket, utställningshandling södertunneln, 2011). Den totala mängden jord som beräknas kunna återanvändas är ca 300 000 m³, övrig jord, ca 100 000 m³ kommer att behandlas och skickas på deponi (MKB, Helsingborgs stad, 2010). Delar av projektområdet innefattar före detta deponier och miljöfarlig verksamhet. Dessa har lämnat sina spår i marken som främst har föroreningar av metaller, petroleumämnen och klorerade lösningsmedel (Helsingborgs stad, 2006).

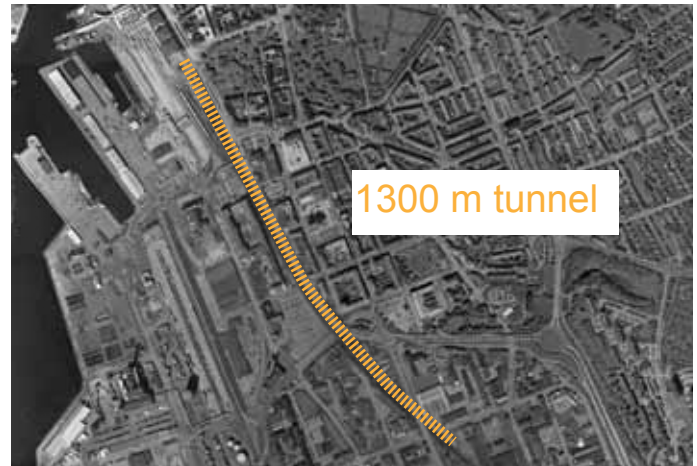
För att visa på omfattningen av transportbehov av massor: *"Behovet av masstransporter uppskattas till ca 160 000 ton vilket motsvarar ca 20 000 lastbilar under en 5-årsperiod. Till detta kommer ett stort antal fordon för andra transporter."* (Helsingborgs stad, 2010, sid 38.)

Jord som resurs

Enligt en geoteknisk undersökning av marken i tunnelns läge består massorna av fyllnadsmassor, sand, lermorän, delvis organiska jordar och berg (lersten, sandsten). Det är en blandad jordmassa som ligger vertikalt skiktad. De naturliga jordarna domineras av sand (Tyréns, 2011). Enligt EU:s regler ska avfall utnyttjas som en resurs. Enligt miljöbalken 15 kap 1§ är jordmassor som inte återanvänds på samma fastighet eller som är förorenade avfall. *"Med avfall avses varje föremål, ämne eller substans som ingår i en avfallskategori och som innehavaren gör sig av med eller avser eller är skyldig att göra sig av med."*

Om masshantering

Om man ska tolka definitionen av avfall beträffande jordmassor så beskrivs jordmassor, även rena, som avfall. I fallet med Södertunneln så kommer det totalt att grävas upp ca 400 000 m³ jordmassor av blandad kvalitet. En stor del av massan, ca 75 % beräknas vara ren och hur denna ska förvaras och återanvändas är ännu inte fastställt. Helsingborg ser jorden som en resurs för framtida eller samtida projekt som kräver utfyllnadsmassor. Clifford Dropp, masshanteringsansvarig på Helsingborgs kommun, menar att det till stor del handlar om att timing mellan olika projekt för att se till att jorden återanvänds. Det man vill undvika är att jorden läggs på deponi och därmed går förlorad som en resurs. Men vad händer om man inte finner något ändamål för jorden vid den aktuella utgrävningen? Jord som blir över hamnar på mellanlagring, i eller utanför området. För att jorden inte ska klassas som en



deponi får lagring endast ske i 3 år innan återanvändning. Om jorden klassas till en deponi gäller helt andra lagar och restriktioner (Dropp, 2011).

Med deponi avses en upplagsplats för avfall. Som deponi räknas inte plats eller anläggning där avfall:

1. Omlastas för att beredas för vidare transport till annan plats där det ska återvinnas, behandlas eller bortskaffas
2. Lagras under kortare tid än ett år innan det bortskaffas
3. Lagras under kortare tid än tre år innan det återvinns eller behandlas.

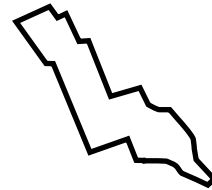
(Miljösamverkan sydost, 2003)

Mellanlagring av jord sker i högar vars utformning beror på jordens kornstorlek. Jorden skyddas ofta från att blåsa bort med hjälp av presenningar eller dylikt material. (Dropp, 2011). Konstruktionen för denna typ av lagring är enkel och fyller inget ytterligare syfte än det att lagra jorden för återanvändning/behandling. Matjord är ett måste om gräs eller andra plantor ska kunna planteras. Idag råder ett generellt överskott på matjord, i vissa fall läggs matjord på deponi då man inte finner andra ändamål för jorden (Dropp, 2011). Konceptet kan utnyttja detta överskott i ett tillfälligt landskap. Jorden som grävs upp ur tunnelschaktet är främst mineraljord, ytan kan bitvis täckas av överbliven matjord och skapa en växtbas för vegetation på platsen.

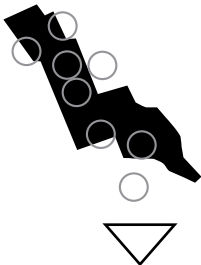
Platsen blir en mellanlagringsplats för jord som grävs upp ur södertunneln. Det nära läget till själva utgrävningen innebär att jorden endast transporteras en kortare sträcka. Platsens utformning skiljer sig från en vanligt jordupplag då den också syftar till att vara en spännande plats för människor i staden. Platsen får vara i max 3 år innan den stämplas om till en deponi, vilken man vill undvika. Detta innebär att utformningen måste vara stark från början. Platsen har inte tid att växa och utvecklas på samma sätt som en mer permanent plats.

Berättelse

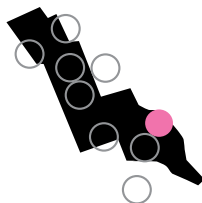
H+ är ett projekt med många delar



Levandegörande med hjälp
av tillfälliga platser och ak-
tiviteter

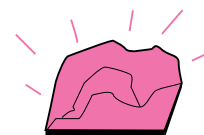
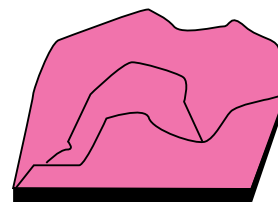
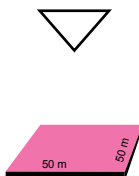


Vad ligger närmst i tiden?



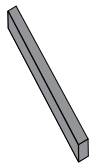
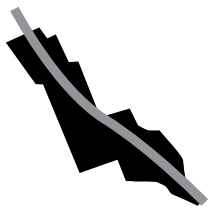
Genom att kombinera två
delprojekt i H+ blir platsen en
upplagsplats samtidigt som
det är en publik plats under ett
begränsat antal år.

Platsen blir ett komplet-
ment till övriga strategiska
platser i H+ området



Platsen har en livslängd på 3 år. Under denna
tid kan en efterkommande destination för jorden
undersökas. Det korta tidsperspektivet gör att
platsen måste fungera och vara stark från början.
När tre år har gått transporteras jorden bort och
återanvänds till ett annat syfte.

Utgrävning av södertunneln



400 000 m³ jordmassa
grävs upp



En del av den övriga massa, vilken totalt är ca 300 000 m³ jord, kan platsen ansvara för under en viss tid.



Jorden återanvänds till annat projekt



ca 25 % av schaktade jordmassor beräknas vara förorenade. Dessa renas eller deponeras.

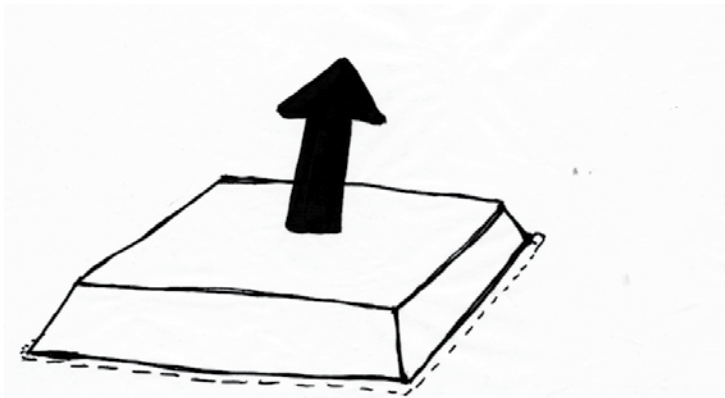
PROCESS OCH IDÉER TILL PLATSENS FORM

Hur kan jorden formas?



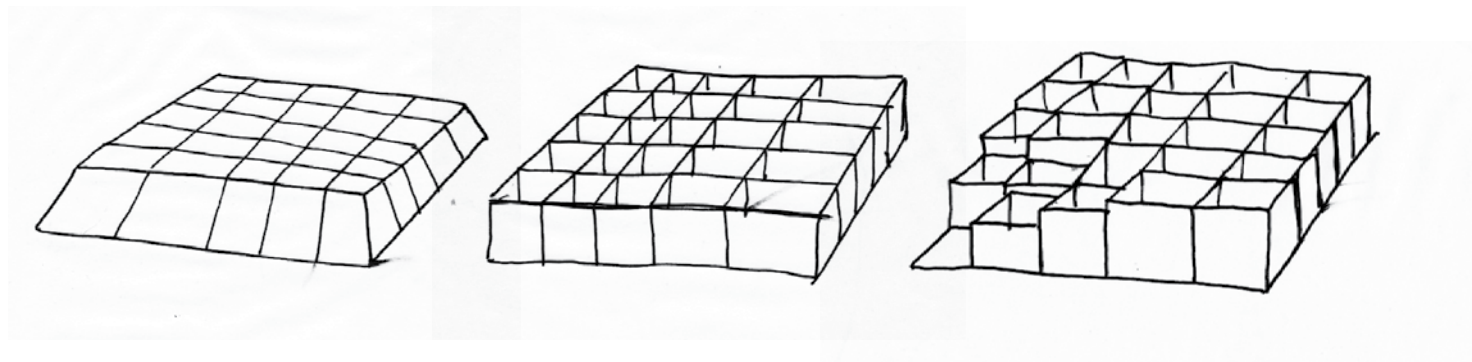
Som kullar?

Med hjälp av väggar?

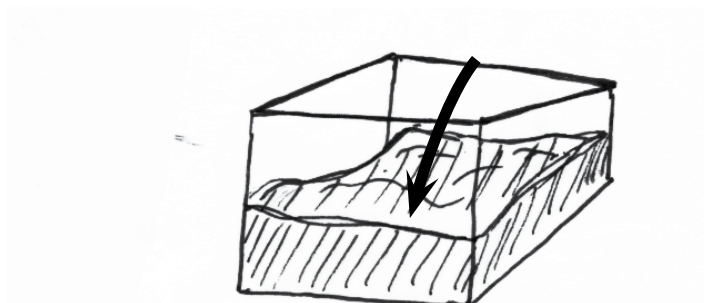


Platsen är inte jättestor. Kanske kan den höjas upp?

För att sedan byggas ovanpå?



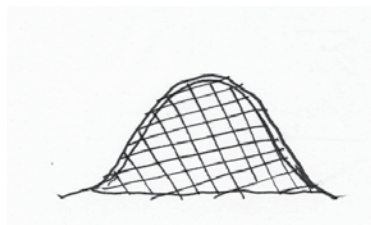
Ska platån delas in i mindre väggar som sedan kan alternera i höjd och bjuda in till platsen?



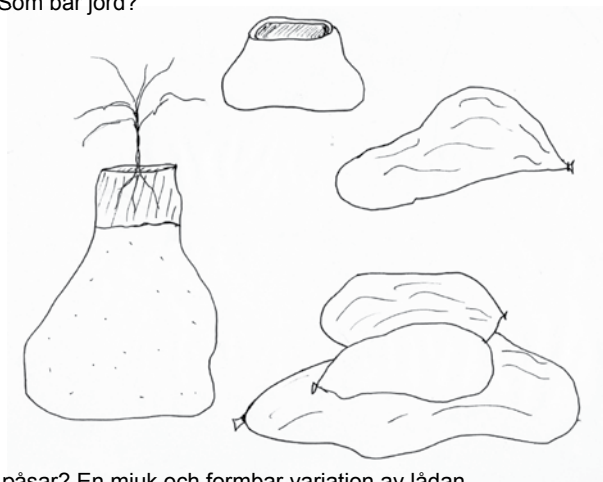
För att säkerställa konceptet med lagring av jord måste platsen rymma en ordentlig mängd jord. Med väggar tas platsens storlek tillvara på. En variation i form och volym kan åstadkommas genom att forma och pressa jorden på insidan.

Jordvolymen i lådorna kan variera och skapa inre rum?

Hur ska jorden kännas och upplevas?

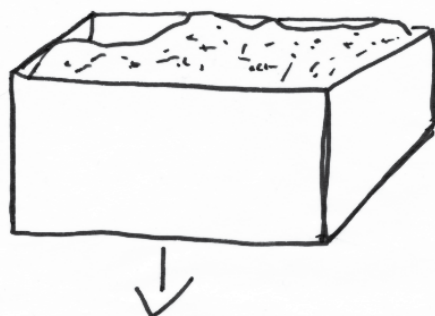


Som bar jord?



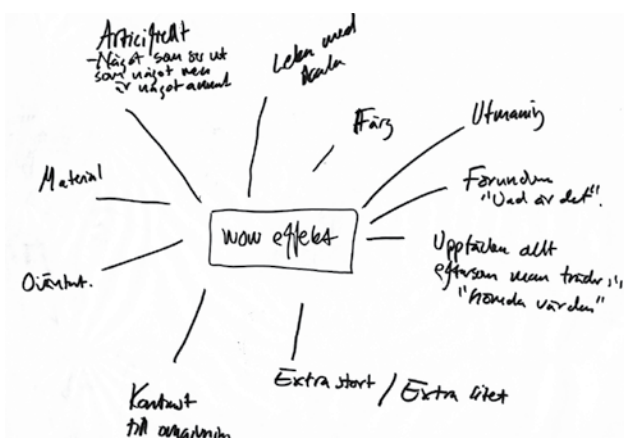
I påsar? En mjuk och formbar variation av lådan.

Eller med ett höljde av något slag? Något som binder jorden. Genom valkning kan jorden staplas med en brantare vinkel



Lådan blir egentligen väggar då jorden måste kunna dräneras nedåt

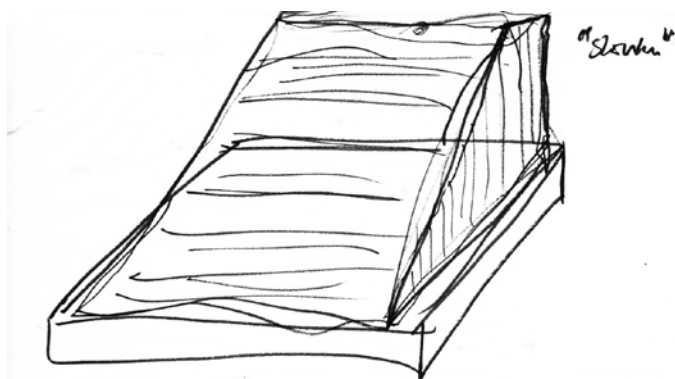
Kanske kan en variation av landskap genom olika förpackningar?



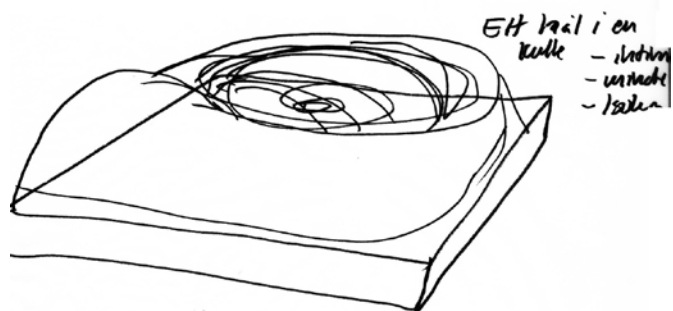
Platsen måste locka en nyfikenhet. Hur kan man göra detta?

Platsens konstruktion måste fungera från början, med den korta livslängden har den inte tid att växa långsamt. Jorden bör bindas och skyddas på något vis för att inte blåsa eller regna bort. Det är intressant att variera principer.

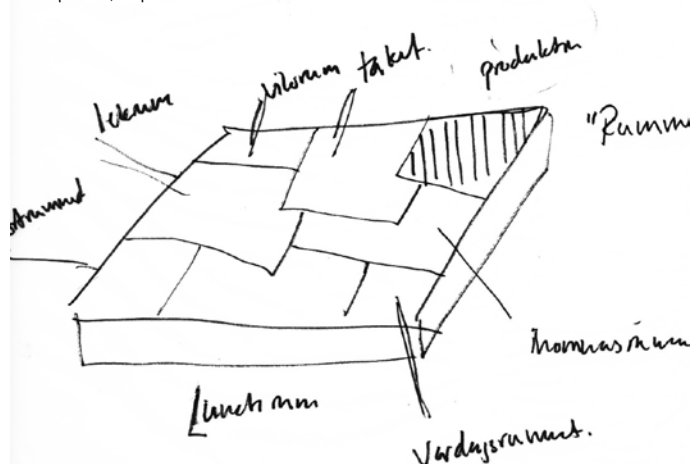
Potentiella händelser som kan ta plats?



Utsiktsplatsen, en platta vänd mot havet?



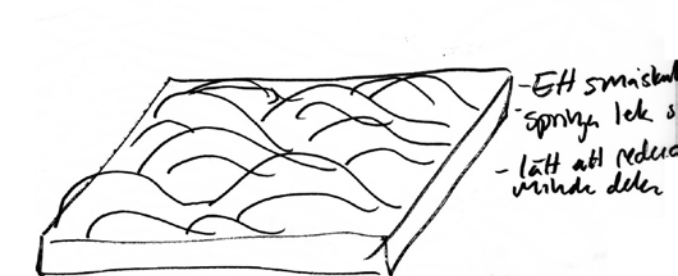
Eventplatsen?



Platsen som ett hus med olika rum?



Mindre rum, både upphöjda och nedsänkta?



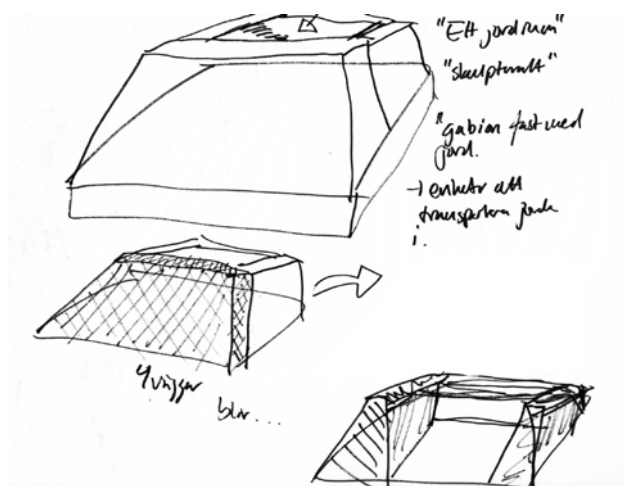
Ett landskap med lekvänliga kullar...



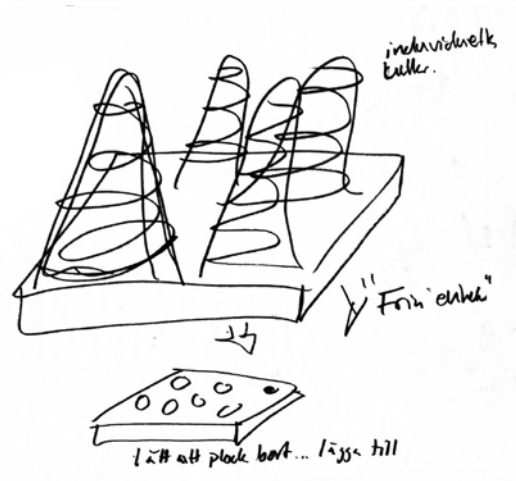
...som också kan adderas med mobila element av lekvärde?

Landskapet bör locka en nyfikenhet och en lekfullhet, både för vuxna och barn. Genom en variation kan olika typer av rum och upplevelser skapas på en förhållandevis liten yta.

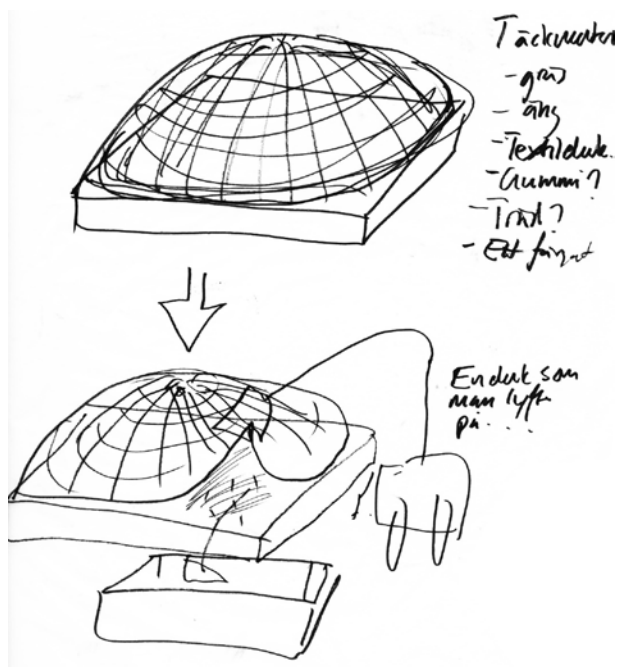
Att förvara jorden lättillgängligt



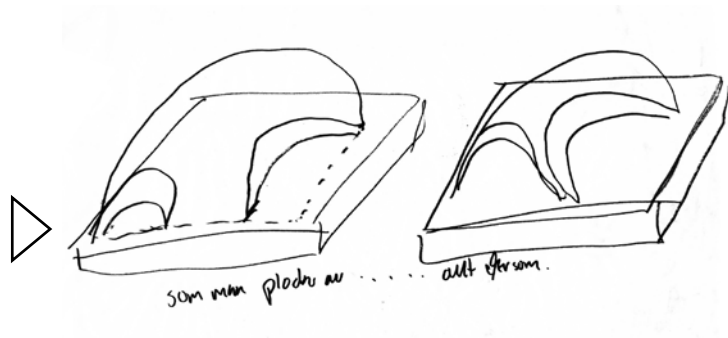
Gabioner som fylls med jord som sedan kan plockas bort som enheter.



Eller enheter av kullar som sedan plockas bort utan att störa de andra kullarna som kan leva kvar ett tag till



Eller man börjar med en enkel form...

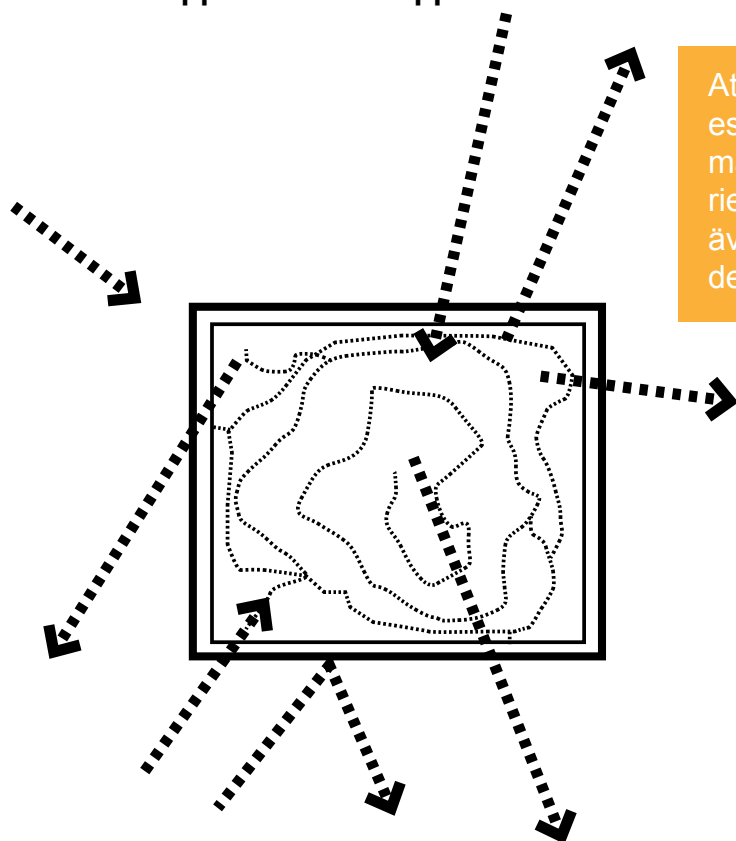


Som sedan blir mer och mer komplex allt eftersom man plockar bort jord.

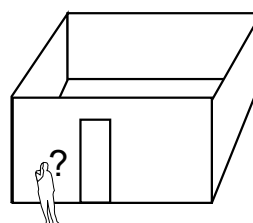
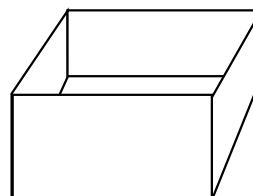
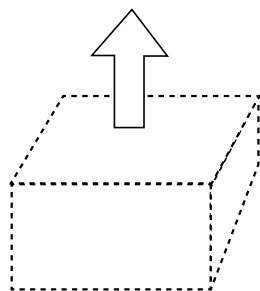
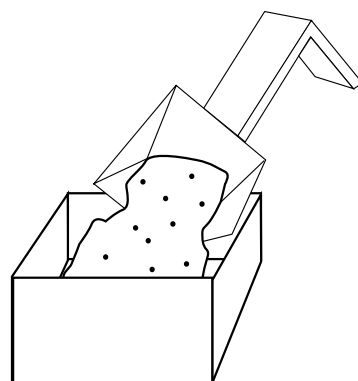
Det är en intressant tanke att kunna ta bort eller lägga till jord allteftersom ett behov uppstår. För att platsen inte bara ska bli en lagringsplats utan även ett spännande och inspirerande landskap under den begränsade livslängden anser jag att andra kvaliteter bör prioriteras.

BÄRANDE IDÉER TILL PLATSENS FORM

Platsen - Att upptäckas och upptäcka

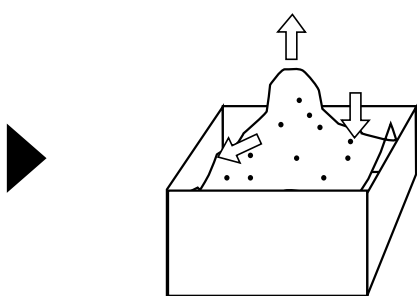


Att upptäckas och upptäcka är platsens essens. Platsen upptäcks först genom sin markanta utsida och sedan genom sitt varierade inre landskap. Genom platsen kan även platser och vyer i den omkringliggande staden upptäckas.

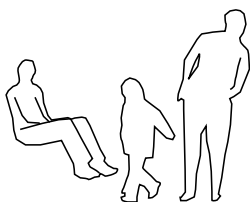


Platsen lyfts upp till en plåtå för att rymma en ordentlig mängd jord för att funktionen som lagringsplats inte ska gå förlorad.

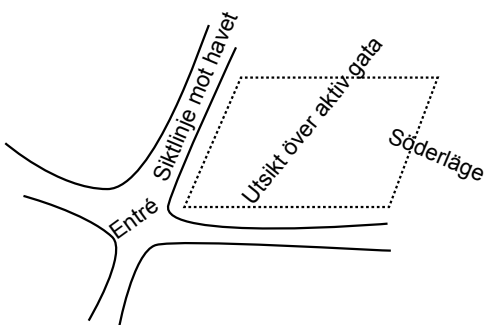
Platån får en insida och en utsida. Plåtåväggen skyddar platsens inre massa som kan upptäckas genom inträde på platsen.



Platsens resurs är jorden. Jordens formbarhet utnyttjas till att skapa en mjuk och varierad insida att upptäcka. Platsens alla delar och element utgörs av olika principer med funktion att lagra och förvara jord.



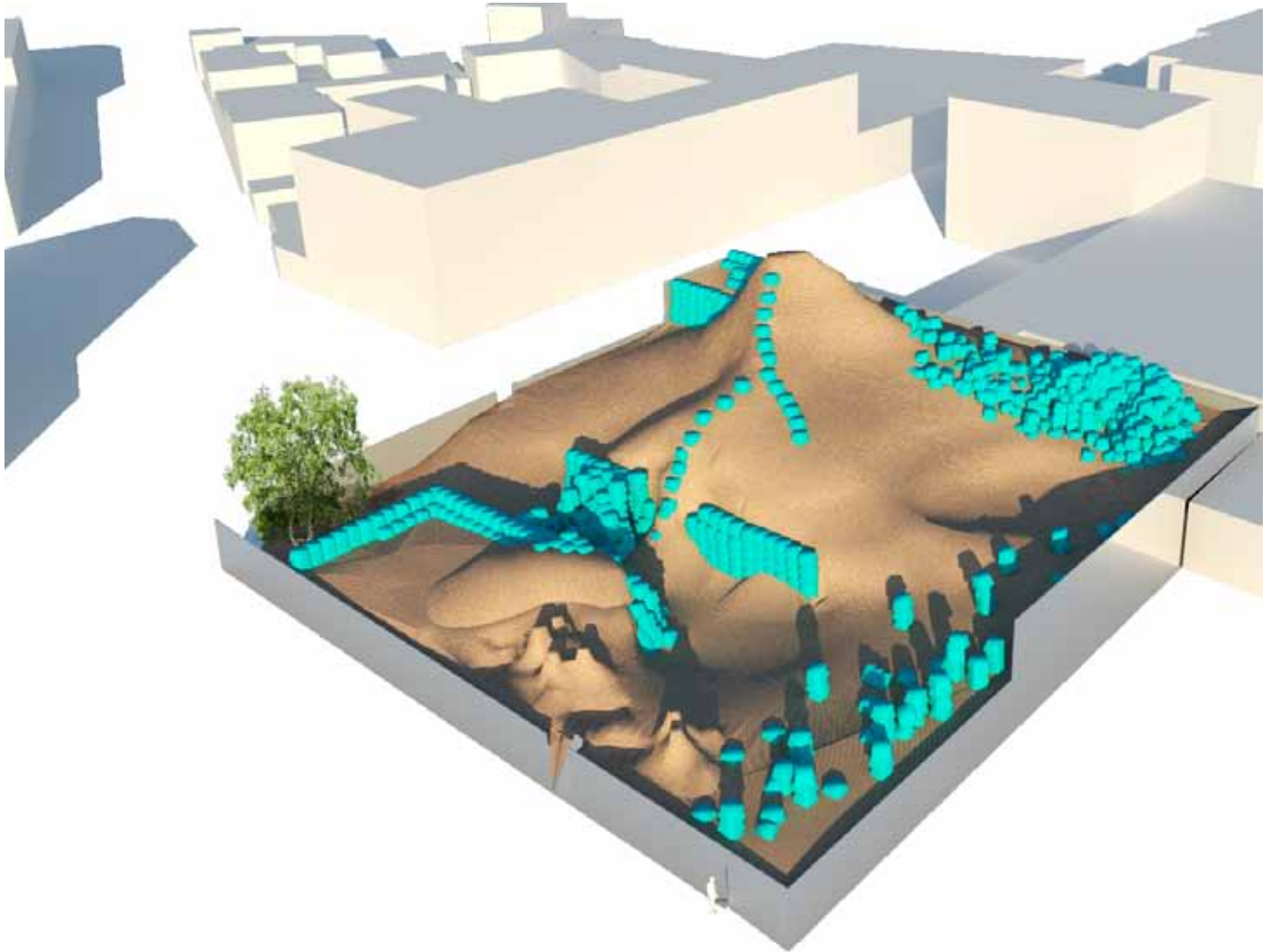
Platsen är fri på så sätt att jorden utgör basen till platser och funktioner även som en variation av lagringsprinciper skapar förutsättningar för olika händelser och upplevelser att ta plats.

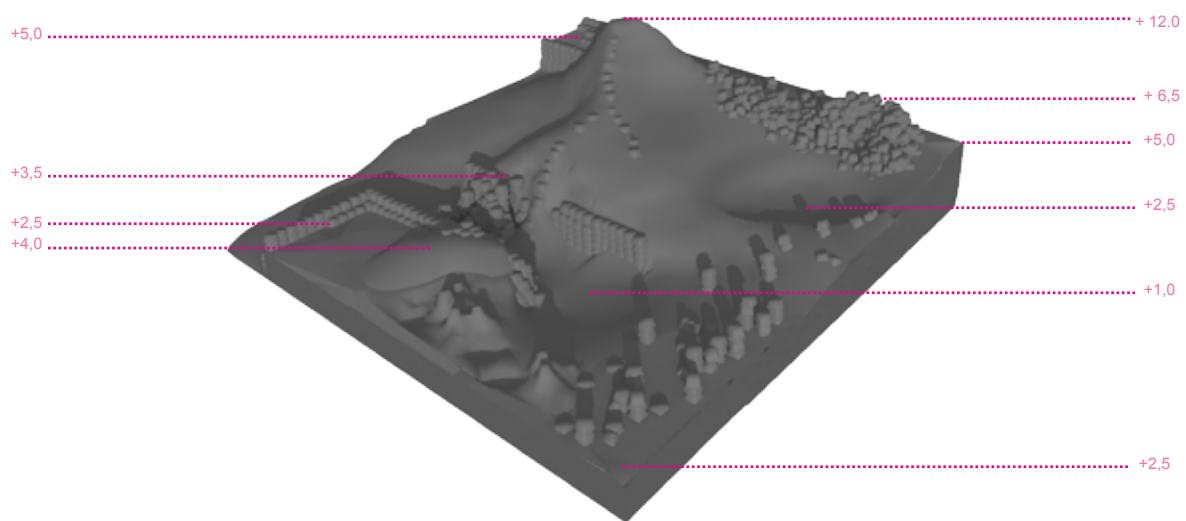


Platsens kontext och förutsättning vägleder formen för tillgodose kvaliteter och potential.

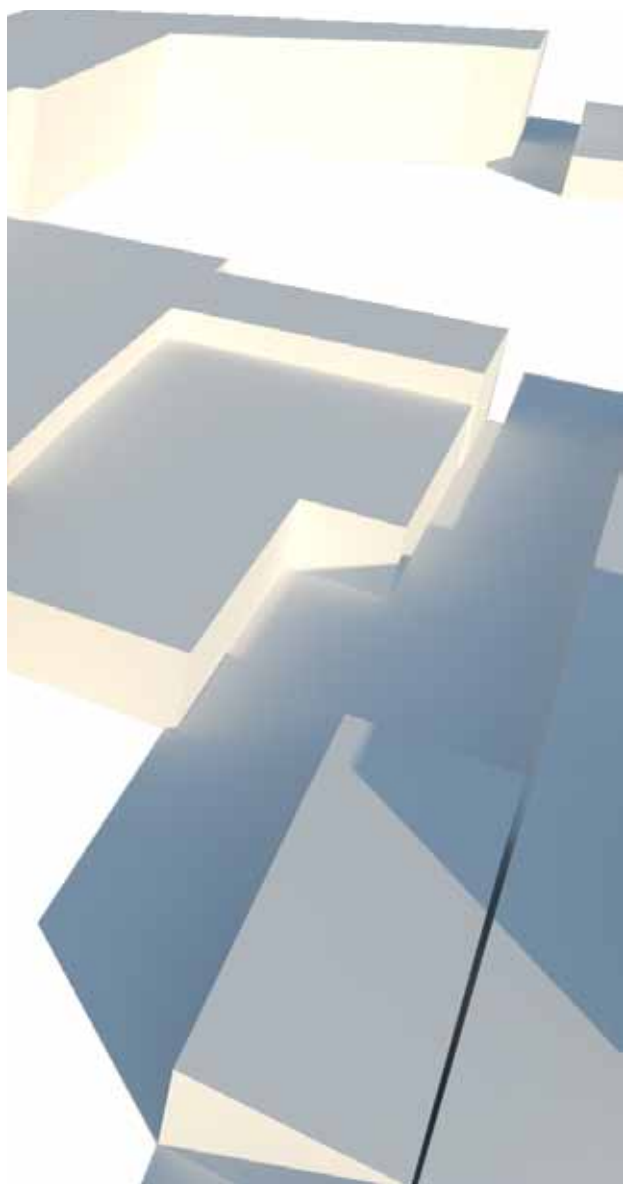
Axonometri

Platsen är ett jordlandskap förpackat så att olika nivåer och rum uppstår. Avgränsningen mot omgivningen är tydlig och idén är att du som besökare ska få stiga in en minivärld av jord. Allt du betraktar, sitter, går och känner på är uppbyggt av jord. Det man gör här är upp till besökaren. Jorden är sammanpressad och organiserad för att dramatisera och skapa förutsättningar för olika händelser att ta plats. Karaktären är rå och bar samtidigt som platsen är fylld av miljöer att upptäcka. Platsens volym och höjd gör det även möjligt att upptäcka närområdet från nya vinklar och utsikt är en av platsens möjligheter.



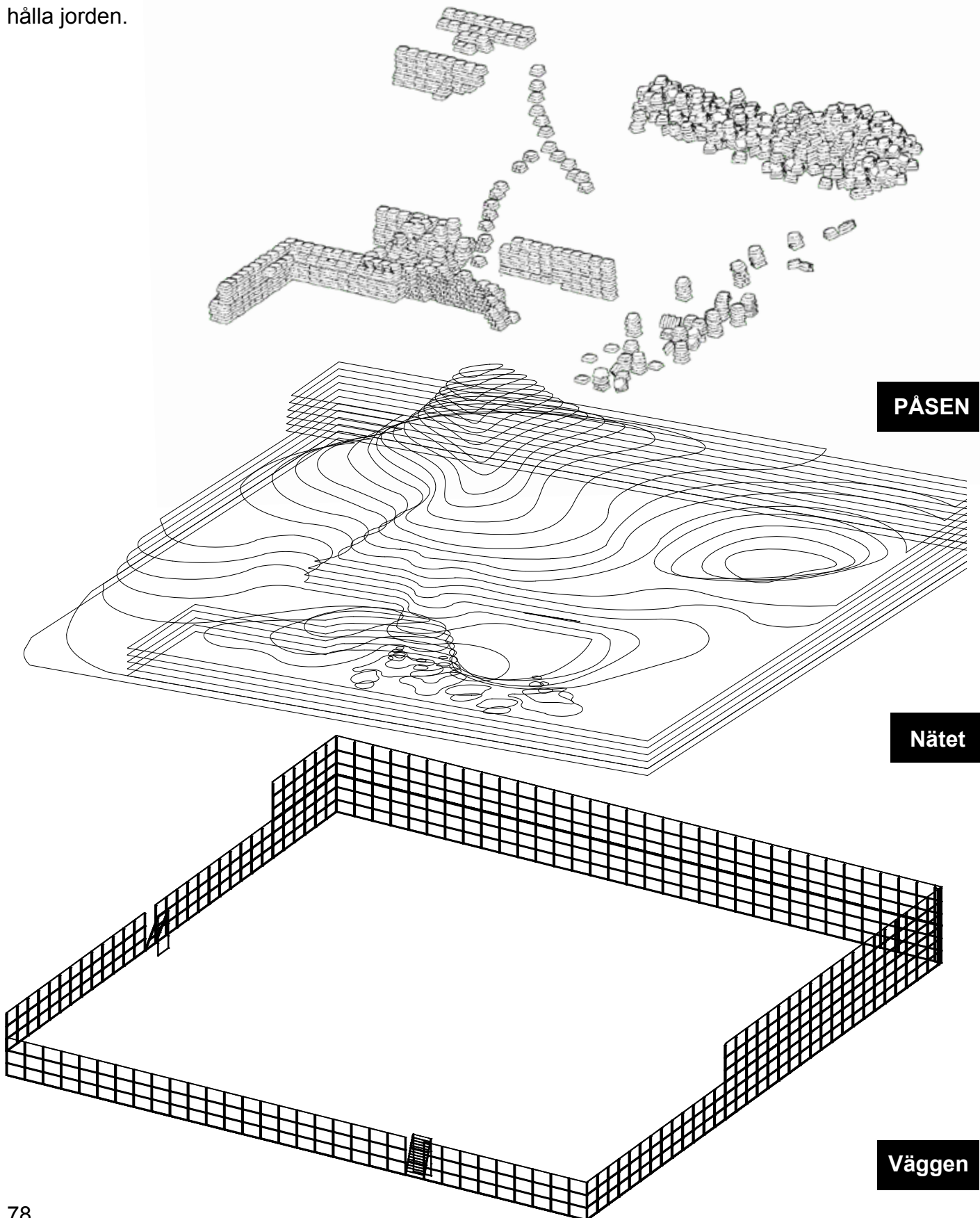


Platsen har både dalar och toppar och den högsta punkten når ca +14,0 meter, mätt från nivån precis utanför platsen.



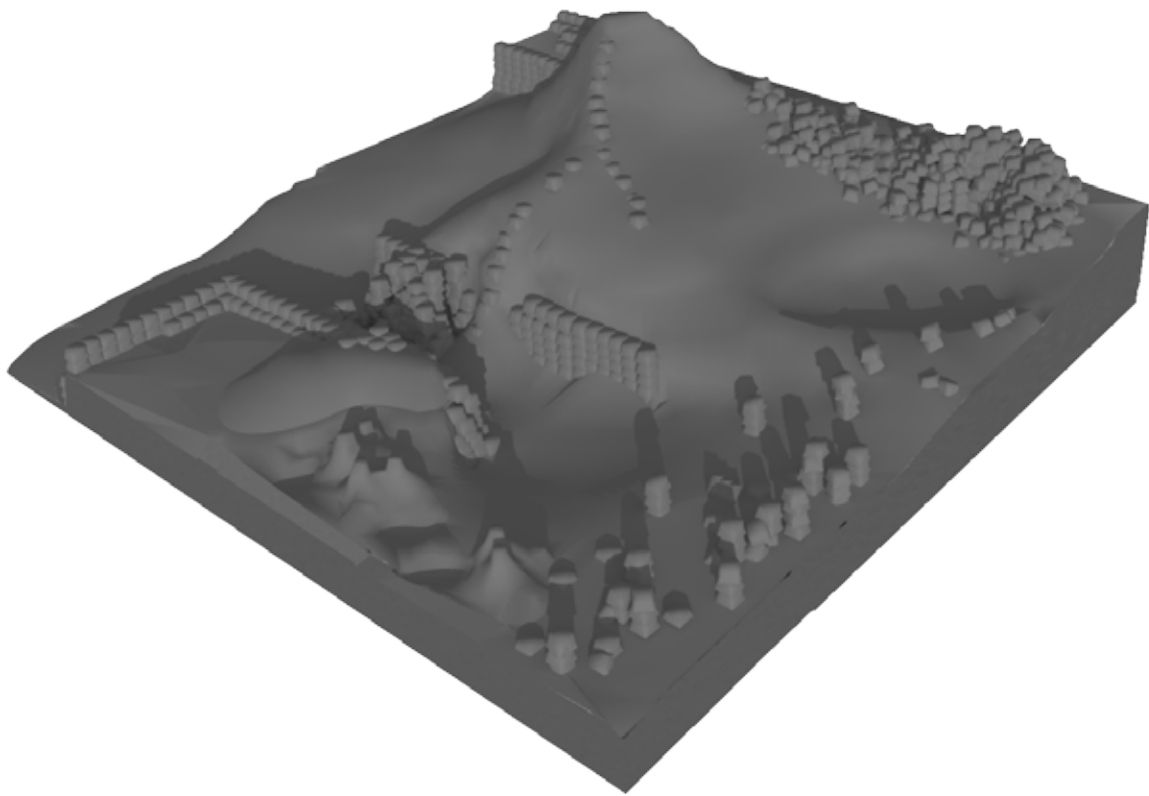
Sprängskiss

Platsen är uppbyggd av tre olika lagringsprinciper; Väggen, nätet och påsen. Principerna är enkla men tillsammans skapar de en variationsrikedom. Alla har de funktionen att stötta och hålla jorden.



Mängden jord

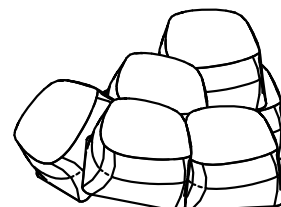
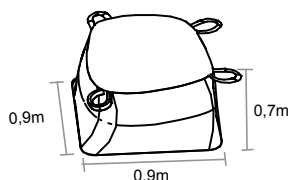
Platsen rymmer totalt ca 7000 m³ jord. Av dessa står nätet för ca 6000 m³ och påsarna för ca 1000 m³



Konstruktion

PÅSEN

Påsen är platsens minsta enhet och håller jorden genom en försluten påse gjord av vävd polypropylene. Påsen har en volym på ca 0,6 m³ men kan också varieras i fyllning och därmed storlek. Påsen är inte dränerande utan håller jorden instängd. Påsarna har stor variationsmöjlighet och kan arrangeras på många olika vis. De kan tex bli stödväggar eller sitttytor

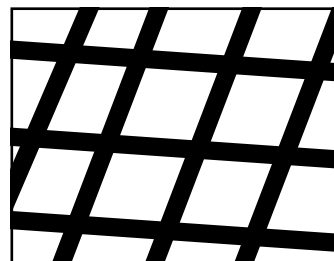
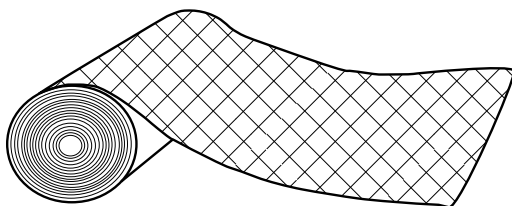


NÄTET

Nätet är en vävd kokosmatta som dräperar all fri jord på platsen. Kokosmattan rullas ut i ca 4 meter breda mattor som överlappas och fästs i jorden med träspikar. Där slänter är som brantast byggs landskapet med hjälp av "valkning" där kokosmattan viks in i sektioner ovanpå vartannat. Kokosmattan är vattengenomsläpplig och tillåter jorden att dräneras av regn.



Källa: Thulica AB



VÄGGEN

Väggen fungerar som en stödvägg för jorden, och då framförallt nätets jord. Med hjälp av väggen kan platsens maximala storlek utnyttjas och fyllas direkt mot väggens kant. Väggen är ett modulsysteem som enkelt ska kunna byggas upp på plats. Väggen består av tre delar, ett stålramverk som själva väggen fästs i, en inre vägg och en yttre vägg. Väggen är antingen 3m eller 6m hög.

Stålramen

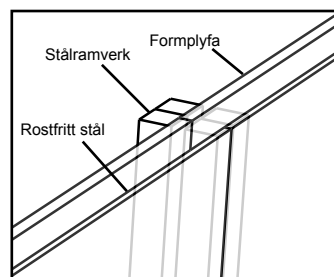
Stålramen är ett modulsysteem så som en byggnadsställning. Hela ramen sitter samman för att göra konstruktionen stabil. Stålssegmenten är horisontellt 1,5 m och vertikalt 1m.

Inre väggen

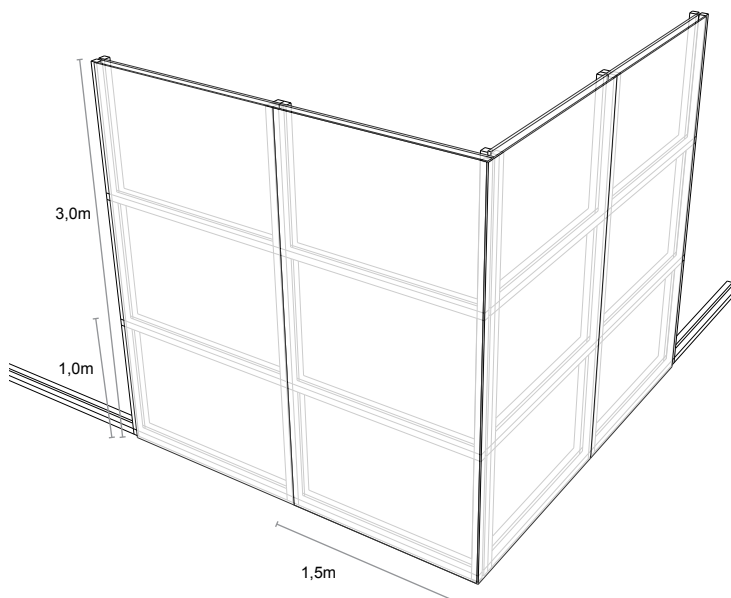
Insidan är uppbyggt av 3m gånger 1,5 meter formplyfa. Väggen är fäst i stålramen som stöttar väggen på båda sidor av skivan.

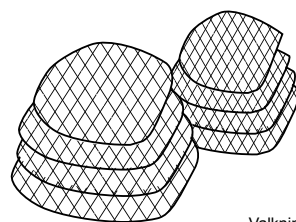
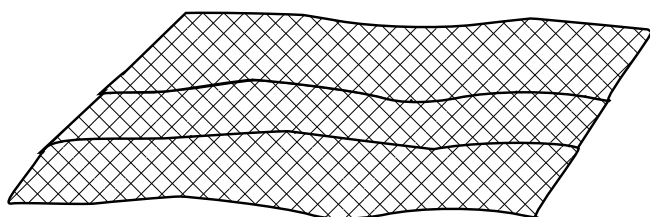
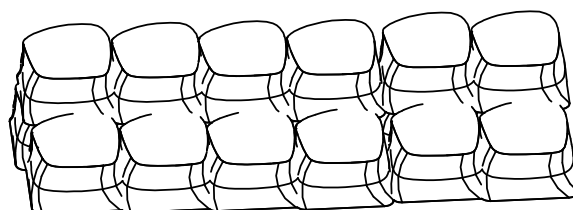
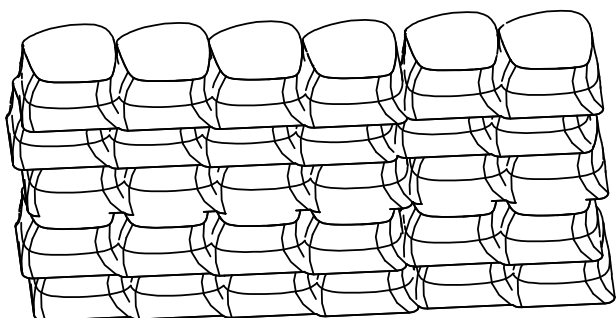
Yttre väggen

Den yttre väggen är en reflekterande yta av rostfritt stål. Platsen reflekterar via denna yta dess omgivning. Väggen är fäst på stålramens utsida.



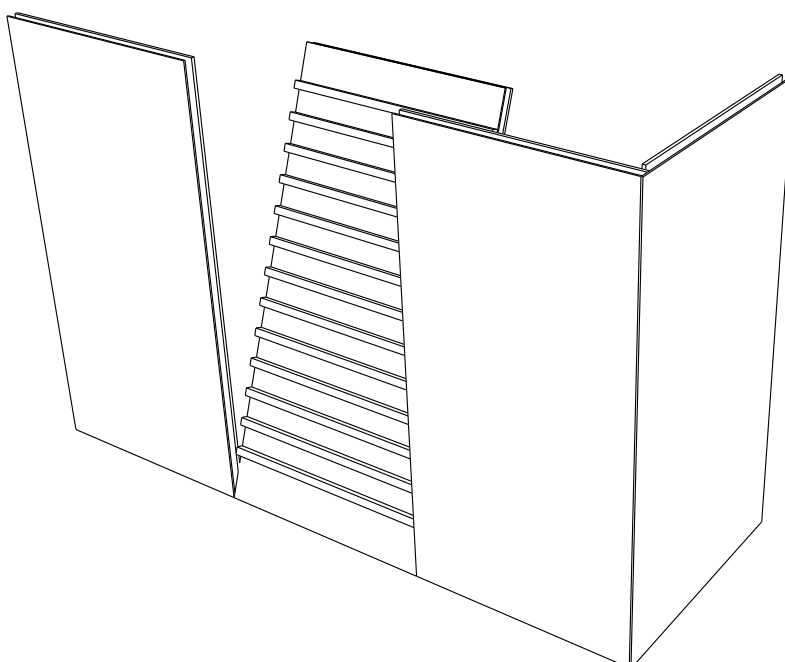
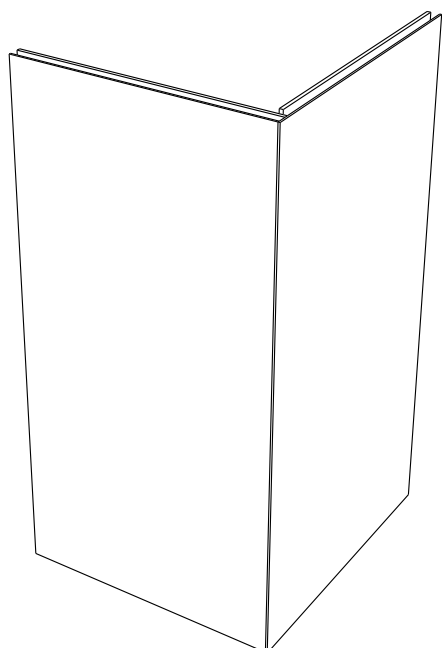
Källa: Byggvaror Gullbranna





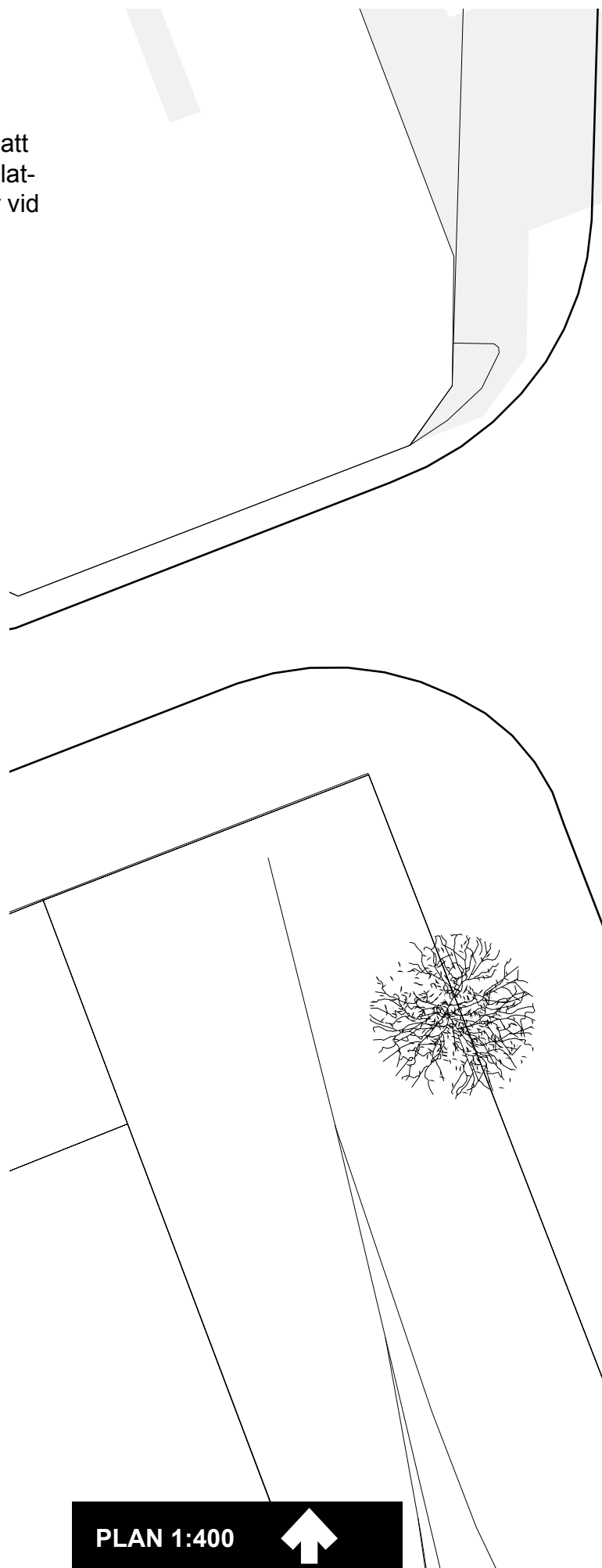
Valkning

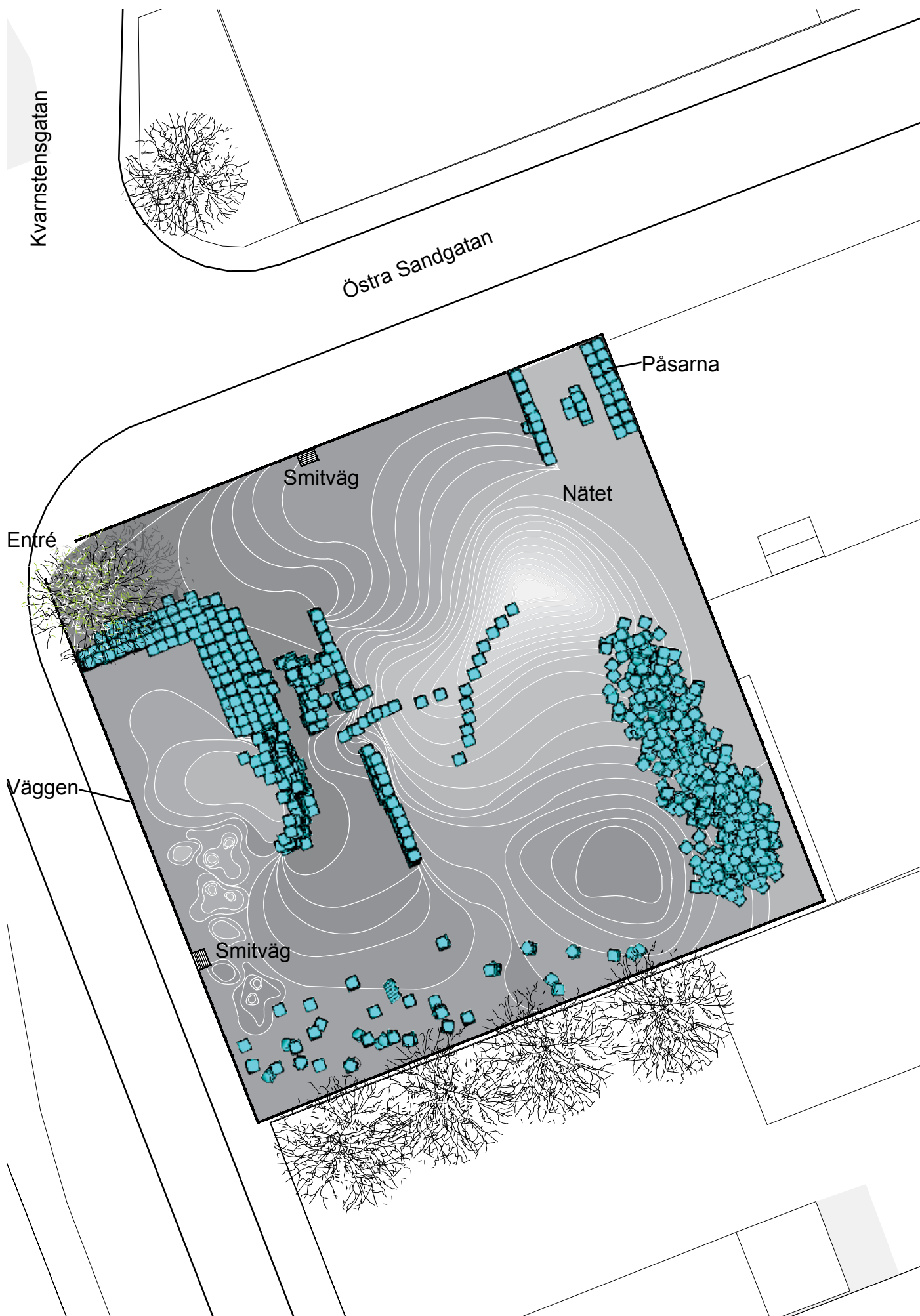
Väggen lutar på två ställen in mot platsen för att skapa smitvägar. Ståsegement skapar en stege att klättra uppför.



Illustrationsplan

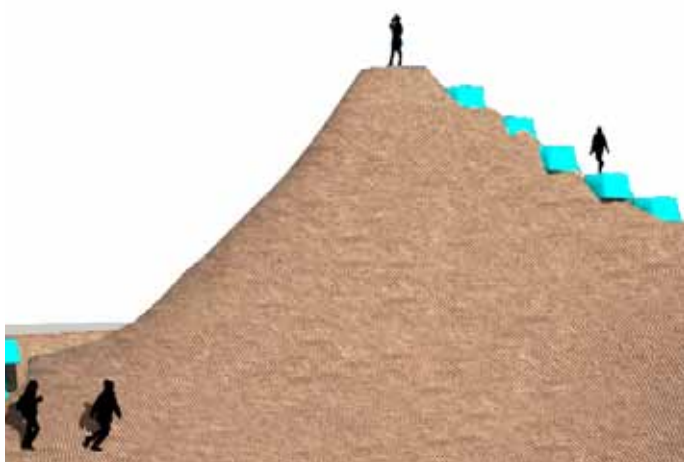
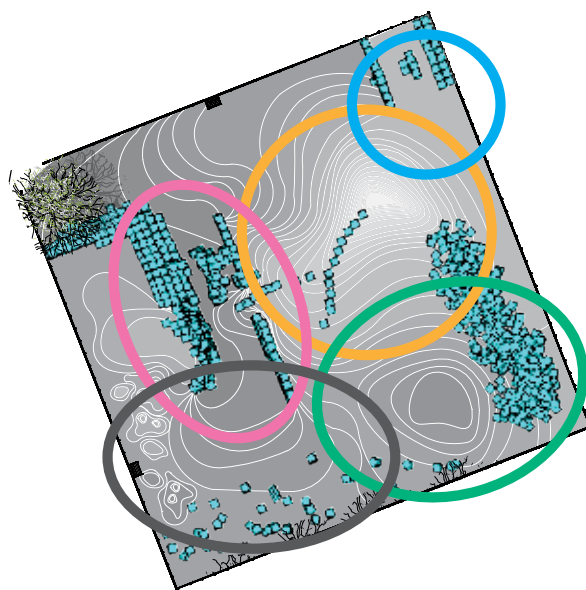
Platsen har en huvudentré i det nordvästra hörnet, mot korsningen, samt två smitvägar att längs med platsens norra och västra sida. Platsens enda träd är en befintlig björk som står vid entrén i nordväst.





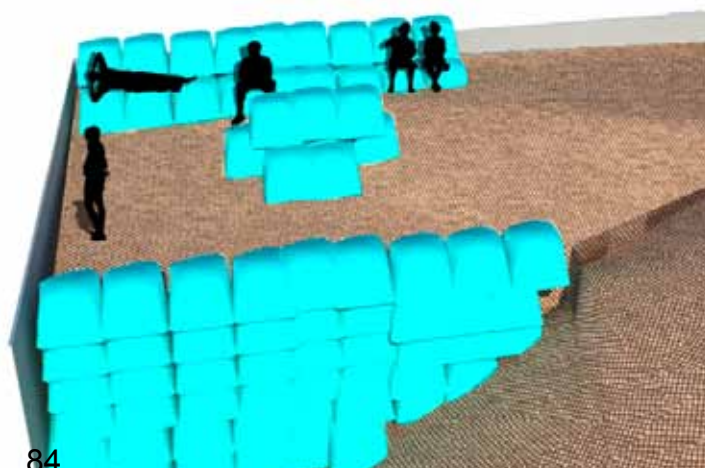
Olika platser som uppstår

På platsen uppstår några olika delplatser med olika karaktär. Skapandet av de olika platserna har utgått från dels kontext och förutsättningar så som siktlinjer men har också uppstått för att skapa en variation. De olika platserna erbjuder olika upplevelser och möjligheter för olika aktiviteter att ta plats även om varje plats kan användas precis som man själv önskar.



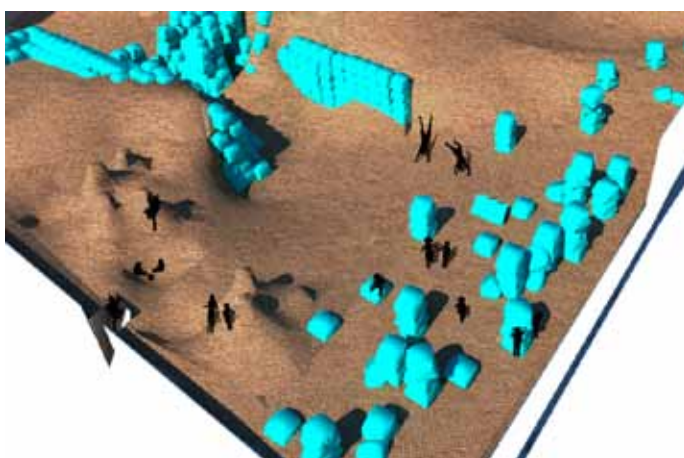
TORNET

Tornet är platsens högsta topp. Här erbjuds bland annat utsikt över både platsen, området runt omkring och Öresund.



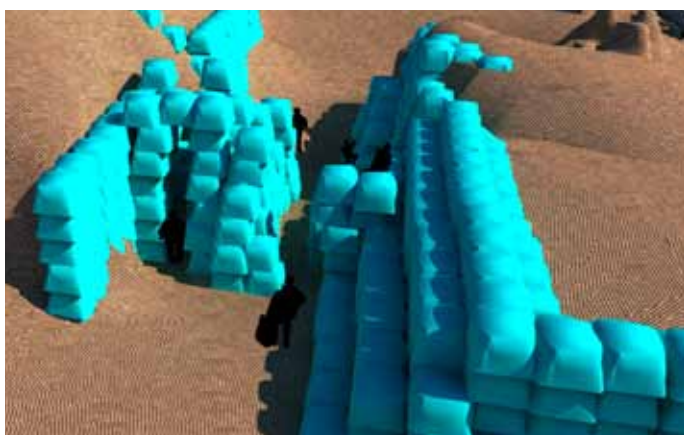
BALKONGEN

Balkongen erbjuder sittmöjligheter och sikt längs med östra Sandgatan.



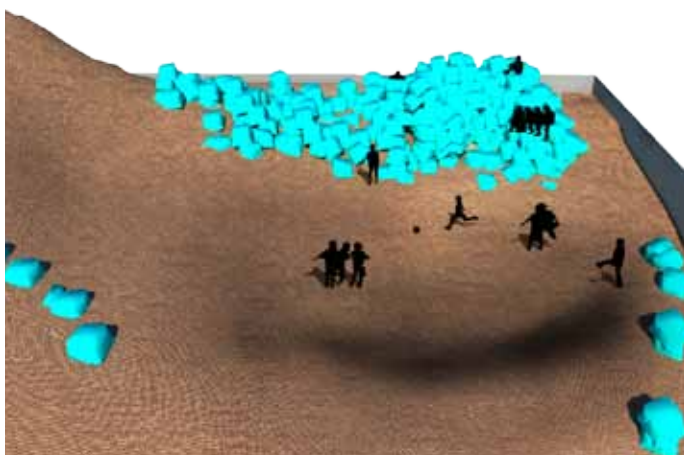
MÅNLANDSKAPET

Detta är platsens småskaliga del och här tar påsarna och nätet formen av raukar eller stä-tyer att klättra på eller springa mellan. Mindre gropar kan bli "jordlåder" för de som vill gräva och bygga eget. Invid denna plats finns också sittmöjligheter med god utsikt över vad som händer på gatan.



RAVINEN

Platsen är en fortsättning och dramatisering av entrén. Här kan man välja att gå mellan, på eller under påsarna som är tätt staplade i sänkan mellan två höjdpunkter.

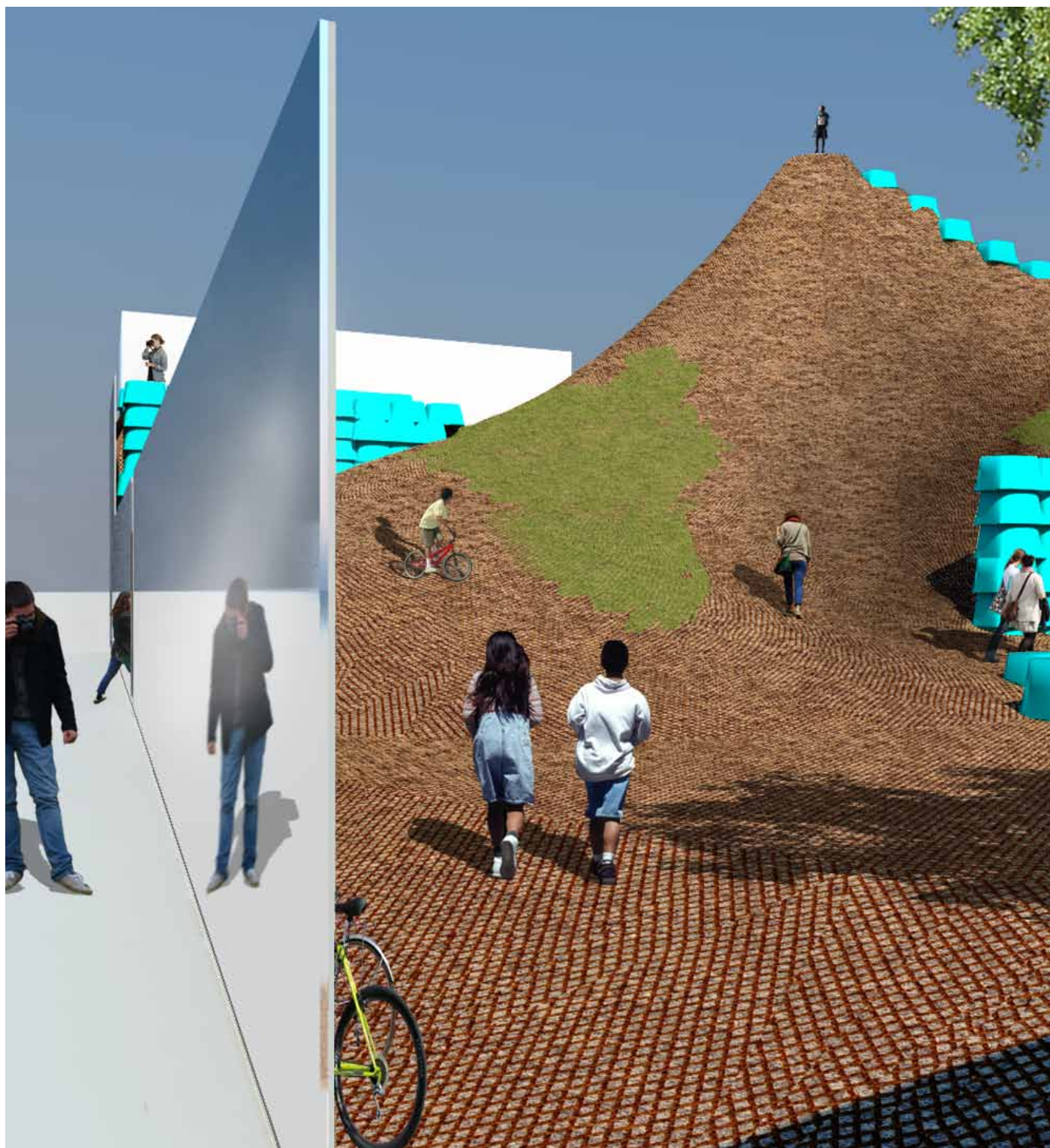


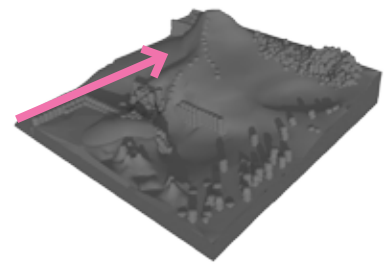
GROPEN OCH KLIPPRORNA

Platsen är en påsvariant av tornet fast med flera skrymslen och vrår. Gropen erbjuder vindskydd och en känsla att verkligen vara nere i platsen.

Vy från entrén in mot platsen

Via platsens entré kliver du in i värld av dalar och toppar.





Platsen sedd från avstånd

Platsens placering i ett område omringat av högre infrastruktur skapar goda förutsättningar att se platsen på avstånd. Platsen blir ett objekt som står i kontrast till sin omgivning.



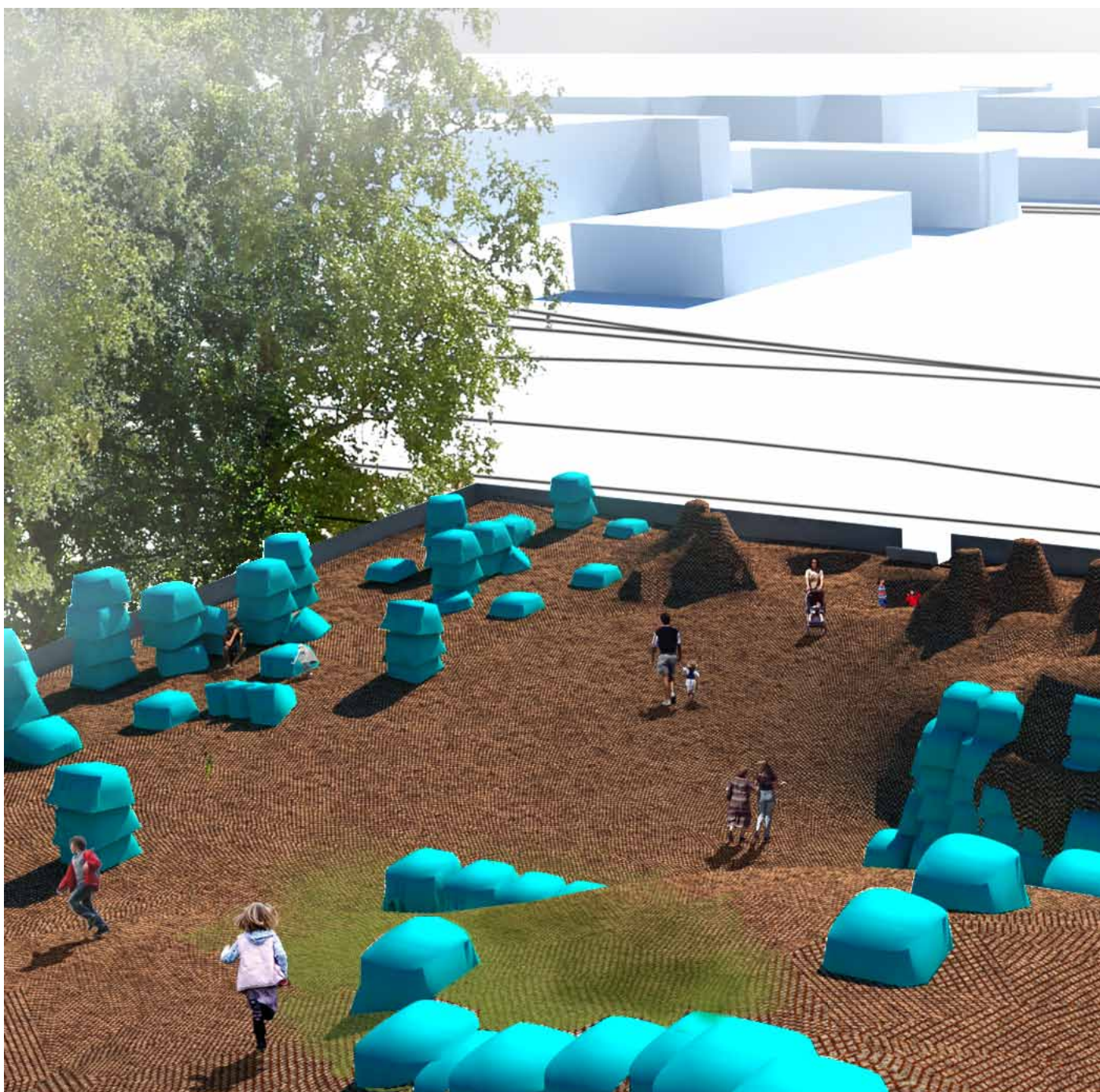
Platsen sedd från Planteringsvägen

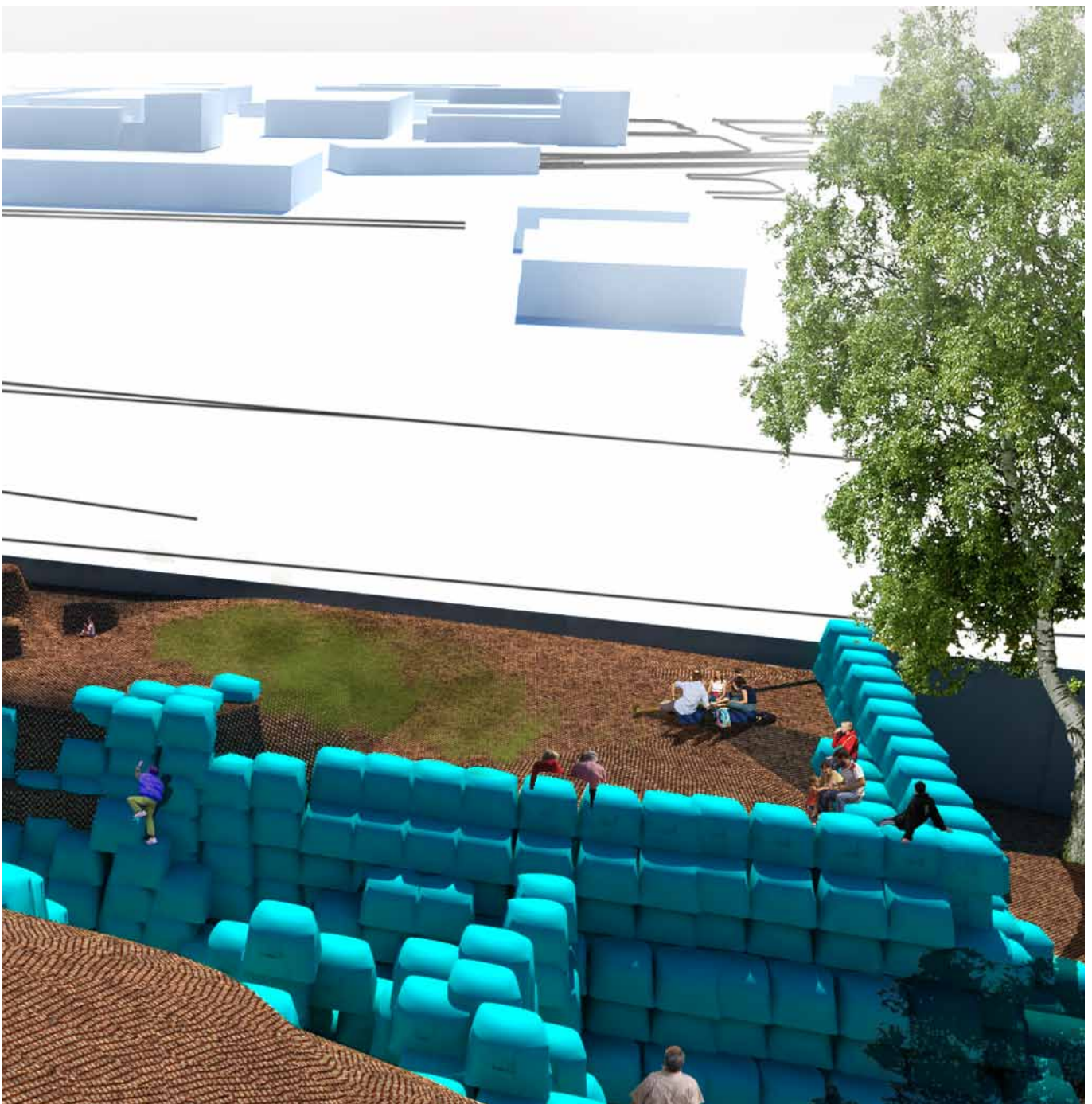
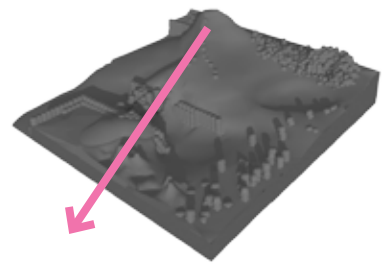


Platsen skymtad från Malmöleden

Vy från tornet ut mot havet

Från tornet kan man skymta Öresund

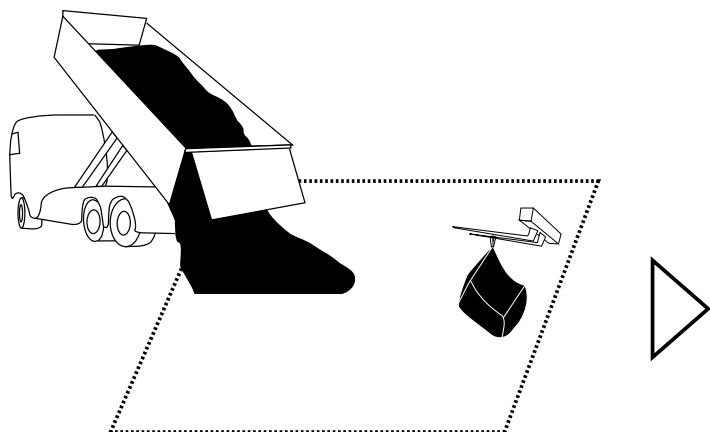




Tidslinjen

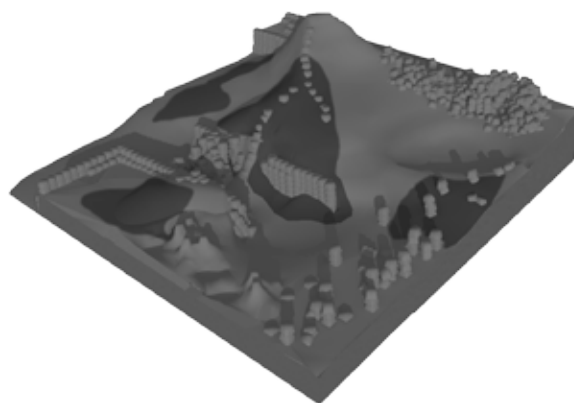
2012

Platsen lastas och byggs.



2012-2014

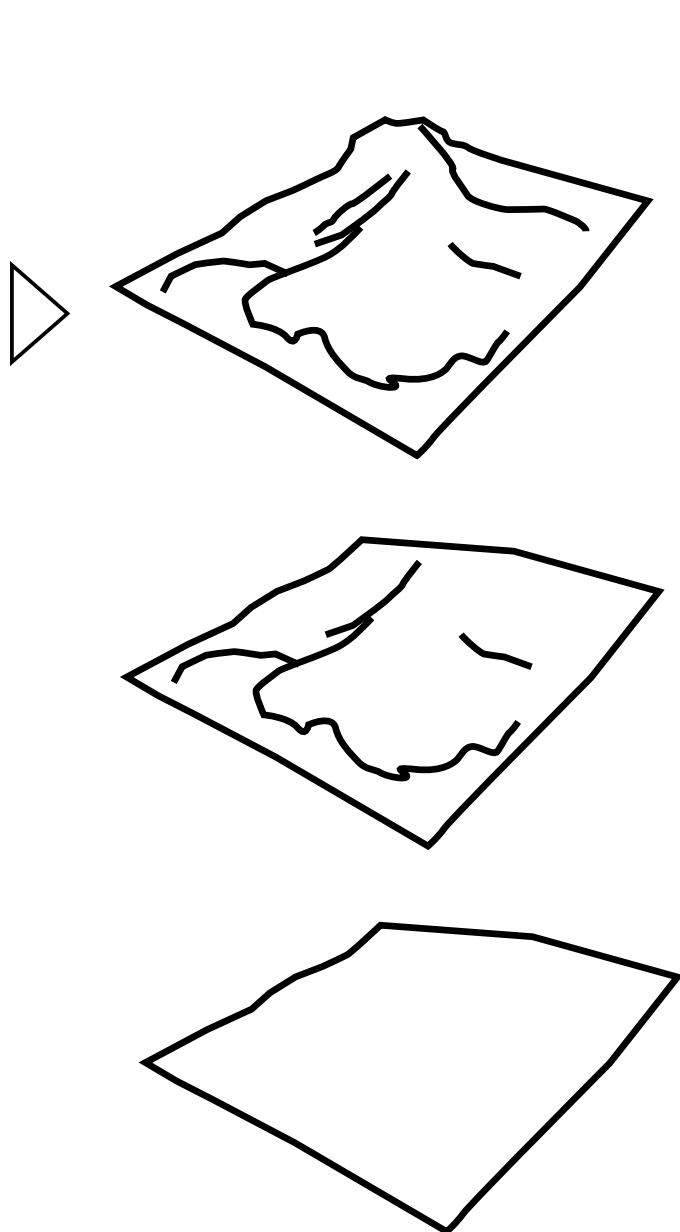
Platsen verkar och förändras via vind, vatten och mänsklig påverkan. Gräs och andra växter kommer att etableras i framförallt nätet allt eftersom tiden går. Delar av mineraljorden har ett topplager av matjord under nätet och där kommer växtmaterial få en starkare etablering. Mänskliga rörelsemönster kommer innebära ett större slitage på ytor som beträds ofta.



En säsong kanske sommarblommor sprids ut över platsen

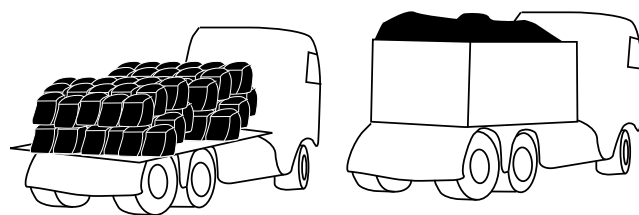
2014-2015

För att säkerställa att jorden får en ny destination i närheten av området släpps platsen fri 2014. Jord som behövs kan i omgångar plockas bort och platsen tynar efterhand bort.



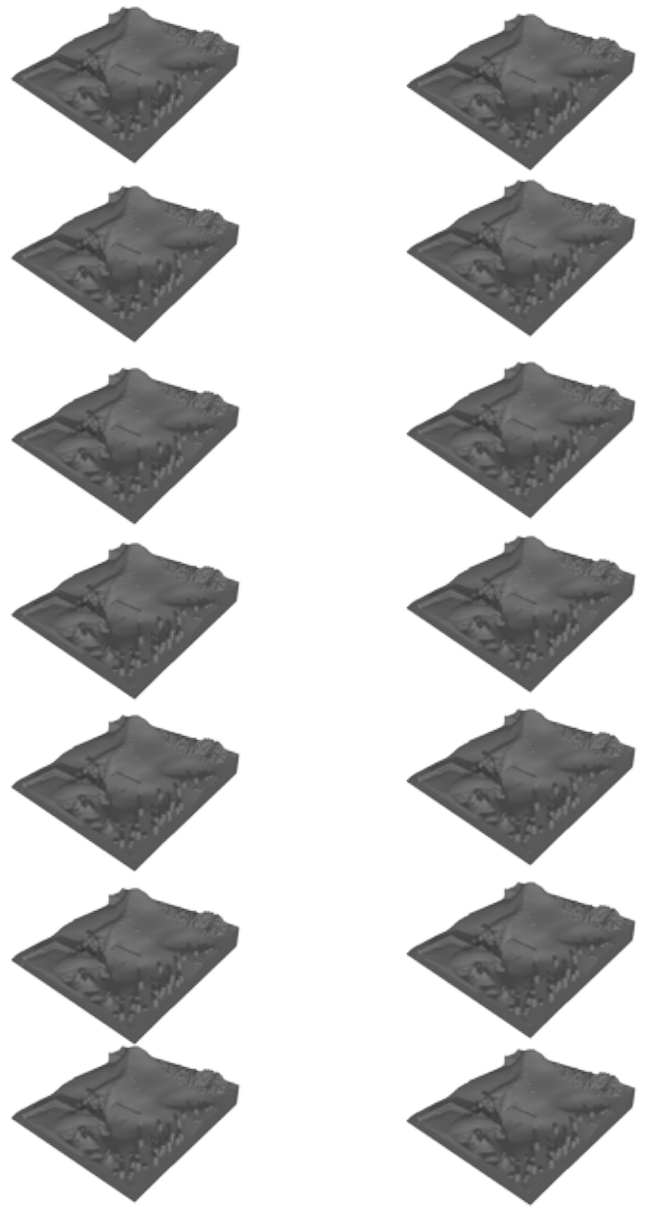
2015

Jorden har fått en eller flera nya destinationer och platsen är borta.

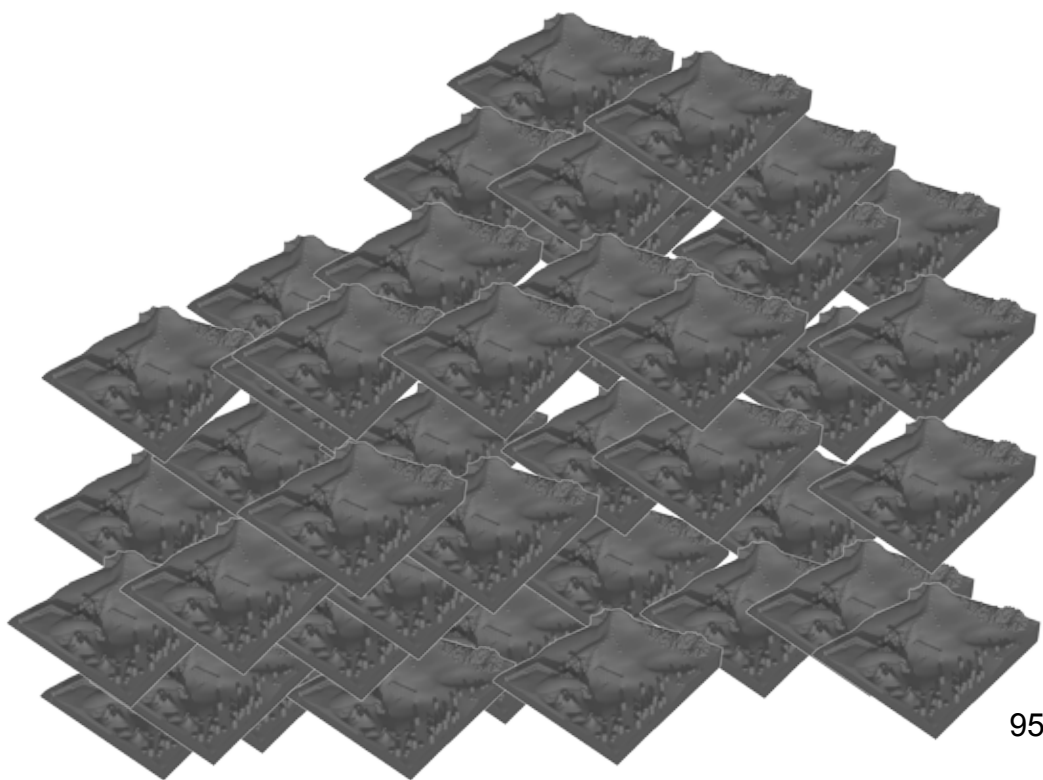
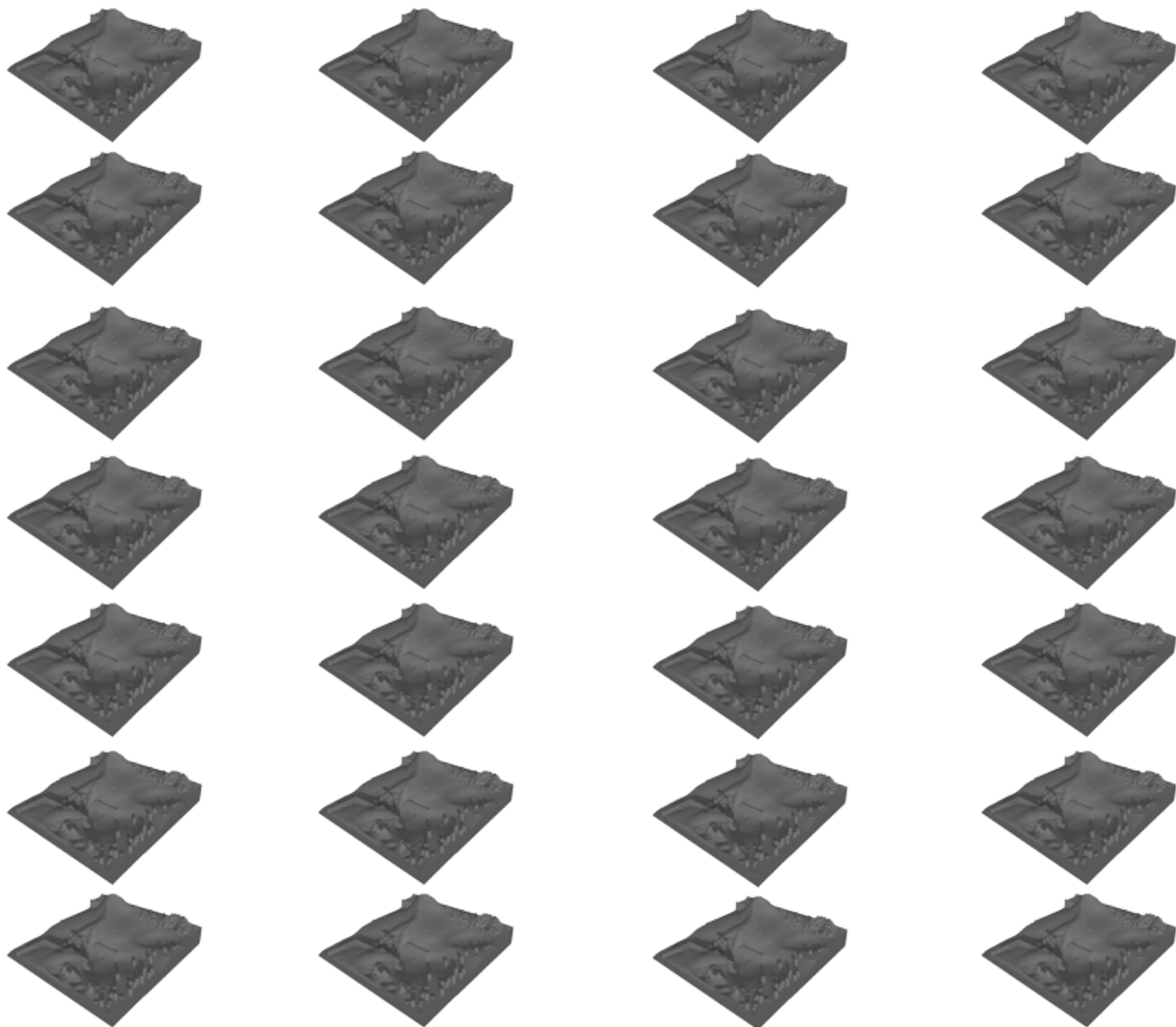


Att utveckla konceptet

Jord i massor är ett koncept som kan föras vidare på fler platser i eller utanför staden. Det handlar om att ta tillvara på och utnyttja jorden som en resurs för olika syften. Jord som material har potential för variation och temporära mellanlagringsplatser skulle med fördel kunna anta olika former och gestaltningskoncept. I Helsingborgs fall är det ca 300 000 m³ ren jord som grävs upp för att lämna plats för Södertunneln. I relation till siffror på antal lastbilar som krävs för att transportera bort jorden, innebär detta ca 60 000 lastbilsturer för transport av Södertunneljorden. Givetvis bör man undvika längre transporter, både ur ett miljömässigt och ett ekonomiskt perspektiv. Enligt Clifford Dropp, masshanteringsansvarig på H+, handlar hanteringen av massorna till stor del om timing. Det ultimata är att det finns ett lika stort behov som tillgång inom korta avstånd. När fallet inte är så kan detta koncept utnyttjas och främja flera syften. Idén eftersträvar att skapa ett tidsutrymme för att hitta en närliggande destination för jorden. En intressant aspekt vore att jämföra kostnaden (med inräknad miljöpåverkan utav utsläpp) för längre transporter och kostnaden för mellanlagringens och den publika platsens anläggning.



Platsen rymmer ca 7000 m³ jord vilket innebär 42 mellanlagringsstationer om all 300 000 m³ jord behöver lagras. Lagringen skulle kanske med fördel maximeras på någon plats för att verkligen kunna skapa en stor, hög och fantastisk jordplats!

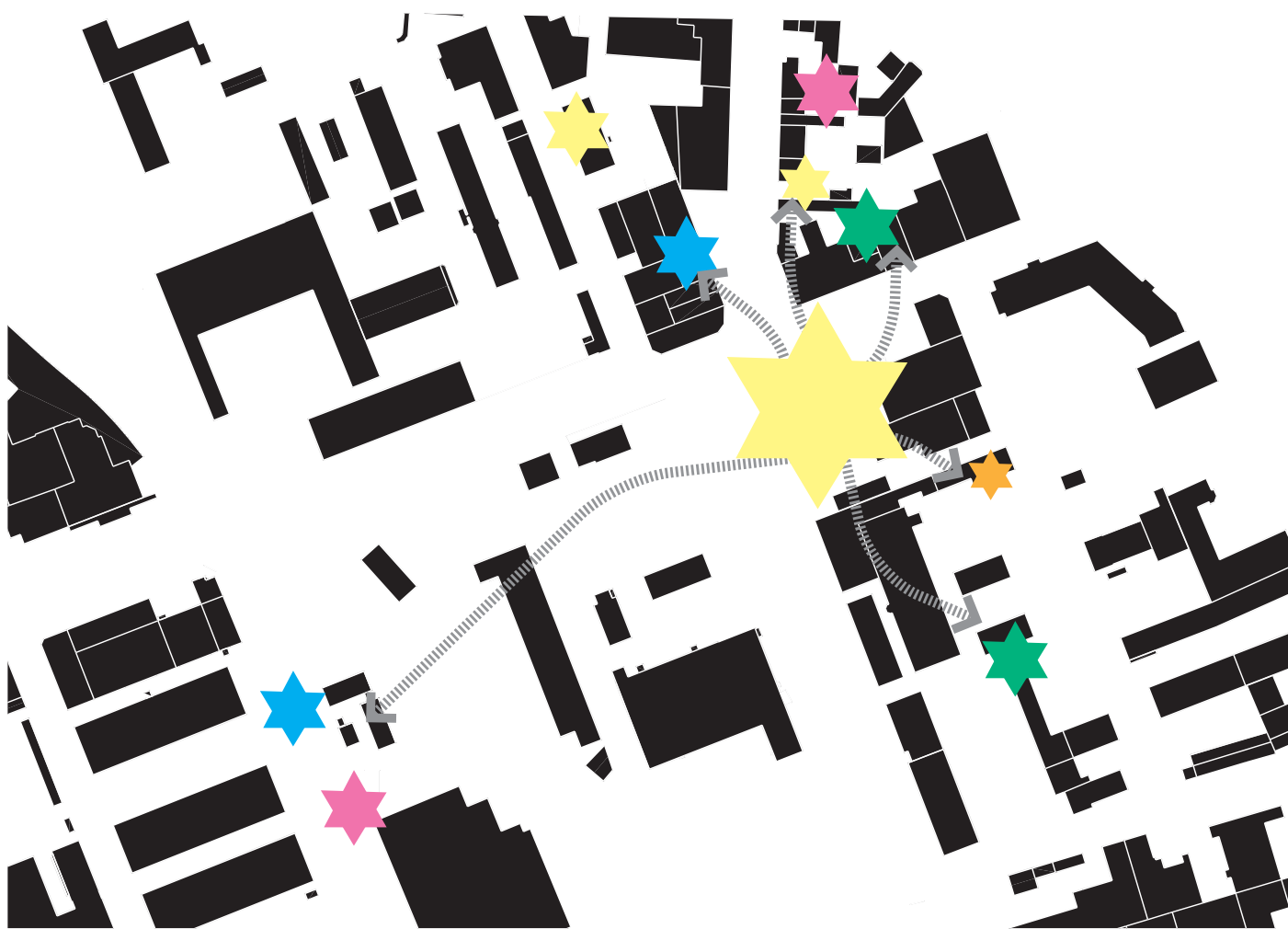


Platsens efterverkan

Platsen är ett komplement till övriga strategiska platser i visionen. Den är en del av ett nätverk samtidigt som den, för en stund, erbjuder något som inte finns i den befintliga staden. Även om platsen är temporär i den bemärkelse att den finns, verkar och sedan försvinner, är intentionen att skapa efterverkningar för det befintliga närområdet och H+ området i stort. Platsen syftar till att få människor att upptäcka området. Gåseback är förlagt långt fram i visionen, området har fått tid att långsamt bli redo för en förändring. De specifika förutsättningarna med småskalig bebyggelse, ett flertal tomma lokaler och fria ytor gör området mottagligt för initiativ utav stadens invånare. H+ säger sig vilja stötta och främja organisationers, föreningars och företags etablering i området. Platsens närområde anser jag är det mest mottagliga för en sådan etablering om man utgår från intressenter inte besitter en större ekonomi. Områdets befintliga brokighet är i detta fall en fördel då den tillåter olika typ av verksamhet och aktivitet.

Att våga testa

Att skapa en plats i syfte att bygga upp ett socialt liv i staden är en utmaning. Idén med det temporära är att på något vis uppmana till en spontanitet. Att planera det spontana är motsägelsefullt. Det krävs verktyg och dialog för att verkligen få människor att använda de olika platserna. Min intention var i början att försöka mappa ett behov men jag insåg ganska snabbt att det skulle kräva verktyg som jag inte hade. Strategin blev istället att skapa något lite oväntat, något man inte sett förut. Platsen anspelar på det lekfulla, det behövs fler sådana platser i staden. Kanske är det i de lite mer extrema platserna man verkligen kan utnyttja det temporära som ett argument för att skapa något utöver det ordinära i en stad. Här kan man testa gränser och nya idéer utan att ta för stora risker.



Det temporära, något typiskt för vår tid?

Typiskt för vår tid i västvärlden är att fler tomma lokaler och områden uppstår när industrier flyttar ut samtidigt som kommuner och städer behöver nytänkande och innovativ politik för att attrahera nya invånare. Att använda det temporära som livgivande process är idag en trend inom större stadsbyggnadsprojekt. Det återstår att se om temporär platsbildning är en lösning på ett problem p g a hur läget i många städer ser ut och verkar just nu eller om det kan leda till ett nytt sätt att tänka inom stadsplanering.

Publicerade källor

Chase, J., Crawford, M. & Kaliski, J. (1999) *Everyday Urbanism*. New York: The Monacelli Press, Inc.

Cook, P. (Ed.) (1999). *Archigram*, New York: Princeton Architectural Press

Daubner, C. (2011) *Föränderliga & ledsagande landskap Hur möjliggöra, initiera & utnyttja förändring genom gestaltning & planering*. Examensarbete. Alnarp. Sveriges lantbrukshögskolan

Exytt. Hemsida. *Southwark Lido* [elektronisk] (2011-03-17) Tillgänglig: (blogg för närvarande avstängd)

Groth, J. & Corijn, E. (2005) *Setting Reclaiming Urbanity: Indeterminate Spaces, Informal Actors and Urban Agenda* I *Urban Studies*, 42: 503, [elektronisk]. (2011-02-26) Tillgänglig: <http://usj.sagepub.com/content/42/3/503.short>

Göransson, S., Lieberg, M. & Olsson, T. (2006) *Ungdomar utvecklar det offentliga rummet - Exemplet Stapelbäddsparken, I Movium Rapport*, Utgåva 1, [elektronisk]. (2011-03-10) Tillgänglig: <http://www.movium.slu.se/publikationer/pdf/Movium%20Rapport%201-2006%20ORIG.pdf>

Haydn, F. & Temel, R. (2006) *Temporary Urban Spaces: Concepts for the use of City Spaces*. Basel, Boston, Berlin: Birkhauser Verlag AG

Helsingborgs stad. (2009) *H+ Imagine Helsingborg – Tävlingsrapport från projekttävling för H+*. [elektronisk] (2011-02-15) tillgänglig: <http://hplus.helsingborg.se/om-hplus/hamta-material/faktamaterial/>

Helsingborgs stad. (2011) *Imagine Helsingborg Manual – Var med och forma centrala södra Helsingborgs framtid* [elektronisk]. (2011-04-12) Tillgänglig: <http://hplus.helsingborg.se/om-hplus/hamta-material/faktamaterial/>

Helsingborgs stad. (2011) a, *FÖP H+ - Utställningshandling fördjupning av översiktsplan för H+* [elektronisk]. (2011-04-15) Tillgänglig: <http://hplus.helsingborg.se/om-hplus/hamta-material/faktamaterial/>

Helsingborgs stad. (2010), *ÖP 2010 - En strategisk översiktsplan för Helsingborgs utveckling* [elektronisk]. Tillgänglig: http://www.helsingborg.se/ImageVaultFiles/id_1866/cf_2/Oversiktsplan2010_2010_sbf.pdf

Helsingborgs stad. (2011) *Perspektiv Helsingborg – statistik om Helsingborg och dess omvärld*, nr 3, [elektronisk]. (2011-04-10) Tillgänglig: <http://www.helsingborg.se/Medborgare/Kommun-och-politik/Statistik/publikationer/>

Hollander, J., Pallagst, K., Schwarz, T. & Popper, F. (2009) *Planning Shrinking Cities*. [elektronisk]. Tillgänglig: < <http://policy.rutgers.edu/faculty/popper/ShrinkingCities.pdf> > [2011-03-15]

Juul, H. (2011) *Public space 2: The familiar into the strange* [elektronisk]. (2011-04-20) Tillgänglig: <http://byensrum.dk/english/documents/PublicSpace2.pdf>

Miljönsamverkan sydost & Regionförbundet i Kalmar. (2003) *Föreningade och icke föreningade massor – en handledning för miljöinspektörer* [elektronisk]. (2011-04-23) Tillgänglig: http://www.miljosamverkansydost.se/pdf-filer/mso_rapport_massor.pdf

Movium. (2007) *Bejaka den lekfulla människan? I Movium Bulletin, nr 1*, [elektronisk]. Tillgänglig: http://www.movium.slu.se/publikationer/pdf/Bulletin_070501.pdf

Nationalencyklopedin. "Temporär", "Efemär". Hemsida. [elektronisk] (2011-04-15) Tillgänglig: < <http://www.ne.se/tempor%C3%A4r> >

Naturvårdsverket. (2010) *Återvinning av avfall i anläggningsarbete*. Handbok, Utgåva 1, [elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/978-91-620-0164-3.pdf>

Overmeyer, K. (Ed.) (2007) *Space pioneers*. Berlin: Jovis Verlag.

Riba & Space makers agency. Hemsida. *Mapping forgotten places* [elektronisk] (2011-03-17) Tillgänglig: <http://ribaforgotten.spacemakers.org.uk/competition>.

Template. Hemsida. [elektronisk] (2011-03-17) Tillgänglig: <http://www.template.com/about-template.html>

Trafikverket. (2011) *Plan- och genomförandebeskrivning tillhörande järnvägsplan för Södertunneln tunnel för Västkustbanan söder om Helsingborg C – utställningshandling*. [elektronisk]. (2011-03-05) Tillgänglig: http://www.trafikverket.se/PageFiles/49066/Plan_och_genomf%C3%B6randebeskrivning.pdf

San Francisco stad. Hemsida. *Department of public works, Adopt a street*. [elektronisk] (2011-05-20) Tillgänglig; <http://www.sfdpw.org/index.aspx?page=1229>

Zeh, H. (2007) *Soil bioengineering - construction type manual*, Zürich: VDF Hochschulverlag Agan det ETH

Århus kommun. (2008) *Midlertidige aktiviteter som værktøj i byudviklingen, Tænk tanken for infrastruktur og byudvikling* [elektronisk]. (2011-02-10) Tillgänglig: http://www.byplanlab.dk/plan09/www.plan09.dk/NR/rdonlyres/8FD8DB97-2465-4115-B9F4-158EBE770601/0/Midlertidige_aktiviteter_Hausenberg.pdf

Muntliga och opublicerade källor

Tyréns. (2011) *Bedömda schaktmängder för tunnel som byggs med konventionella metoder*, Utredning för H+ Södertunneln, Opublicerat dokument, 2011-05-20

Helsingborgs stad (2006) *Stadsdelsanalys för Gåsebäck*, Opublicerat dokument på stadsbyggnadskontoret i Helsingborg, (2011-04-23)

Dropp, C. Projektledare masshantering på H+ kontoret i Helsingborg. Samtal 2011-03-20

Rolf, K. Ansvarig för markbyggnadsämnet på område Landskapsutveckling på SLU i Alnarp, Samtal 2011-05-27 och 2011-07-25

Nilsson, K. Delprojektledare på H+ kontoret i Helsingborg, Samtal 2011-02-20 och 2011-05-27

Segerlund, J. Projektledare för konst i H+ på H+ kontoret i Helsingborg, Samtal 2011-04-20